

Kenéz Ferenc

NAGYREGÉNY

Pallas-Akadémia Kiadó

KENÉZ FERENC
NAGYREGÉNY

Válogatott versek
1968-2008

A borítón Sárosi Csaba grafikája

Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2008

Válogatott verseim közreadása a csíkszeredai Pallas-Akadémia Könyvkiadónál örömet, szorongást és próbatételt egyaránt jelent számomra. Jelenti a válogató munka örömet, amikor szinte minden versnél érezhettem: egy-egy ismerős számára illeszttem be a gyűjteménybe, sok vers esetében emlékezvén olyan szavakra, amelyekkel versmondók, versolvasók, versbarátaim pályám első húsz évének otthoni szakaszában fordultak felém. S jelenti annak a némiképp szorongó kíváncsiságnak az érzését is, vajon mit látnék arcán és szívében most ennek a régi olvasómnak, amint régmúltat felidéző verseim s az itteni húsz év verseit elolvas-sa? Megfelelünk-e egymásnak annyira, amennyire a kezdeteknél megfeleltünk? Én neki és ő nekem? És jelenti persze, a próbatételt is: megtalálja-e magamagát itteni-otthoni új olvasóm abban a pályakép-összegző válogatásban, mely némi iróniával „nagyregénybeli” élettörténetet kerekítve próbálja meg összefoglalni a lírai hűség történetét...

Budapest, 2008. 08. 31.

TARTALOM

Interjú: ÚT A SÓVÁRGÁS BIRODALMÁBA – kérdezett Cseke Gábor	6
Párbeszéd: A KÖLTŐ TORONYGOMBIRATAI – kérdezett Ferenczes István	9
Első fejezet 1968-1977.....	30
Eperfa.....	31
Családi kör	31
Ólomtánc (részlet)	32
Legénybúcsú nyakkendő nélkül	32
Leánybúcsú alkonyatkor	34
Esküvői fénykép	34
Emlékmű	35
Kék füstben sárga virág	36
Homok a bőröndben	36
A szülőföld átrendezése	37
Egy holland ősz hátterében	39
Fúj a szél, vonat jár, madár száll	42
Csuda jól szórakozunk	44
Második fejezet 1978-1980	47
xyz	48
Szabadon választott gyakorlatok / Lírai játék	57
Légvilág	65
Harmadik fejezet 1981-1985	71
Királytörvény	72
Egyre fönnebb	72
Egyszerszak.....	72
Hát így aztán	73
Hogy, vagy, avagy	74
Ott mintha	75
Latin-Amerikában is élnek latin-amerikai írók.....	76
Egy távoli házban	76
Valamilyen földrészek.....	78
Jégkirálynő	79
Szárnyszülött.....	80
A hollywoodi temető.....	80
Negyedik fejezet 1986-1988	85
Utazók nemigen járnak erre	86
Nem vagyunk elveszve	86
Tele vagyok írva, kitöltve.....	86
Ez volt a csatamező. S most.....	87
Ha mindenki csak trombitával léphetne.....	87
Átutazóban a japán tanítónő.....	88
A címerzöld mező.....	89
Az elmaradt előadás.....	90
Ötödik fejezet 1989-1992	92
Első budapesti vers	93
Második budapesti vers	93

Harmadik budapesti vers.....	94
Nyolcadik budapesti vers.....	95
Tizedik budapesti vers.....	96
Tizenegyedik budapesti vers.....	96
Tizenharmadik budapesti vers.....	97
Tizenötödik budapesti vers.....	97
Tizenhetedik budapesti vers.....	98
Huszonharmadik budapesti vers.....	99
Hatodik fejezet 1992–1999	101
Hetedik fejezet 1999-2008.....	102
Ház a hegy oldalában.....	103
A lisztvilág	103
A ceruza árnyéka	104
Kívül az ajtón	104
Áramtalanított kert.....	105
Bog és bog.....	106
Nagy csaták idejéből.....	106
A pillangó röpkülése	107
Hegy, centi.....	107
A város egykori bajnoka	108
Ácsolat üres terekben.....	109
Bajtársak konyhafényben.....	110
Nagyvárad emléke.....	111
Néhány lépés	111
Szét és össze.....	112
Holddal a fejem alatt.....	113
Levél a Monarchia idejéből.....	113
És ne az átlótt szívet	114
A világ sora	115
Soron kívüli sor	116
A sokfiókos emberek között.....	117
Festjük, festjük	118
A kamaszkor vásznai	119
Csaptuk sapkával, vonalzóval	119
A megállapodás lényege	120
Bámulnám egész éjszaka	120
Az aranyos balladája.....	121
Őszi, tavaszi mérgek	121
Per pillanat	122
Rendje-módja szerint	122
Szálazva, bogozva	123
Az élet divatja.....	124
Néha egymásnak átkiáltnak.....	124
A fejesek balladája.....	124
Az élet tuti reménye.....	126
A döbbenet mindennapjai	127
A szégyenvers.....	128

Interjú: ÚT A SÓVÁRGÁS BIRODALMÁBA

Kenéz Ferenc személyes költői világégésnek nevezi azt, hogy 1989-ben életemet váltott...

Jelenlegi munkáját szinte önmagától magasodó, ám a szerkezet meggyengülésének első jelére abbahagyható épületnek nevezi erdélyi származású, Magyarországon élő interjúalanyunk.

60. születésnapjára, a budapesti Littera Nova Kiadónál jelent meg Angyalszőr című kötete, melynek darabjai megrendítőek, egyszerűek, letisztultak, mintha pontosan bemért helyű zárókövek lennének. Ennek kapcsán beszélgetünk a szerzővel maradás és áttelepedés dilemmájáról, versnyelvről és a költészet iparáról... (Kérdezt: Cseke Gábor)

– Történt-e új a költészetedről illetően az Angyalszőr megjelenése után?

– Nem véletlen, hogy épp az a kiadó vállalkozott a kiadásra, amelynek vezetője az ugyancsak Erdélyből elszármazott Balázs Tibor, aki nemrég tette közé doktori értekezését a romániai magyar „létköltészet” hét évtizednyi történetéről. Ajánlédéknak annyiban tekinthető a kötet, hogy egyáltalán megíródott egy hosszú, hétéves szünet után. Jelenleg egy sorozaton dolgozom, melynek címe *Vers és környéke*. E versfaggató sorozatban az a szokatlan, hogy saját verseimet fogom vallatóra, s próbálom rávenni őket, hogy mindarról, ami kapcsolatba hozható élettörténetükkel, nem versbeli nyelven beszéljenek. Addig írom, amíg épül, ha omlani kezd, abbahagyom.

– Sokan hiszik, mondják is, hogy az ember gyötrődik a hazavágyástól, ha túl messzire futott a világba. Törvényszerű-e ez, s ha megtapasztalja, küzd-e ellene vagy erényt (verset) kovácsol belőle?

– Egyik áttelepedett íróársunk fogalmazott úgy, hogy házon belül, ha becsukta maga mögött az ajtót, otthon érzi magát, de ha kilép az otthonán túli, kinti világba, akár csak a körfolyosóra is, akkor már nem. Tizenhét éve élek Magyarországon, s kis túlzással azt mondhatnám, ez idő alatt minden éjszakám otthoni álmokkal volt teli. Az én eljövésöm törvényszerűen hibás lépés volt, abban az értelemben, hogy tudtam ezt már akkor, de meg kellett lépnem. Abban a pillanatban, hogy a család jövője szempontjából a menni vagy maradni kérdés luxusát megengedtem magamnak, nem volt kétséges: a válasz csak az előbbi lehet. A nyolcvanas évek közepe már nagyon világosan mutatta azt a két lényegi alternatívát, ami meghatározta mindennapjainkat: vagy kitörni, vagy betörni. Azt a többek által hangoztatott vélekedést, hogy addig, amíg létezik egyetlen magyar iskola – színház, szerkesztőség stb. – is Erdélyben, addig mindenkinek kutya-kötelessége maradni, én nem osztottam. Nem voltam olyan erős, hogy azt mondjam, igenis, maradok, az utolsó iskoláig, színházig, szerkesztőségig, és ha már

azok nem lesznek, akkor is családommal itt akarok élni. Mivel a menni vagy maradni végső kérdésére ekként nem tudtam válaszolni, csak azt válaszolhattam: ha vállalni csupán a legvégsőbb vállalás értelmében lehet, akkor én azt – magammal szembenézve – őszintén megtenni nem tudom. Különben amit igazán nehéz elviselni, nem az, hogy eljöttem, hanem hogy nem mentem vissza. Nem az eljövésben bizonyultam gyengének, hanem az ittmaradásban.

– *Hogyan élte meg a költő az áttelepedést a kolozsvári életmódból? Mi volt benne a haszon, a nyereség, és mi könyvelődött el veszteséggént?*

– Költői munkásságomnak sem tény-, sem reménybeli köze nem volt áttelepedésünkhöz. Nem azért jöttem át, hogy romániai magyar költőből magyarországi magyar költő legyek, hanem hogy román állampolgárból magyar. Igazibb, hitelesebb, kikerülhetetlenebb magyar költő onnan, Kolozsvárról szerettem volna lenni. Negyvenöt éves koromban jöttünk át, fél évvel a Ceausescu-rendszer bukása előtt. Addigi életem teljesnek mondható, mert soha nem éreztem azt, hogy nem fogalmazhatom meg, amit érzek. Hogy nem tehetem meg, azt igen – ámbar Szöcs Gézáék fellépése után már ez is megváltozott. Érdekes különben, hogy a szabadság senkit nem ajándékozott meg jelentősebb költői életművel, mint amit a diktatúra alatt már megcsinált magának. (Egyetlen kivételnek Ferenczes István munkásságát tartom.) Áttelepedésem egy költői világégés volt, mert az, ami saját értékemnek számított, itt konvertálódott, s ugyanolyan értékjegyek látszott, mint amilyet az ügyes hamisítók is csinálnak. Persze, volt aki valutában hozta át magát. Sőt, mondhatnám, volt, aki aranyrúdban. De ilyet, az egy Bodor Ádámon kívül, nem ismerek.

– *Te szuverén költő vagy, aki csapatban indult, de ki is vált abból, és öntörvényűen fejlődött, a falka divatmegnyilvánulásai nélkül. Mit gondolsz ma a költészet és a költő szerepéről, helyéről, esélyeiről életünkben?*

– Pár éve olvastam, hogy Magyarországon ötszáz olyan ember él, akinek megjelent legalább egy verseskönyve. Ahol ötszáz költő van, kell lennie helye, szerepe, esélye a költészetnek, csak hát, ugye, a költészet jelentőségét nem lehet beszorozni a könyvek számával. Ez az ötszáz költő ugyanis olyan irodalmi közegben él, ahol alig olvashatni például Juhász Ferencről. Mindenesetre, a mindennapi élet azt mutatja, hogy rettenetesen megnövekedett a költészet jelenlétének fontossága. Se szeri, se száma azoknak a kávézóknak, kluboknak, irodalmi szalonoknak, könyvesházaknak, internetes portáloknak, ahol verseket és költőket kínálnak. Úgy tűnik, megteremtődött a költészet piaca, kialakult egy olyan szórakoztatóipari rendszer, mely rendszeresen forgalmazza, fogyasztja a költészeti ipar termékeit. A megélhetési politikusi kategória után megteremtődött a megélhetési költő kategóriája is. Persze, ezt a piacot folyamatosan ellátni csak tömegáruval lehet, így elképesztő mennyiségben kerül piacra a művers! Így lesz a költészet mai világa a „génmanipulált” szellemi termékek piaci birodalma.

– *Valamikor hollandul akartál megtanulni, ebből csodálatos poéma is lett, az Egy holland ősz háttérében. Akkor ezt sokan a rendszer provokálásának vélték, amellyel ki lehet kényszeríteni az odautazási engedélyt. Mi a helyzet ma Hollandiával, Európával, a nagyvilággal?*

– Ez a poéma 1975-ben jelent meg. Én akkor állampolgári jogon a legszimplább dolgot követeltem. Nem akartam különösebben ujjat húzni a hatalommal, egy vers leközlését az állami lapban nevetséges is lett volna annak elkönyvelni. Bizonyos dolgokat felismertem, és ennek igyekeztem társadalmi nyomatékot adni vagy adatni. A felismeréshez, az érvényes szóláshoz való jogomhoz ragaszkodtam csupán. A holland poéma egy elégikus-groteszk kísérlet volt arra, hogy szóvá tegyem a világtól való megfosztottságunkat. Csak annak a tudatosítása volt: ha hagyjuk, hogy így haladjon a világ, akkor a legnevetségesebb apróság követelésébe öregsünk bele. De annak a világnak a nyelvét, ami után áhítoztam, nem tanultam meg. Sem annak az Európának a nyelvét. Sem annak a Magyarországnak a nyelvét. Így hát én, sokakkal együtt, továbbra is csak annak a világnak a nyelvét beszélem, amit nem kaptunk meg és most már nem is kapunk meg soha.

– *Játékot javasolok: arra kérnek fel hatvanadik születésnapodon, hogy életed mindegyik évtizedére nézve válassz ki egy-egy versét kedvencedként, illetve bizonyítékként, hogy költőként nem éltél hiába. Belemész-e a ebbe, summáznál-e már, vagy inkább várjuk ki a végét, hogy mások summázzanak?*

– Miért ne summázhatnánk a magunk számára hat versben? A kérdés teljesen helyénvaló, már legalábbis abban az értelemben, hogy általában nem hatvan után születnek meg egy költői pálya lényeges pontjait jelző költemények. Kortársaink, de klasszikusaink közül sem tudnék olyan költőt említeni, aki azt a művet, amivel „beírta” magát az irodalomba, késői pályaszakaszában hozta volna létre. Szerethetjük a hatvanon túl írt műveket is, de általában nem azért szeretjük meg a szerzőt! Ez bizonyára azért lehet így, mert a költészet nem annyira az igazságkeresés, az igehirdetés, a híradás, hanem minden másnál sokkal inkább, bizony-bizony, a sóvárgás birodalma, márpedig egy bizonyos koron túl a sóvárgás helyét valami sokkal vigasztalanabb veszi át a szívben. Mindannyian Ady, József Attila vagy Arany János kezét fogva kerülünk be az irodalomba, csak ahogy haladunk előre az időben, úgy kerülünk egyre hátrább a sorban...

(A summázás természetesen az interjúval párhuzamosan megtörtént, Kenéz Ferenc az alábbi verseket válogatta be a „hat” közé: A liszt-világ, Homok a bőröndben, Ott mintha, Tele vagyok írva, kitöltve, Első budapesti vers, Tizenötödik budapesti vers)

Forrás: Új Magyar Szó / Színkép melléklet / 2006.10. 14-15.

Párbeszéd: A KÖLTŐ TORONYGOMBIRATAI

Ferenczes István beszélgetése Kenéz Ferencsel

– Van olyan vélemény, miszerint a versírás, a költészet egyfajta kegyelmi állapothoz köthető. A te életedben egészen biztosan volt egy ilyen mozzanat, egy pillanat, amelyet akár a költészet felé fordulásod kezdetének is tekinthetünk. Hisz addig kizárólag futóbajnok akartál lenni...

– Többször és többen is fogalmaztak így, a kifejezés, mondhatni, divatos (vagy kissé elcsépett) megfogalmazása-körülírása lett valami igaziból körülírhatatlannak, ám be kell vallanom, én magam ezt egyszerűen nem értem. Nem szó szerint nem értem, hanem a sugalmazást nem, amit a „kegyelmi állapot” kifejezés sejtetni, és amit a szerző, néha még a szerényebb képességű is, ezzel a szakrális megnevezéssel „odafentről” hitelesíttetni akar. A kegyelmi állapot, ugye, a gyónással függ össze: aki bűneit megbánva, megvallva hal meg, bocsánatot nyer, „kegyelmi állapotba” kerül a végítéletkor, magyarul: nem jut a pokolra. Hát ennek nem épp ellenkezője-e a költészet, nap mint nap nem épp hogy a pokolban munkálkodva, a magunk-keresés szellemi tisztítótűzén át juthatunk el a költészethez? Persze, egyeseknek luciferi pokla van, másoknak könyvelőirodai, vagy amolyan viceházmesteri, ám egyiknek sem a kirakatában tartják a tisztítótűzet, hanem éppen hogy a „saját pokol” megélésének legbensőségében. Ha innen közeledem kérdésed megválaszolásához, bármily nagyotmondónak vagy nevetségesnek tűnik is, azt kell mondjam, hogy bizony-bizony, magam is egyfajta elveszettség poklából próbáltam tizennyolc-húszévesen a költészet segítségével kikerülni. Ami ilyenkor azért igen körülményes, mert akkor azt még nem tudja az ember, hogy ez csak az igazság tisztítótűzén át lehetséges, úgy tűnik, csak udvarolni kell a múzsának, s akkor az melléd szegődik, s majd kivezet a „saját poklodból”, de nem vezet, mert a múzsát nem azért találták ki, hogy eldöntse az utadat, csupáncsak hogy megédesítse azt. A felismerés a tiéd. Számomra az ihletettség valahol a felismerés tájékán helyezkedik el. Érzelmi, nyelvi, logikai, társadalom-kritikai felismerés tájékán. Ilyen értelemben nem volt (és nem is lehetett) szükség olyan fordulóra az életemben, amittől kezdve az ember „elszegődik”. Én nem híve, munkása, hanem a szó legszorosabb értelemben vett megélője akartam lenni a költészetnek, hiszen semmi nem szolgáltatta jobban megvilágosodásomat saját életünk dolgai-ban, mint amire napról napra, versről versre én magam rájöttem. Számomra a költészet soha nem volt szakmai dolog. Én nem született költő vagyok, és nem is tanult költő, én a költészetből, vagy a költészettel alakítottam ki az életemet. Az életem alakító és szervező eleme, ereje volt tehát számomra a vers. Valós világom megteremtése és költői világom megteremtése „egy ütemben” történt. Én nem tanultam költőnek, és azt sem mondhatom, hogy abban az értelemben,

ahogy ezt érteni szoktuk, költő akartam volna lenni. Én csak az én életemet akartam létrehozni. Éppen ezért a költészethez való viszonyom nem szakmai, hanem élettartalombeli, mondhatni: élettani kérdés volt számomra.

– *Legutóbbi, Vendéglétra című, három hosszú poémádat tartalmazó könyvedet olvasva az az érzésem támadt, hogy bármelyik alá odaírhattad volna: elbeszélő költemény. A Lili medika leveleiből alá akár az eposzi jelző sem lett volna túlzott. Ebből azt a következtetést vonhatnám le, hogy a nagyszalontai születésű Kenéz Ferenc nem is esett olyan messze attól az almafától, amelyet Arany János nevével szoktak fémjelezni. Mondom ezt azért, mert indulásodtól kezdve méltatód, recenzienseid nemegyszer amolyan számonkérő módon beszéltek erről az állapotról. talán azért, mert nem voltál eléggé „népies”. Arra kérlek tehát, hogy ebből a feltevésből kiindulva próbáljuk körüljárni bölcsőhelyedet.*

– Hát hogyan lettem volna én népies, mikor 21 éves koromig nem láttam magyar falut? Névnepozások alkalmával a családban szép magyar nótákat énekeltek, nem népdalokat. Én nem a hagyományok, hanem az élet felől érkeztem az irodalomba. Ha viszont a könyvek felől közeledünk az életemhez, a bölcsőhely megrajzolásához, akkor a Vendéglétránál talán helyénvalóbb lenne a 2011-ben megjelent Édesgyökér című kis kötetnyi versciklusomból kiindulni. Ez az én ötvenes években Nagyszalontán megélt gyermekkorom. Még ha a hatvankét darabból álló „versciklus” alcíme szerint nem is verseket, hanem „gyermekrajzokat” tartalmaz. Még ha ezeket a gyermekrajzokat, a ciklus utolsó darabjában „toronygombiratnak” is aposztrofálom. A Gyermekrajzok világában benne van az, hogy honnan jöttem, és hogy miként is „érkeztem” oda vissza. Nagyszalonta olyan hely volt, legelőivel, nagy szántóival, hogy az ember szinte csak kilépett a házak közül s már szaladhatott is neki az égnek. Onnan az ember repülni kíváncsozott. Életem alakuló időszakában, gyermekkoromban sem az iróniának, szarkazmusnak, sem az érzelmességnek nemigen volt helye. Nemigen nyilvánítottak abban a világban ilyen személyes véleményt, szemérmesebb, óvatosabb, konformistább világban éltünk családon belül, mintsem hogy „utcára vigyük” érzelmeinket. Az Édesgyökérben a korabeli érzékelési- és jelrendszert, annak sémavilágát próbáltam megörökíteni. Mindenki ott él gyermekkorának egy szétszakadt, szétszóródott lapú kifestőkönyve. Össze kell szedni a lapokat, s a színehagyott foltokat kicsit felélénkítve előttünk áll az élmény. A gyermekrajzoknak meg kellett hogy találjam a nyelvét ahhoz, hogy meg tudjam írni. S ez a kifestőkönyvek nyelve volt, csak nálam ez esetben fordítva történt a dolog: megvoltak a színfoltok, s nekem a rajzot kellett behuzigálnom a színek közé. A szülőföldhöz, megszokottan, kétféle módon viszonyul az íróember: vagy túl konvencionálisan vagy túl mitikusan. Nálam a mitikus konvencionálisan, a konvencionális mitikusan jelenik meg. Az ötvenes évek Nagyszalontájának én e módon tudtam hiteles lenyomatát nyújtani. Mert hiszen a szándék természetesen ez volt, a szülőföld-élményt próbáltam megörökíteni. Amit majd harminc évvel korábban, a Kérem, de hát ki mondta neki, hogy repüljön? és A szülőföld átren-

dezése című verseimben már egyszer megtettem, még ha annak sokkal inkább elszámolás-, vagy leszámolás-jellege is volt, nem mellékesen az akkoriban olyanira dívó „szülőföld-költészet” hamis harsonaszólamaival-hangjaival is. Mostani versciklusomban azzal, hogy igyekeztem hiteles művészi képben ábrázolni az ötvenes évek Nagyszalontáját, némiképp valami „szülőföld-tartozást” próbáltam leróni. A lehető legegyszerűbben: kiegészítvén a várostörténetet. S költői értelemben a lehető legtermészetesebben „fölhelyezni” e korabeli beszámoló életdarabkáit a főtéri templom toronygombjába, mint valami pseudo-gombiratot. Megvallom, a megírás hónapjai során nem egyszer villantak elém Fellini csodálatos gyermekkor-filmjének, az Amarcordnak a képkockái... A kiadás előtt még arra is gondoltam, hogy talán érdemes lenne a szöveg nyelvéhez illő fotósorozattal illusztrálni a könyvet... S képzeled, meglepetésemre találtam is egy fotóst, aki évekkorábban megcsinálta már a maga kisvárosi Amarcordját... Inkey Alice albumáról van szó, amely 2006-ban jelent meg, a szerző negyven év múltán tér vissza s fotózza, éli újra gyermekkor helyszínét. Nos, mint látod, e gyermekkori helyszín-megidézésnél hamarabb esett szó Felliniről, mint Arany Jánosról. Ebből némiképp sejthető, miféle választ adhatnék én a felvetett megközelítésre. Azazhogy én nemcsak hogy nem Arany Jánoson „nöttem” fel, de az egész összmagyar irodalom, úgy ahogy van, nem foglalkoztatott különösképpen, sokáig sem mint tantárgy, sem mint élmény. Pedig egy vak ember „meg is jelentette” nekem abban az időben, hogy költő leszek. Nem érdekelt engem akkor semmilyen formában a költészet, a megtanulandó tananyagon túl. Nekem az akkori életbeli útmutatóm Nurmi volt, a finn csodafutó, meg mondjuk Seka, aki először futotta 2 perc alatt a nyolcszáz métert Nagyváradon. Kíméletlenül dolgoztattam magam, szántszándékkal nehéz terepen, a szalontai határban, a felszántott földön folytattam edzéseimet, súlyokat raktam a lábaimra, csakhogy a közelükbe kerülhessek. Nem kerültem. Legjobb eredményem egy országos hetedik hely volt. Költőt akkor láttam először, amikor az érettségi vizsgabizottság elnökeként megjelent iskolánkban Márki Zoltán, akinek versei szerepeltek a tankönyvünkben. (Pár évvel később, amikor már szinte hetente vittem hozzá próbálkozásaimat az Utunkhoz, ő tudatosította bennem, hogy milyen fontosak a jelzők. Úgy vélte, akinek nincsenek saját jelzői, nincsenek saját versei sem.) Akkor hallottam először arról is, hogy iskolánk egyik magyartanára, Tóth István maga is költő. Nem sokkal később bementem a városi könyvtárba, s életemben először kikölcsönöztem két verseskötetet: a Római költők antológiáját és Tóth István verseskönyvét. Az utóbbi érthető lenne, az előbbit nem tudom megmagyarázni. Hacsak nem rendkívüli latintanárunk, Vonház Antal varázslatos személyiségének (utó)hatásaként. Nagyjából az érettségi utáni időszakra esik az a periódus, amikor elkezdtem verset írni – és verset olvasni. Ebben a sorrendben. Két év múlva, sorkatonai szolgálatom letöltése után viszont, az egyetemi felvételi vizsgák idején már Voznyeszenszkijről, Marquerite Durasról beszélgettünk a mellém sodródott felvételizőtárral, aki történetesen Csáky Zoltán, a későbbi televíziós szerkesztő volt.

– 1968-ban megjelent *Forrás-kötet*ed, a *Fekete* hanglemezek előszavában Balogh Edgár ezt írja: „Ez a kedves, gyerekes Kenéz Ferenc Arany János félig még folklóros, félig már televíziós Nagyszalontájáról startolt, de (...) a hajdúivadék ma már nem nemzeti eposzt keres, hanem végső és örök szabadulást az embertelenségek árnyként rámaradt emlékeitől”. Nem tudom, mennyire vallood magad „hajdúivadéknak”, de érzéseim szerint talán meghatározóbb volt számodra Nagyvárad, ahová középiskolásként kerültél. Már a kötet címadása, logikája szerint is, inkább *Ady Fekete* zongorájára emlékeztet. Egyik interjúdban fontosabbnak tartottad a váradi élményeket, mint a szalontaiakat. Ha értelmét látod, beszélj a családdodról, annál is inkább, mert az általam eddig olvasott interjúidban elég szűkszavú voltál e téren. De a váradi évekről sem beszéltél sokat.

– No, hát a váradi évekbe az elébb már beleszaladtam, de hát akkor kissé visszakanyarodom. Bár a korabeli megfogalmazás és *Forrás-kötet*em fülszövege szerint is munkáscsaládban nőttem fel, ez azért ennél egy kicsit komplikáltabb... Hogy hajdúivadék lennék-e, erről semmi bizonyosat nem tudok mondani, tény, hogy Bocskai István háromszáz városalapító hajdújának névsorában hat-hét Kenéz is előfordul, anyai dédanyám naplója szerint pedig gyermekkorában még ott függtek a falon „a nemesi ármálisok”, az adomány nélküli nemeslevelek. Anyai nagyapám vasúti pénztárnok volt a Monarchiában, hol itt, hol ott teljesített szolgálatot, az impérium-váltásnál nem esküdött fel a román államnak, kikerült a vasúttól, attól kezdve gazdálkodással foglalkozott. Évekig bérlő volt egy keményfoki nagybirtokon. Apai részről, mondjam úgy, jobb módú iparoscsaládból származom, édesapám elbeszélése szerint nagyapám igen híres kovácsmester volt (na persze, a szalontai kovácsok mind igen híresek lehettek, ha már a Mátyás királyról szóló mesékben is szerepel „a szalontai kovács” története), céhmester, a helyi ipartestület megalapítója, majd hosszú időn át elnöke, édesapám az ő műhelyében tanulta ki a kovácsmesterséget, de mint nemegyszer említette, a nyomába sem léphetett nagyapámnak. Édesapám kissé óvatos, kissé gyámoltalannak tűnő emberke volt, akire azt szokták mondani, nem életrevaló, konfliktusokba nemigen keveredett. De ügyesen vihette a dolgait, hiszen az ötvenes évekig még ott állt a cséplőgépünk és az amerikai traktorunk az udvaron. Aztán elvették a cséplőgépet, meg a traktort, s akkor tényleg munkás lett. Kismunkás egy kisműhelyben. Béketűrő, szelíd alkatát érzem magamban, akárcsak édesanyám derűs, alapvetően az életben és magában erősen bízó, a világ dolgaira figyelő és azokat nyitottan fogadó jellemvonását. Édesapám nem volt irodalmat olvasó ember, de az *Élet és tudomány* hosszú éveken át járt a házunkba. Édesanyám leánykorától rendszeresen és sokat olvasott, de, mondhatnám úgy, csak „klasszikusokat”, Móriczot, Kosztolányit, Zilahyt, Somogyvári Rudolfot, Nyíró, Gulácsy Irént, Kosáryné Réz Lolát, rendszeresen vásárolta a Magyarországról akkor még érkező könyveket, Tömörkényt és Nagy Lajost az ő kezében láttam először, a házban ott volt a százkötetes Jókai díszkiadás, éjszaka 3-4 óráig olvasott, s reggel derűsen tette elénk a reggelit. Gyermekkoromat nyu-

galom, biztatások és elvárások határozták meg. És édesanyám nem erőszakos, de erős karaktere révén, egyfajta kiválásra való felkészítés. Az ember „valamire születettségének” okos, értelmező parancsa. Hatodikos koromban szégyenszemre beíratott balett órára, talán én voltam ott az egyetlen fiú, hátha balett táncos lehet belőlem, ugye, volt egy kis Pionir-fényképezőgépem, elkezdtem olvasni a Felvétel indíts! című könyvet a filmkészítésről, s ahogy az egyik szomszédhoz megérkezett valami bukaresti operatőr-rokon, elvitt, hogy ismerkedjem meg vele, a hatvanas években Kulin György hazalátogatott Nagyszalontára, édesanyám megkereste a nővérét, aki régi barátnője volt, s megszervezte, hogy majdani első budapesti látogatásom során felkereshessem híres csillagászt az obszervatóriumban. Egyszóval gondja volt arra, hogy az ember ne ragadjon bele az életébe, mint ahogy ő, érzése szerint, beragadt. És hát ott volt Gizella nővérem példája, aki Nagyváradon a Klasszikus Magyar Vegyes Líceumban érettségizett, és tizenhat évesen lett orvostanhallgató Marosvásárhelyen. (Ám mikor hazajött nyári vakációra, ment a kültelki lányokkal rizset gyomlálni, a rizstelepre, hogy akkor már szűkös anyagi helyzetünkön segítsen).

– *A Marad a láz?-ban Gálfalvi Györgynek azt nyilatkoztad, hogy „Mindazzal, amit Szalonta az irodalomban jelent, én csak akkor szembesültem, amikor költői eszményeim már kialakultak. Sinkáról például Kányáditól hallottam először 1965-ben.” A szülőföld átrendezése című poémádat olvasva még árnyaltabbá válnak akkori válaszaid. Most kétszer annyi idős vagy, mint ama interjú idején. Öregedő fejjel, lehiggadtan, bölcsebben, ma már azt hiszem, másként olvasod szalontai elődeidet.*

– Nem az olvasattal volt a baj, hanem a „hozzáféréssel”. Amint azt már jeleztem, nem azért nem lettem „népies”, mert nem akartam felvállalni a hagyományt, hanem mert az életem felől közeledtem az irodalomhoz, és föl sem merült, hogy ne a kortársaimhoz „igazodjam”. Ha amolyan iskolai verselős kisdíák lettem volna, aki úgy beletanul az irodalomba, bizonyára a hagyomány meglevő, vagy éppenséggel helyi csapásai felől indulok el én is, de hát nálam a gesztus maga, hogy írásra adtam a fejem, már eleve a hagyománnyal való szakítást jelentette: olyasmivel kezdtem foglalkozni, ami az én mikrotársadalmi környezetem ténykedési körében nem volt „bemérve”. Bemérve a tanár, orvos, ügyvéd, mérnök volt. A diplomás ember. A kortárs irodalom, akárcsak a korabeli kultúrpolitika egyéb megnyilvánulása, valami ösztönös, mondhatni: úrhatnám elhatárolódást váltott ki abban a közegben, mert hát mi az, hogy most már Gábor Feri, a postás is verset ír? Közlik is az újságok! És hát ott volt a népi származék Bonczos István elvtárs és Nagy Ilona elvtársnő, akik a proletkult időszakában lettek (egyébként jobb sorsra érdemes) írók, írószövetségi tagok, szónokai az időnek, akiknek „íróskodását” a városka kispolgári, polgári olvasóközönsége nem tudta s talán nem is akarta sem tudomásul venni, sem feldolgozni, sem megemészteni. Ebben a közegben a kortárs irodalom, úgy ahogy volt, azt a se füle, se farka világot jelentette, amely létezik ugyan, de elfogadni nem muszáj.

Harmadéves egyetemista koromban megjelent első verseskönyvemet nem hiszem, hogy különösképpen mutogatta volna édesanyám, sőt, inkább lehetett benne némi szemérmes tartózkodás, hogy hát így alakult: azt kell mondja a fiáról, hogy költő. Pedig hát ez egy igen mutogatós városka volt, itt még a hús-sorba is elvitték egyetemista gyermekük indexét az édesanyák, hogy eldicsekedjenek a jelesekkel. Nos, ám hogy ismét csak visszakanyarodjunk az általad felvetett témához, aztán később megjött a Sinka-iőszak, és eljött az Arany Jánosé is. Én nem Aranytól indultam, de ha szabad így mondanom, hozzá érkeztem meg. S ha most megkérdeznék, hogy a fiatal költők közül kiket szeretek a legjobban, hát a legfiatalabbak közül Arany János és Ady Endre nevét említeném...

– *Várad után Kolozsvár következett, az egyetemi évek. Aránylag hamar befutottál. 1968-ban megjelent már említett Forrás-köteted, 1970-ben az Ólomtánc, 1972-ben a Homok a bőröndben. Három év teltén abbahagytad az egyetemet. Gálfalvinak elég részletesen elmondtad az indítékaidat, a család helyzetét (hisz akkor már nős voltál, én már Ágnessel együtt ismertelek meg), de a Székelyföld mai olvasói mindezt nem tudhatják. Arra kérlek, hogy vállald az önisméltés ódiumát, s beszélj ezekről az évekről: a Tordai úti albérletről, a Gaál Gábor Körről, a Béke téri kávézóról, Kolozsvár akkori hangulatairól. Kérlek erre a magam érdekében is, hisz azalatt a másfél év alatt, amíg az akkori Gaál Gábor Körös irodalmi életben szédelegtem, veled és talán Csiki Lacival kerültem közelebbi barátságba. Meglehet, tőletek tanultam a legtöbbet versről, irodalomról.*

– Hát az utolsó mondat itt most számomra kissé furcsán hangzik, mert én mindig is inkább tanuló költőnek, mint tanító költőnek éreztem magam. Az én verseimből hiányzik az a bizonyos, a magyar költészetre olyannyira jellemző, a szövegtestből szinte kiemelkedő, feddő-figyelmeztető, rekcumozó, felemelt ujj. (Nálam, ha van, akkor kettő van: a jelentéstevő két ujj). Nos, Kolozsvár... Nyáron mondtam el ottani könyvbemutatómon élethelyszíneimet elésorolva, hogy ugye Szalonta a szülővárosom, Várad a nagyvárosom, Kolozsvár a megszeretett városom. És hogy a megszeretett várost, az ember bárhova is menjen, el nem hagyhatja soha. S ismételten kimondom ezt most innen, Budapestről is, ahol pedig már többet éltem, mint abban a megszeretett városban. No most ebben a megfogalmazásban tulajdonképpen ugye az is benne rejtőzik, hogy Kolozsvárt valamikor, kezdetben, a kezdetek kezdetén talán nem szerettem, nem éreztem a magaménak, s ez így is van, várakozásaimban valami olyasmi élt, hogy egy ugyanolyan város, mint Nagyvárad, csak nagyobb, és van egyeteme, s erre fel megérkeztem egy városba, amelynek nem volt Sas-palotája, nem volt Körös-part fűzfasora, és Körös-partja sem, nem voltak kis palotácskái még a mellékutcákban is, nem volt sehol a századelő aranykora, semmit, amitől az ember megbolondul nem sugallt a város, semmi bódító varázs, csak a hosszú utcák keresztbe-kasba s valami történelmi szunnyadtság körös-körül, a tereken, az épületeken, számomra lehangoló volt... Az egyetemi évkezdhet úgy szintén,

ahol talán már az első héten megkezdették velünk a céduláztatást, fontos nyelvészeti, irodalomtörténeti munkák pár óra alatti kijegyzetelését, szemináriumi feldolgoztatását, ami az esetek nagy részében egyszerűen „kompilálás” volt, mások gondolatainak ügyes újrafogalmazása. Ez már az első időszakban megsejtette velem, hogy nem jól választottam. Tanár soha nem is akartam lenni, először az érettségi után német-magyar szakra jelentkeztem, valami homályos elképzeléssel, hogy német nyelv, hogy tolmács, szóval „valami efféle”, majd mikor nem kerültem be, következett a másfél éves sorkatonai szolgálat, ahonnan román tudásomban megerősödve 1964 nyarán már román-magyar szakra iratkoztam. Emlékszem, a katonaságom vége felé megkérdezte az egyik hadnagyunk, hogy mi akarok lenni, s hallom ma is, amint kissé a magam számára is váratlanul ki merem ejteni a szót: „ziarist”. Majd hozzátettem: és szeretnék elmenni Amerikába... Ennek ellenére a felvételihez kapott tanulmányi szabadság alatt vasakarattal, hajnaltól éjszakáig tanulva, szóról-szóra bevágtam a román, magyar és történelmi tananyagot, s elsőnek kerültem be a román-magyar szakra... S akkor az első hetek után látom, ahhoz, hogy az legyek, ami nem akarok, tanár, folytatnom kell a vasakarattal kialakított életmódot. Persze, akkor már szinte hetente vittem-küldözgettem igencsak szokványos zsenjeimet ide-oda szerkesztőségekbe, leginkább talán Szöcs Istvánnak az Utunkhoz (akkor már mindent olvastam, a katonasághoz édesanyám még a román filmkritikai szaklapot, a Cinemá-t is rendszeresen küldte kérésemre), úgyhogy ha az irodalmi hagyomány nem is, de az irodalmi várakozás ott feszengett bennem. Bemutakoztam a Gaál Gábor Körben, ahol első felolvasásom után az elnöklő Bodor Pál „költővé ütött”. Első év után, amolyan jutalomnyaralásra életemben először Budapestre utaztam, keresztapámék meghívására. Pesti tartózkodásom idején jelent meg első versem a kolozsvári Utunkban. Csak álltam a Dohány utca sarkán a kinyitott újsággal a kezemben s nem akartam elhinni, amit látok... Attól kezdve egyszerűen hamisnak éreztem jelenlétemet az egyetemen. Én csak a saját életemet akartam megélni, s ehhez a költészet volt a legrövidebb út. Akkor én már minden percemet elpocsékoltnak láttam, amit nem vers-közelben töltök... Mint már említettem az elején, éreztem, hogy ez nem csupán költői, hanem emberi, életbeli építkezés. S hogy az „igazságot” mondom el, mondom ki verseimben magamról. Azt mondom, amit érzek és gondolok. Hogy csak a versben mondom el éppen azt, amit érzek és gondolok. (Minden egyéb megnyilvánulásom kérdéses és kikezdhető volt.) Beállt az életembe valami világméretűnek érzett rend és egyensúlyi helyzet, amelynek a vers volt a mértékegysége. Attól kezdve lényegében csak ehhez a megmérettetéshez igazodtam. Ennek megfelelően ahogy szaporodtak verseim és közléseim, nagyjából ugyanolyan arányban az egyetemi órákról való hiányzásaim is. A felkészülés helyszínei az egyetemi katedrák környékéről áttevődtek a Béke téri Akvárium, a Zöld kávézó, az Egyetemi Presszó tájékára. És hát a szerelem, a szerelem, Butta Ágnes építésztechnikumi hallgató gyönyörűséges milyenségébe, másfél év után házasság, jópofára véve a dolgot: éppen április elsején... Első kislányunk megszüle-

tése... Albérlet a Gépész utcában, albérlet a Grigorescu negyedben, albérlet a Törökvágásban. A harmadévet már meg kellett volna ismételnem, s amikor ennek félidejében megjelent a Forrás-sorozatban első verseskönyvem, eltökélten otthagytam az egyetemet. Fél év múlva a bukaresti magyar szakszervezeti hetilap, a Munkásélet kolozsvári tudósítója lettem. Ekkor kezdődik meg igaziból az én kolozsvári életem. Egyébként a Babes-Bolyai után még két egyetemet hagytam ott, a Marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskolát, majd a bukaresti Stefan Gheorghiu „pártakadémia” újságírói szakát, utóbbit úgy, hogy az összegyűlt „pártfogó” vizsgabizottságnak a megadott időpontban feléje se mentem... Ebből aztán nagy botrány lett, hívogattak mindenfelől, hogy hát mit képzelsz én, ilyen nem lehet csinálni, summa summárum, tizenöt év után, 1983 tavaszán kitétek a bukaresti szerkesztőségéből. Majd néhány hónap alatt a „nagy hatalmak” megegyeztek abban, hogy átvehet (vagy vegyen át? – ezt nem tudom pontosan) Létay Lajos bácsi az Utunkhoz... De hát ez már egy másik korszak Kolozsvárja, amelyről úgy igaziból, összefoglaló módon, harminc év múlva, tavaly megjelent könyvemben, a Kolozsvár-oratóriumban vallok majd... Hogy a Gaál Gábor Körös időszak Kolozsvárjának megrajzolásával itt most súlyosan adós maradtam, nézd el nekem. Hisz tulajdonképpen csak három évet sikkasztok el a közel hetvenből... Bár nem is elsikkasztás ez igaziból. Csak amolyan kis elsinkófálás... Kárpótlásul ím itt van egy talán ritka fénykép. Gaál Gábor Köri ülés, valamikor 1966 végén. Te ezen a képen nem vagy rajta. De örületes kötömbjeid, melyek közül verseid majd később kiszakadnak, ott morajlanak már minden bizonnyal körülöttünk...

– „és mégis az ének / sohasem az évek / csak a belőlünk kiszakadt / csillagot örölő ének / ami annyira fáj” – ezt az idézetet az Ólomtáncból annak idején kívülről tudtam. Aztán 1972-ben következett a Homok a bőröndben című, katartikus verseket tartalmazó könyved, amelyre majd külön kérdezek rá nemzedéked ürügyén. Cs. Gyimesi Éva egyik tanulmányában „megszenvedett és példabeszéddé ünnepélyesített küldetés-filozófiát” olvas ki belőlük. Szinte minden szavát elhiszem, csupán egyetlen szó zavar: a küldetés. Annyi idő teltén, most, amikor már nemcsak az ének, hanem az évek is fájnak, ennek hallatán mintha elmosolyodni látnálak...

– Hát a Homok a bőröndben talán valóban fordulóponthoz vezetett az életemben, hiszen azt az időszakot örökíti meg, amikor a felfutás öröme már odavolt, mi pedig két kisgyermekünkkel falura kerültünk, abba a bizonyos „első” magyar faluba, amit életemben láttam, a kalotaszegi Mákófalvára, ahol anyósom tanítónő volt. Bukaresti lapnak voltam munkatársa, falun laktunk, onnan jártam be Kolozsvárra és három megyéni munkaterületemre, s hordtam haza rendszeresen a napi kenyeret, mert akkor már csak úgy falun kenyér nem volt. És ebben a helyzetben számot kellett vetnem azzal, hogy mi is az írástudó feladata. És így épült be a mindennapi életjelenetek közé, amolyan bibliai tartószerkezetként, egy apokrif sorozat „az írástudó eljövételéről”, némi „megszenvedett és példabeszéddé

ünnepélyesített küldetés-filozófiát” szentesítve, ha már Éva ezt ilyen szépen megfogalmazta. Ez volt az első könyvem, amelyről Cs. Gyimesi Éva írt, aki aztán később is kritikus érdeklődéssel figyelte munkásságomat. A kalotaszegi Mákófalva később a Lovak a virágoskertben című poéma élménytere is lesz, ahol egy fiatal, falura került tanítónő néz szembe, ha úgy veszem, úgyszintén a „küldetéssel”. Negyven év múltán ez a helyszín ismét felbukkan, ismét csak valami „küldetéses” fogalomkörben, hiszen mostani könyvem harmadik poémájában, az Odafenn pingált úrhajó-ban egy kalotaszegi magyar falu kisközsége éppen „az ürbe készülődik”. Ez a vers ugyan a szárnyakról szól, de természetesen a gyökerekről beszél. És hát, ha jól meggondolom, mi egyéb lenne a küldetéstudat, mint a szárnyak és a gyökerek megélése? A hetvenes évek gyökértelenségének bőröndbeli homokját nagyon messzire hordta már e tájról a kozmikus szél...

– *S aztán jött Hollandia. Emlékezetem szerint: először megszületett a vers, ennek eredményeként lettél 1979–80-ban ösztöndíjas a szélmalmok hazájában. Vagy az egyéves ottlétnek a terméke az Egy holland ősz hátterében című emlékezetes versed? Egyáltalán, hogyan történhetett, hogy útlevelet kaptál, hiszen akkor már nagyon kezdtek durvulni a dolgok Romániában. „Lehet / nem is azt az elérhetetlen nyelvet / csupán az elérhetetlent akartam / megtanulni” – mondod harmincévesen. De meg lehet tanulni negyven-, ötven-, hatvan-, hetvenévesen is – sorolod tovább. Azt kérdelem tehát a hetvenhez közeledő Kenéz Ferencről: tanult-e meg hollandul? És mennyire befolyásolta életedet, alkotói világlátásodat az a létező kapitalizmusban eltöltött idő?*

– A kiemelt mondatnál/idézetnél jobban ma sem tudnám összefoglalni célját, értelmét, tartalmát ennek a holland-vágyódásnak. Igen, a vers volt meg először, hiszen az már Az átvilágított földgömb című, 1975-ben megjelent könyvemben szerepel, míg elmenni ténylegesen 1978 októberében sikerült, öt hónapra (lexikális adataim, tévesen, több helyen ‘79–80-at említenek és egy esztendőt, ezúttal korrigálok). Úgy emlékszem, a vers érzelmi kiindulópontja az volt, hogy Papp Tibi, akkori fiatal kolozsvári zeneszerző hollandiai látogatásáról mesélve elmondta, hogy a holland házakon nincs függöny s az utcáról belátni a szobák során át egész a belső udvari kertekig... Ez a mondat már önmagában vers, a Nyugat szabad világának a verse, még ha az én poémámban csupán egy sora is lett a költeménynek (s még akkor is, ha utólag kiderült: Papp Tibi soha nem járt Hollandiában). Na most azt célul tűzni ki, hogy én elmegyek Nyugatra, nem megnézni, hanem megélni azt, akkorra képtelenség volt abban az időben, amelynél nagyobb csak az volt, hogy megtanulok hollandul. A felismerés az volt, hogy épp ez az ártatlan, csak dicsérhető szándék, amelyet senkinek nincs jogában megakadályozni, és amelynek semmi aktuálpolitikai tartalma nincs, ki fogja fordítani sarkaiból a politikai bürokratizmus világát. Mutatkozott egy olyan tere a létezésnek, a vágyaknak és az elképzelésnek, amelyben a követeléssel a végsőkéig el lehet menni. Ezt világosan éreztem, ez volt az én jogos

szabadságharcos a „rendszer ellen”. Eldöntöttem, hogy ezen az úton én addig megyek el, amíg vagy azt mondják, hogy mehetsz, vagy kimondják, hogy nem vagy szabad. És akkor szépen, kis lépésekkel elindultam. Elmentem a bukaresti holland követségre és nyelvkönyvek után érdeklődtem. (Nem volt ez teljesen kockázatmentes, de szabályellenes sem). Jártam Pesten az ELTÉ-n úgyszintén, majd a magyarországi Holland Nagykövetségen is. Olvasgattam Hollandiáról, lestem a Kolozsvár főterén néha felbukkanó NL-jelzésű autókat, elraktároztam egyik-másik íróárs megjegyzéseit, pl. a Lászlóffy Aliét, aki akkorra már megjárta magát Nyugaton, és megírtam az „Egy holland ősz háttérében” című, nagy visszhangot kiváltó költeményem. És itt a dolog mondhatni kicsit meg is feneklett. A vers elmondta a magáét. Aztán valamivel később, szinte váratlanul, újraindult. Ugyanis László Dezső özvegyénél, Éva néninél, akivel szinte rokoni kapcsolatban álltunk, megjelent egy hollandiai protestáns lelkész, akinek a tudomására hozták az én nyelvtanuló szándékomat és próbálkozásomat. Fél év múlva megérkezett a Vrije Universiteit dékánjának meghívólevele, amelyben hat hónapos ösztöndíjat ajánlanak fel, konkrét „beiskolázási” időponttal. A „szabadságharc” tulajdonképpen akkor kezdődött el, a mindennapi politika, a párt-politika, az irodalompolitika felelős szervei és vezetőemberei között és köztem, amely az én részemről mindössze a rendszeres és folyamatos levélbeli folyamodványokból, jóváhagyás-begyűjtésből, kérés-újrafogalmazásból, a holland „fél” rendszeres levélbeli tájékoztatásából, ösztöndíj-újraütemezési kérelemből állt. A következő két év során négyszer írták át újabb és újabb időpontra az ösztöndíj-lehetőséget. De az ügynek ebben a folyamatában már Domokos Géza, Sütő, Gálfalvi Zsolt, Illés József a pártközponttól, végül is mindenki mellettem állt, a legtöbbet Domokos Géza vállalta, és végül is tudomásom szerint Kányádi közbenjárására adták kezembe az útlevelet. Minden bizonnyal ez a „szabadságharcos” helyzet és folyamat járult hozzá a mindennel el- és leszámolni akaró, az „itt és mást” jegyében fogant XYZ című poémám megírásához is, mely 1978 augusztusában jelent meg az Utunkban, két hónappal első nyugatra utazásom előtt. S alig érkeztem meg Amszterdamba, az XYZ „világánál” találtam magam: ahogy betettem a lábam az egyetemre, az emeleti „világszolidaritási” plakátok között az egyikken ott volt az én elhagyott országom is. Rajta nagy betűkkel egy Románia-ellenes felirat: „Roemenien, vakantieland of wat wilt u zien!” Azaz hogy: „Románia a nyaralás országa, ha csak annyit akartok látni!” A plakátképen gyönyörűséges kék tengerpart, szögesdrótkerítéssel körülvéve... Emlékszem, amint a folyosón megpillantottam a plakátot, szinte ledermedtem, szívem összeszorult, földbe gyökerezett a lábam. S a következő, legjellemzőbb pillanatot soha nem felejttem el: óvatosan, gyanakodva körülnéztem, figyel-e valaki, hogy én itt ezt most elolvastam... Ám a foájében pár diák lézengett csupán... Ügyet sem vetettek se a plakátra, se én rám... Hogy a főntebb idézett mondatnál mennyivel többet tanultam meg hollandul, nincs értelme részletezni. Öt hónap után amolyan konyhanyelven elő tudtam adni magam. Hát ez ma már nincsen. A kérdés nem is ez, hanem hogy megtanultam-e az elérhetetlent? Hogy mennyire

tanultam meg... Nos, a tapasztalat azt sugallja: az elérhetetlen megtanulása maga is szabadságharc... Nem tantárgy és nem tanítható... Ha behívtak volna beszámolni amikor hazajöttem, ennél veszélyesebb dologról nem adhattam volna számot. Ám csodával határos módon senki sehol el nem számoltatott nyugati életemről. Illetve egyszer igen... Ennek tragédiáját, tragikumát is megírtam az XYZ-kötet „filmkockákkal” kiegészített, Légvilág című hosszú versében... És ez is egy szabadságharc... Az összetartozó, elveszett lelkek éden utáni egymással, egymásért és egymás ellen folytatott érzelmi szabadságharca... A kötet harmadik poémája, prózaverse, a „lírai játéknak” elkeresztelt Szabadon választott gyakorlatok, szintén olyan műfaji jelzőrendszerrel operál, mely nem tartozik a hagyományos poétikai elemek közé. A vers, már a „kötelező gyakorlatok” idején, a szabad gyakorlatok tragikomikus változatait próbálja végig, magát az írást is mintegy próbatétel alá vetve. Kovács Ildikó „bábszínháza” pódium-előadást készített belőle. Az XYZ-kötet ‘81-ben jelent meg. S aztán jött egy csendes költői visszavonulási időszak, melynek egyetlen menekülési útvonala volt: hogy nem alkuszunk. Aztán öt év múlva, 86-ban megjelent az *Egyszerszak* című kötetem, amely már címével is szándékosan sugall valami hirtelen változást, valami közeledő elkerülhetetlent: elindítottuk a kitelepedést. Persze, azt akkor még nem tudta senki...

– *Szinte rendszeresen, kétévenként jelennek meg a könyveid. Az eddig említettek mellett csak néhányat sorolok fel: Az átvilágított földgömb (1975), Vigyázz-állásból fejjállásba (1978), Egyszerszak (1986), Lovak a virágoskertben (1986). Valamennyit elismeréssel fogadta a korabeli kritika. Számomra azonban különleges élményt jelentett a „világ összes romániai magyar gyermekének” írt, 1983-ban megjelent gyermekversköteted. Valami teljesen új történt: ez a gyermekeknek írt könyved formabontó módon valamiként szembement azzal, amit Erdélyben gyermekeknek szánt irodalom címén megszoktunk. Mondhatnám azt is, hogy vége lett az idillinek. A te romániai gyermekeid a hideg lakáskulccsal a nyakukban ott árválkodnak a szocreál lakónegyedek sivár betonrengetegeiben. Miért nem folytattad a gyermekeknek szánt művek írását?*

– Nyolcvan és nyolcvanhat között azért nagyon sok minden történt. A ‘81-es XYZ után nem lehetett csak úgy továbbírni a világot. Annak az ideológiai, érzelmi és kifejezési, költészet-technikai radikalizmusa nagyon pontosan kirajzolta a vállalható életeszményt. És ez a mindennapok során egyre inkább összeütközésbe került a hétköznapi valósággal. Egyre kisebb volt az a rés, amelyen át még „ki lehetett szólalni” az olvasónak. Így jutottam el a gyermekek világához, egyre-másra készítve interjúmat 10-11 éves kisiskolásokkal. Szűzföld, nem volt világos, mit lehet feltárni-mondani, mit nem. S elkezdtem gyermekverseket is írni, bizonyára amolyan pótcselekvésből. Ez bizonyára érződött is, s egy idő után Ágnes szólt, hogy ezek unalmasak, miért nem próbálok a mi világunkból valami hasonlót kihozni, mint a svéd gyermekversek? Merthogy a híres „Ami a szívedet nyomja” című kötetke akkor már felbukkant

környezetünkben is. Talán pár nap múlva meg is írtam az első néhány darabot családi életünk mindennapjaiból „ihletődve”. Eközben felfedeztem azt is, hogy mégiscsak természetesebb igazi gyermekekről írni, mint fákról, virágokról, madárfiókákról, hiszen az ő világukat jobban ismerem emezekénél, hogy magáról a nyelvről már ne is beszéljünk. A lapokban közölt verseknek olyan sikere volt, hogy ‘83-ban már meg is jelent az Esőben könnyen rámtaláltok című kötetem a bukaresti Ion Creanga gyermekkönyvkiadónál, Petre Judit, a magyar szerkesztőség vezetőjének lelkes támogatásával. És igen, ez volt az első romániai magyar gyermekkönyv, amely szakított a hagyományokkal, és azt a versnyelvet honosította meg erdélyi magyar irodalmunkban, amely mára már – mondhatni – a kortárs gyermekvers-irodalom anyanyelve lett. Ennek éppen harminc éve. S hogy miért nem folytatódott? Talán mert maga a kötet is azzal zárul, hogy „apa nem ír többé gyerekverseket” a világ romániai magyar kisgyermekeinek... A könyv Árkossy István barátom remek illusztrációival jelent meg, akivel annak idején nagyon megéltük e könyv létrejöttét. Utólag is köszönet érte. A témához annyi még hozzátartozik, hogy a már említett korabeli kisgyermekinterjúkból 2001-ben szintén született egy „verskötet”. Ezt persze tulajdonképpen az a 20 gyermek írta, akikkel annak idején elbeszélgettem. Én semmi mást nem tettem lényegében, csak elhagytam a beszélgetős-műfaj kötelező hordalék-elemeit, s azt a költői töltetet állítottam olvasóim asztalára, amelyet a gyermeki lélek öntudatlanul kitermelt magából. A kötet címe „*Még a belvárosi iskolából sem akart senki költő lenni*”, alcíme „*Húsz romániai magyar kisgyerek verse az életről*”, alatta ott olvasható a névsor, minden egykori erdélyi kis riportalanyom neve. A „versük” végén pedig kinek-kinek az illetősége, azaz hogy például: Cseke Péter, Kolozsvár, Brassai Sámuel Lícem, IV. Á... Jó tíz éve jelent meg a könyv a budapesti Littera Nova kiadó gondozásában, Gyulai Líviusz illusztrációival. Az elmúlt évek során mindkét kötetet felkínáltam néhány erdélyi kiadónak. Egyik-másik nem is válaszolt levelemre... És hát igen, van még egy harmadik, kiadatlan gyermekkönyvem is... Bár meglehet, ez nem is annyira gyermekkönyv, hiszen alcíme szerint ezek *Gyermekversek egykori felnőtteknek*... Pukancs „füle-királyságát” jeleníti meg, ennek megfelelően van ennek füle is, meg farka is. Azaz néha számárfület, néha meg lópikulát mutogat. Egykori lapod, a Székelyföld pár évvel ezelőtt csokornyí válogatást közölt is belőle...

– *A műveid szerinti időszámítás mellett van egy magánéleti is. A hetvenes-nyolcvanas években lassan elrendeződik az életetek. Lakást vásároltok, megszületik a két lányod, kicsi, de biztos jövedelmet hozó munkád van, a Bukarestben megjelenő Munkásélet szerkesztője vagy. Az újságírói taposómalom sem múlik el nyomtalanul és haszontalanul Kenéz Ferenc életében. 1974-ben Beke Györggyel és Marosi Barnával közösen riportkönyvet írtok Csőposta címmel Vajdahunyadról, 1979-ben Kérdezzünk tovább! címmel adod közre riportjaidat, 1982-ben pedig Én munkás vagyok, te munkás vagy, ő munkás címmel „kisemberekkel” készített interjúdat gyűjtötted egybe. Fogadtatásuk már nem volt annyira*

egyértelmű, mint a verseidé. Egy recenzensed egyenesen azt tanácsolja, hogy „Inkább ne kérdezzünk”. Pótcselekvésként élted-e meg ezeket a kitérőket a zszurnalisztika felé? Volt-e költészeti hozadéka ezeknek a terepen töltött bolyongásoknak?

– Újságírói pályám, noha rég készültem rá (amint azt a sorkatonai szolgálat idején tett kijelentésemből látni lehet), tulajdonképpen úgy kezdődött el, hogy mondhatni addig nem is írtam újságcikket. Egy-két recenzió, irodalmi publicisztika és Cseke Gabinak, az Ifjúmunkás frissen kinevezett főszerkesztőjének rábólintása után egy nagyriport a fiatal váradi képzőművészek mostoha élet- és munkakörülményeiről, nagyjából ez volt mindössze a tarsolyomban. Majdani szerkesztőségemben, a bukaresti magyar szakszervezeti hetilapnál talán többet nyomott a latban, hogy úgymond „tehetségesnek tartott”, első kötetes költő voltam. És hogy akkor, hatvannyolc augusztusában a generációnk számára kedvező szelek fújtak Európában, és Romániában is. Újságírói munkám megkezdése előtt életemben először külföldön jártam, Csehszlovákiában, ahol Szabó Zsoltnak köszönhetően megkereshettem Duray Miklóst, aki akkor már „miniszteri döntések” ellen cikkezett. Az akkor nagy hírű *Kétezer szó* című kiáltvánnyal érkeztem vissza Kolozsvárra. A *Kétezer szó* az 1968-as prágai események fontos értelmiségi nyilatkozata volt. A prágai tavasz emblematisz jelszava az „emberarcú szocializmus”. A reformer Dubcek került a párt élére, és megkezdődött a társadalmi átalakítás folyamata. És mire letelt az én első hónapos újságírógyakornokoskodásom időszaka Bukarestben, Prágába már be is vonult a szocialista tábor baráti néphadserege, hogy visszafordítsa a történelmi folyamatot. Az, hogy akkor Románia nem vett részt a közös bevonulásban, sőt, maga is függetlenedni kívánván Moszkvától, elítélte azt, alapvetően meghatározta a mi újságírói indulásunk időszakát. Az Ifjúmunkás és a Megyei Tükör valóságfelfedező, sőt, inkább valóságfeltáró nagyriportjai példaadó etalonként szolgáltak minden újságíró számára, azt illetően, hogy alapvetően mit is jelent ez a szakma. Én akkor nagyon irigyeltem az Ifjúmunkás gárdáját, mert ők korabeli értelemben eszményien tudták is ezt demonstrálni. S megpróbáltam valahogy szakmailag és erkölcsileg is ehhez a szenvedélyes és tudatos igazságkereséséhez felnőni és igazodni, persze ők sokkal jobb újságírók voltak, mint én. Meg hát az én, még régivágású, öreg, mozgalmi emberek vezette szerkesztőségemben ez nem ment olyan könnyen. Csak később, a Ștefan Gheorghiu pártakadémiáról odacsöppent fiatal és energikus Illés Feri főszerkesztőségének idejében próbálhattunk mi is amolyan Ifjúmunkás-féle „nagy lapot” csinálni. Az idő tájt az országos magyar szakszervezeti hetilapnak a korábbi 7-8 ezerről 25-30 ezerre emelkedett a példányszáma. Az volt az az időszak, amikor az ember úgy érezte: megfordíthatja azt a vélekedést, amit egy szalontai ember vágott egyszer édesanyám fejéhez, hogy tudniillik „az újságírók mind hazudnak!” Melyik, fiát nagyobb reménnyel, becsületre útnak indító szülő ne vette volna zokon ezt a kíméletlen szembesítésnek szánt, és igaznak tűnő kijelentést? Így hát lett volna mit „ledolgoznom”... És itt kell szóba hoznom, volt egy ennél keményebb szembesülés is: soha,

egyetlen versemnél sem éreztem, hogy nem az igazat mondom, míg újságírói munkásságomban, még a leghitelesebb anyagoknál is az munkált, hogy megpróbálom elmondani az igazságot. Amikor riportot írtam arról, hogy egy készruhayárban az ablak melletti gépsorokhoz csak élmunkások kerülhetnek, az esetet megfogalmaztam ugyan, de ennek a helyzetnek a drámáját nem tudtam elmondani. Ám ennek az emberi helyzetnek versebe transzponált változata, a *Fúj a szél, vonat jár; madár száll* című költemény már maradéktalanul elmondta azt a kiszolgáltatottságot, azt az igazságot, amelyről a riport szólni szeretett volna. Hát így kerül elő az a kérdésedben felvetett „költészeti hozadék”, melyet az újságírói életformának köszönhetek. Az ismert, látott, megtapasztalt valós életanyag, amellyel kénytelen voltam hétről hétre szembesülni, a magam számára is fedezete volt költői munkásságomnak, a szinte szociografikus látület feldolgozása jól kimutatható munkásságomnak ebben a szakaszában. Meglehet, emiatt is kapott olyan karakterjegyeket verseim világa, amelyek miatt elkülönült kissé barátaim versvilágától. A két műfaj összefüggésében hadd említsem még azt a rám vonatkozó lényegi különbséget, hogy versek esetében nem fordult elő egyszer sem, hogy meg akartam írni valamit, és felmerült volna bennem a „de hát megírhatom-e?” óvatoskodása. Amit meg akartam írni, megírtam. Újságírói ténykedésemmel kapcsolatban ezt már nem mondhatom el. Szóba hozott két riportkötetem inkább csak azt jelzi, hogy amennyire csak lehetett, igyekeztem a közelében lenni a tisztességes újságírásnak. És hogy ezen a téren is az „itt és most” igyekezete munkál. Az *Én munkás vagyok, te munkás vagy, ő munkás* című könyvemnek feltehetően a címében rejlő rafinériája hozta meg a sikert: nem lehetett kifogásolni, miközben nyilvánvalóan egy ideológia szajkózására hívja fel a figyelmet. Középiskolás diák apjától hallottam, hogy lánya osztályában egymás kezéből kapkodják ki a diákok a könyvet. Volt ez anno, 1983-ban...

– *Hollandia után, 1983-ban az Utunkhoz kerülsz, irodalmi hetilapunkhoz. Közben lakást vásároltok, kocsitok lesz, lányaid jó iskolákban vannak, úgy tűnt, minden rendben. S aztán jött a hír, hogy kitelepültök. Amikor a Székelyföld nívódíjáért laudáltalak, elmondtam, hogy engem az a hír nagyon mellbevágott. Elmondtam akkor azt is, talán csak annyi történt, mint amikor Arany János felköltözött Nagyszalontáról – nagykovácsi kitérővel – Budapestre. Normális világban ez normális lépésnek számíthatna. De 1989-ben nem volt normális a világ. Végül is mi történt?*

– Hát az, amit mindannyian tudunk. Az első erdélyi szamizdat, az *Ellenpontok* megjelenése után teljesen világossá vált, hogy attól a pillanattól kezdve sem írni, sem gondolkodni, egyáltalán: lenni nem lehet úgy tovább, mint addig. Az irodalmi közvélekedésben a „tenni valamit” addig semmilyen értelemben nem kapcsolódott össze a – hogy úgy mondjam – valós politikai cselekvéssel. Szöcs Gézáék, Ara-Kovács Attiláék nem azt mutatták fel, hogy lehet másképp is, hanem azt, hogy másképp kell. Szerepvállalásukkal átlépték azt a demarkációs vonalat, melyet addig az irodalmi közélet, az irodalompolitika vagy kisebbség-

politika képviselői elfogadtak. A szamizdatosok üldözőbe vétele megkerülhetetlenül vetette fel a kérdést: mit ér az írás, ha erdélyi magyar? „Bizonyos szórásban”, „bizonyos tálalásban”, „bizonyos keretek között” a dogmával legélesebben szembeforduló műveket is meg lehetett jelentetni. Hiszen nézzük csak meg a nyolcvanas évek lapszámain, könyvkiadását: a megjelent közleményekből össze lehetne állítani egy teljes szembefordulás-antológiát. 1981-es XYZ című kötetemben én magam is egész poéma-szerűséget építettem arra a tételre, hogy itt az idő, az együtt élő vers fogalma helyett be kell vezetnünk a szembenélő-vers, az ellenélő-vers fogalmát. A szamizdatosok viszont az ellen-élés helyett már az ellenállás fogalomtárát és eszköztárát vezették be etikai parancsolatrendszerünkbe. Szöcs Gézáék akkora már a „bizonyos” kereteket, a hatalmi helyzettel és függéssel járó alku-helyzetet nem voltak hajlandók elfogadni. És ezt csak barrikád-harcos színelépéssel lehetett kinyilvánítani. (Emlékszem, korábban milyen szépen „simult bele” az írószövetségi választógyűlés hangulatába Szilágyi István románul elmondott méltatlankodása, miféle dolog, hogy „cenzúrázva” kapja meg, ha megkapja egyáltalán, a Magyarországról érkező szellemi termékeket, a drága jó Vásárhelyi Géza meg kicsit kapatosan tette szóvá, hogy kedves román kollégák, amíg a nevemet sem tudjátok helyesen leírni, miről is beszélünk mi itt egyáltalán?). Szóval hát drámai körülmények között mi is az író feladata? Amit tennünk kellett volna, én magam sem tettem meg, mennél inkább sarokba voltunk szorítva, annál inkább ódzkodtunk attól, hogy nyílt tereken foglaljunk állást, addig ameddig lehet, míg el nem fognak, míg meg nem vernek, míg kórházba nem kerülünk. Igen, a megelőző eseményeknek lehet egy általad összeállított rendsora is. De te magad is össze tudtál volna rakni egy másikfajta. Elmegy Köntös-Szabó Zoltán, elmegy Csiki Laci helyére, értelmiségi-politikai magatartásuk miatt embereket hallgatnak ki és vernek a szekuritátén, kétes körülmények között öngyilkos lesz Visky Árpád, a sepsiszentgyörgyi színész, ünnepi lapszámok idején vérfagyasztó csendek a hétvégi szerkesztőségi értekezleteken: ki mit vállal a kötelező dicshimnuszok jegyében, százéves utcanévtáblák tűnnek el vagy cserélődnek hirtelen, egyik napról a másikra, publicisztikák tömkelege ítéli el a kitelepedő állampolgárokat. Megíródik az 1986-os Egyszersak című kötetben megjelent *Ott mintha* című versem (engedd meg, hogy ideidézzem: „Egy bomba ül / velem szemben / a cukrászda asztalánál. // Nem együtt jöttünk. / Nincs semmi közünk egymáshoz. / Egyáltalán: hogy is gondolhat valaki ilyesmire? // Mindenesetre / az emberek eléggé furcsán / néznek reám. // Ott valakik / mintha elfordultak volna. // Ott valakik / mintha összesúgtak volna. // Ott valakik / mintha fizettek volna. // Pedig nem történt semmi / különös. // A bomba belépett. / Megkérdezte: szabad-e a hely? / Azt mondtam: szabad. // Hát így élünk”). Igen, s akkor jön a hír, hogy mi is kitelepülünk... No most a helyzet az, hogy ez mind nem lett volna elég, hogy ilyen döntést hoznak, ha nem lett volna két felnőtt, 18-16 éves lányom. Az utolsó pillanatig halogattam a dolgot. Nem, nem a döntést, hanem hogy ezt a változatot végiggondoljam. Nem akartam végiggondolni. Namármost, utólag, az a véle-

ményem, hogy nem is lett volna szabad. Mert ha az ember mindent végiggondolt és mérlegre tett, nem volt menekvés, akkor már ki kellett mondja: igen, megyünk. Nem tartottam hitelesnek azt a korabeli álláspontot, melyet sokan hangoztattak: amíg ez a színház (szerkesztőség, iskola stb.) áll, addig én innen el nem mozdulok! Ennek a filozófiának ugyanis volt egy szépséghibája. Mert az ittmaradás nem arról szól, morfondíroztam magamban, hogy én még maradok valameddig... A maradás arról kell szóljon, hogy ha már nem lesz egyetlen színházunk, egyetlen újságunk, egyetlen iskolánk se, én akkor is itt akarok maradni! És én nem éreztem annyi erőt magamban, hogy azt az akkor is-t vállalni tudjam. Az világos volt, hogy az elmenéssel elveszítünk egy talpalatnyi múltat, de úgy tűnt, hogy talán nyerünk egy gondolatnyi jövőt. Én nem azért jöttem el, hogy „magyar író” legyek, annak „jól” megvoltam én otthon is, hanem hogy magyar állampolgár. És ehhez jogot éreztem. Felidézem 1988 júniusát, amikor a Kossuth Rádió olyannyira hallgatott Vasárnapi Újság című műsorának küldött Gyávák-e az elmenő erdélyi értelmiségiek? című nyílt levelemben a következők hangzottak el: „A mai magyar politikai közgondolkodás és közélet túltette magát a »Ti csak tartsatok ki!« stratégiáján. Erdélyben élő ember számára nem volt ez túlságosan rokonszenves álláspont sohasem. Egyrészt, mert ezzel minden gondot a történetesen itt élő ember vállára rakott, másrészt pedig, valami olyan rejtett finalitást, célzatosságot sejtetett ez az álláspont, amit könnyen félre lehetett érteni. Mert hát jól van, »tartsunk ki« – de meddig? És milyen értelemben? Nem lehet nem észrevenni, hogy ez az álláspont, akaratlanul is, valamiféle »hadviseleti-állapotot« teremtet és konzervált – miközben negyven éve béke van. Márpedig »kitartani« nem lehet negyven esztendeig. Egy életen át. Lehet valameddig. Addig a pontig, amit a »kitartani« szó sejtet és beígér, ami után már nem kell kitartani, ami után már lehet normálisan élni, ami után már következik a biztonság, a perspektíva. A kisebbség békéje. Márpedig ez az, ami nem következett be. És emiatt növekszik azoknak a száma, akik ma már nem ragaszkodnak feltétlenül »hadviseleti magyarságukhoz« – ha békében is élhetnek magyarként, mint a többi tíz millió. Hogy hol a helyem ebben a megváltozott világban, azt nem mondhatja ki helyettem senki más – se itt, se ott. Olyan fordulóponthoz érkeztünk, amikor ezt a kérdést mindenkinek maga-magának kell eldöntenie.” Én akkor úgy gondoltam: aki illetékesnek tartja magát arra, hogy megszabja az erdélyi magyar értelmiség illendő, vagy kötelező tartózkodási helyét, annak elsősorban nem szava kell legyen a maradáshoz, hanem feltételei. Rábeszélésre szülhet az anya gyereket, de nem szülhet iskolát. Ha nem csupán kötelességgént vagy kötelezettséggént fogjuk fel a maradást, ha a maradás valami tudatosabb formája a megmaradásnak, akkor a „Hol akarok élni?” igenis tudati kérdés kell legyen mindenki számára. És nem tabu.

– *Tudtad-e, sejtetted-e, hogy nem az ígéret földjére érkeztél? „...akkor Kenéz Ferencet szó szerint is elnyelte a budapesti éjszaka, a Duna Tv éjszakai hírszerkesztője lett” – idézek tovább a laudációmból. A versei is eltűntek, elég ritkán lehetett egyet-kettőt olvasni a folyóiratokban. Kiderült, hogy az anyaországban*

sem lehet versírásból, irodalomból megélni. Maradt tehát az éjszaka. Szinte azt lehet mondani, hogy eltűntél az irodalmi életből. De nem pontosabb, ha azt mondom, hogy az ottani irodalmi élet nem akart rólad tudomás venni? És miért van az, hogy az éjszakai „műszak” lejárta után, amikor „újból költő lettél”, verseid nagy hányadát erdélyi folyóiratokban közölted s könyveid egy része is itt jelenik meg? Hogyan is állunk tehát az egyetlen, egységes magyar irodalommal?

– Amint mondtam: én nem azért jöttem el, hogy itt legyek „magyar író”, hanem hogy itt legyek állampolgár. Ez a kiindulópont. Hat-nyolc hónap alatt megtörtént. Az első időszakomban írtam 21 budapesti verset. Ám aztán minden ebből kiinduló vonal már jóval kacskaringósabb lett. Egy évi keresgélés, várakozás, téblábolás után az Esti Hírlap kulturális rovatának munkatársa lettem. Meglehet, azért is tartott ilyen sokáig, mert én nem amolyan rapidíjasként, vagy cikk-díjasként akartam elszegődni. El kellett tartanom a családot, nekem rendes havi jövedelem kellett. Egy év alatt ismerőseim sora kimerült, és nem tudtam, mi lesz. S akkor, mondhatom hogy csak úgy, az utcáról, a számomra teljesen ismeretlen Bársony Éva (aki az elhunyt kitűnő novellista, Császár István egykori élettársa volt) néhány írásomat elolvasva egyik napról a másikra felvett, felvett a laphoz. (Ugyancsak ő volt az, aki három év múlva, amikor az MDF-kormány rátette a kezét az Esti Hírlapra s engem a leggaládabb eszközökkel megpróbáltak eltávolítani, a Duna TV-hez kerülésemet elősegítette. Nagy rajongó, kitűnő ember. Örök hálával tartozom neki. Mint ahogy Kő Páléknak, Bodor Pálnak és Nagy Gáspárnak, első időszakbeli igaz támogatóimnak.) 1993-ban, megalakulása után egy évvel Duna-tévés szerkesztő lettem és majd hét esztendeig nem írtam egyetlen sort sem. Ordódy György irányítása alatt kitűnő közösségbe kerültem, két szerkesztő kollegámmal mindent csináltunk: szerkesztettük az akkor beinduló Teletext teljes hírányagát, hazai majd rendszeres határon túli lapszemlét készítettünk élő műsor számára, nagyon fontos volt, hiszen akkor még nem volt internet, s nálunk délben már hallani lehetett, hogy mit írnak az aznapi kolozsvári, szatmári, szabadkai, pozsonyi magyar lapok, írtunk egészségvédelmi műsor-szövegkönyvet és „Jeles napok” alkalmára egésznapos forgatókönyvet, fordítottunk románra, szerbre, ukránra napi tévéműsort, mindent csináltunk. Egy dologhoz nem volt semmi közöm a Dunánál eltöltött tizenhárom év alatt: a televízió irodalmi műsoraihoz... Furcsa leltár, nem igaz? 1995-ös, *A hollywoodi temető* című könyvemben, melyet nagyon szeretek, voltak kiadatlan versek is, ám igaziból a 2004-es vékonyka *Angyalszőr* az első itteni, kinti kiadványom. A 2008-as *Nagyregény* (válogatott versek) kötetemben is voltak új dolgok, ám érzésem szerint igaziból a két éve megjelent *Édesgyökér*-ben adtam hozzá ismét valamit a romániai magyar irodalomhoz. Hogy-hogy ahhoz, kérdezhetnéd, s máris ott vagyunk az egységes magyar irodalom tételénél. Utóbbi három könyvem erdélyi kiadóknál jelent meg, majd’ három éve csak otthoni lapoknak küldök kéziratot. Ez az én magánügyi, csendes szellemi visszatelepülésem. Mindenki vérévé szeretne válni az egységes magyar irodalomnak, ám van, hogy ez az asszimilálódás-felszívódás különböző okok miatt

nem megy, nem mehet végbe, s az ember azt veszi észre, hogy munkássága ott van az egységes magyar irodalom vállán, könyökén, vagy éppen fenéke táján. Az erdélyi irodalmon belül nem kell keresnem a helyemet. Vagyok, ahol vagyok. Azon kívül nem iparkodom létezni. Az egységes magyar irodalom ügyében pedig ott vagyok, ahol te: felteszem a kérdést, hogy hát hogyan is állunk akkor az egyetlen, egységes magyar irodalommal? Ha valakinek a referencia-pontjai nem épülnek be a maguk valós idejében az irodalmi életbe, akkor a munkássága sem épül be. S akkor versei idegenül mozognak abban a világban. A vers bemegy a házba, leül az asztal mellé, szóba áll a ház gazdájával, aztán ha a szó nem talál, s idegenül érzi magát, nincs miért maradnia. Egy idő után kifordul az ajtón. Megy ismerős tájak portái, kapui felé. A vers nem vendég. A vers „hozzátartozó”.

– *Térjünk vissza a Vendéglétrához. A Szabadnak lenni mit jelent? című poémád oratóriumosított változatát először a Kossuth Rádióban hallottam, aztán elolvastam a Látóban is. Sok kimagasló csúcsa van a költészetednek, de érzésem szerint ez a legek között is előkelő helyet foglal el. Ez egy ízig-vérig erdélyi vers, a legcsodálatosabb summája annak, ami az elmúlt évtizedek Kolozsvárjával, még tovább: velünk, erdélyi magyarokkal történt. Nem költészeti kategóriákban fogalmazva, nagyon leegyszerűsítve arról szól ez a versfolyó, hogy a szép város Kolozsváron miként szívároგ át a piros-fehér-zöld piros-sárga-kékbe. Nos, „Szabadnak lenni, mondd, / mit jelent?”*

– Szerkesztőm, KAF, a marosvásárhelyi bemutatónkon „erdélyi hármaskönyvként” definiálta kötetemet. Könyvem első olvasója, Cseke Gábor barátom, magánlektori minőségben rögtön összefüggésbe hozta kötetemet a *Szabadulóművész* címmel, húsz éve kiadott áttelepedési naplómmal. Olyasféle megközelítésben, hogy a szabadulóművész „kiszabadul”, és harminc év múltán felteszi a kérdést önmagának: szabadnak lenni mit jelent? Így és erre a „szószerinti” összefüggésre eddig nem gondoltam. Hogy a különböző történelmi időszakokat összekötő szabadság az a fogalom, amelynek jegyében eljöttem Kolozsvárról s amelynek jegyében most „visszatértem”. Hiszen oratóriumom rádiószínházi változata szándékaimnak megfelelően Kolozsváron hangzott el először, a Kolozsvári Magyar Napok alkalmával, a Kolozsvár Társaság székhelyén, két nappal azelőtt, hogy a Kossuth Rádió sugározta volna. Nos, amint azt akkor én elmondtam, az én zárvány-városomról írott oratóriumom nem azért íródott, hogy megválaszolja, hanem hogy a szövegtest mind a negyvenvalahány darabjában, minden egyes versében újra s újra feltegye ezt a kérdést: szabadnak lenni mit jelent? A szabadság igazi, édes ízét én egyedül csak Kolozsváron érzem, élem meg, ritka ott-tartózkodásaim idején. Még ha szörnyűségeivel együtt is. Mert hát odajutunk mindig vissza, az idők szörnyűségeihez. Legutóbbi könyvbemutatómat a Minerva-ház Cs. Gyimesi Éva termében tartották. Először voltam ott, régi barátnőnk emléke előtt muszáj volt lélekben fejet hajtanom. S arra gondoltam, Éva, aki annyira szabad lélek és szabad szellem volt, azért rakta hátizsákjába

azokat a köveket, amikor utolsó útjára indult, hogy valamiért ne lehessen szabad. Soha többé. Ha akarna se. Mert talán tartott tőle, hogy az eszmélet utolsó fellobbanásánál esetleg mégis szabad akarna lenni. Ezért a kövel teli hátizsák. Hogy ha meggondolná magát, ha az utolsó pillanatban mégis szabad akarna lenni, már akkor se lehessen soha többé szabad. Hát akkor, kedves barátom, mi mindent nem tudhatunk mi arról, hogy szabadnak lenni mit jelent?...

– Gálfalvi Györgynek annak idején a *Homok a bőröndben* című köteted kapcsán elég részletesen kifejtetted véleményed a nemzedékedről. Többek között azt mondd, hogy a „nemzedéki tudatot... egymagam éltem meg”. Továbbá azt is állítottad, hogy a széthullás törvényszerű volt. „A felfutás örömét együtt éltük át, a széthullás fölötti kollektív büntudattal külön-külön nézünk szembe” – mondd egy bekezdéssel tovább. Azt hiszem, hogy az eltelt harminc év átírta akkori mondataidat, hiszen a nemzedéknek már halottjai is vannak, s nagyjából mindenki befutotta azt a pályát, amelyre képes, illetve hivatva volt. Végül is az irodalom abszolút egyéni ügy, senki sem írhatja meg a másik művét. Ma hogyan árnyalnád a harmincvalamennyi évvel ezelőtti szinopszisodat a második Forrás-nemzedékről?

– A napokban olvastam Markó Béla nyilatkozatát, jobban mondva eszmefuttatását erről az időszakról. Meglátása szerint a második Forrás-nemzedék, a Vitorla-ének és köre sokkal kevésbé volt radikális, mint az előzőek, pontosabban, hogy ők, Lászlóffy, Szilágyi, Hervay voltak igazán radikálisok, a mi nemzedékünk csak úgy továbbhajózott ezen a hullámon (Cseke Péter, az irodalomban nemrég közzétett tanulmányában szintén a „költői konzervatív forradalmat” nyomatékosítja Markó Béla nyomán). És minden bizonnyal ez az igazság. A második Forrás-nemzedéket inkább azzal véli jellemezhetőnek, hogy a népi és nemzeti karakter-vonás megjelent a költészetében. És minden bizonnyal ez is így van. Amit én hozzátennék ehhez a megállapításhoz, annyi csupán, hogy ez a közösség nem is lehetett olyan radikális, hiszen nem egy önszerveződött, hanem egy megszervezett csoportos jelentkezés volt. Nem a csoport harcolta ki magamagának, hanem neki harcolták ki a megjelenést. Nem az érintettek verték az asztalt, hanem Lászlóffy Aladár. Az ő lobogója alatt meneteltünk be az irodalomba (nemhiába nevezték viccesen Zászlóffynak). Így hát, érzésem szerint, a Vitorla-ének csoportos jelentkezésének inkább irodalompolitikai jelentősége volt, mint társadalompolitikai. Ez (is) különbözteti meg a Kilencek anyaországi felsorakozásától. Ennek a nemzedéknek a közéletisége kivetette magából a politikai lózungokat. Lenyeltük az előttünk járóknak, de egymásnak már nem nyeltük (volna) le. Itt már nincsenek pártversek (sajna, jönnek majd később!). Nem nagy erény ez már akkor, még ha sokan is lobogtatják, de karakterjegy. És forgalomba kerül egy többé-kevésbé sajátos fogalom: a „közéletiség” hangoztatása. Így utólag ezzel kapcsolatosan van nekem némi gondom. Az az érzésem, hogy ez a „közéletiség” tulajdonképpen a korábban használatos, de időközben lejárt „pártosság” szobatiszta változata. Az ideológia érvényesíthető

és vállalható fedőneve, vagy éppen vértézete. Műveket stigmatizált és legitimizált. Számon kérhető volt, de amolyan szellemi munkaruha, védőruha is volt egyben. Aki magára öltötte, hogy is mondjam csak: az tisztességesebb, közhasznúbb költőnek tűnhetett. S ennek érvényességét nagyjából a Gaál Gábor Köri ülések nyilvánították ki. Melynek a kis belső közösségi létét én azért némi distanciával éltem meg. Az a két-három év, amennyivel később indultam, évfolyamban, irodalmi közlésben, jelenlétben, nagyon sokat számított akkor. Meg hát számomra a többiek, úgy együtt, kissé túl egy tömbből voltak faragva. (Szociográfiai értelemben, mondanám most így utólag. Nagyjából székelyföldiek voltak, faluról jöttek, értelmiségi családokból származtak, már középiskolában verset írtak, sőt, közöltek is, határozottan megnyilvánuló én-tudatuk volt.) Köztem s köztük nem alakult olyanféle barátság, amely öközöttük volt. Sokszor voltunk együtt, de nem jártunk egy társaságba, hogy ilyen (kis)polgári értelemben fogalmazzam meg a helyzetet. Azt éreztem én is, amit ők, csak egy kicsit kilógtam a képből, akárcsak az a határszél, ahonnan származtam. Nincs ennek nagy jelentősége, csupán a Gálfalvi-interjúban elhangzott mondatomhoz (hogy ugyanis egymagamban éltem meg a nemzedéki tudatot) keresek valami kötést, fogódzót. Aki sokat jelentett nekem ebben az időszakomban, az Gálfalvi és Lazics volt. Ők ketten talán többet is jelentettek, mint költőtársaim. (Akárcsak később, társadalomkritikai habitusa, társadalomszemlélete miatt Cs. Gyimesi Éva és Aradi-Schreiner Jocó, vagy Molnár Gusztó és Ágoston Vilka.) Hogy mi lett ezzel a nemzedékkel, nem kérdés ma már. Akkor még, a Gálfalvi-interjú idején, kérdés lehetett, mert jövőt érintő kérdés volt, vagy annak tűnhetett. Akkoriban úgy olvastuk egymás verseit, mint mindannyiunk személyes hadüzenetét a világhoz, amelyben éltünk. Ma már az a bizonyos kollektív büntudat csupán azt a jövőt érintheti, ami aztán be is következett. Hiszen minden maradó láz, minden közéletiség és minden versünk ellenére olyan idők következtek, amelyeket annak idején senki nem vállalt volna fel. Mert hogy a versek hiába szóltak mindannyiunkért a szörnyű idők ellenében, az idők minden versünk ellenére szörnyű idők voltak. Ám az élet mindig gyönyörű, az idő összes szörnyűségei ellenére.

– *A napokban kezembe került néhány fekete-fehér fotó a nyolcvanas évek közepéről. Az írószövetség neptuni vendégháza alatti „plázson” kit látnak szemeim: Kenéz, Ágnes asszony, a két lányotok és mi, a feleségem, kicsi unokahúgom, heten, mint a gonoszak, élvezzük a zöld, tiszta tengert, a felhőtlen kék eget. Mai szemmel nézve túlságosan is idillinek tűnik az a látvány, mintha minden rendben lenne, szépnek látszik az élet, a való. Nekiünk ez volt az utolsó tengerparti nyaralásunk. Más sem volt azután. Zárásként nem ártana, ha egy kicsit elnosztalgiáznál, s eljutnál mostani falusi nyaralód teraszára, ahol a költő ír, bizonyára remekműveket, hiszen ahhoz (állítólag) nem kell más, mint valamelyik nagyvezér elvtársunk anno dacuma-beli parancsa: „Írók, írjatok remekműveket!”*

– A mi házunkban, úgy általában érte, nagy élet volt a nyolcvanas évek közepéig, ám rendszeresen Csekéékkel, K. Jakabékkal, a Mózes–Finta házaspárral, Vásárhelyi Gézáékkal, a bábszínész Jobbágyékkal, Árkossyékkal, Bálint Lajosékkal jártunk össze ebben az időben. Még olyan is volt, hogy Ágnes kezdeményezésére és szorgalmazására havonta egyszer közös vasárnapi együtt-ebédezésre gyűlt össze a társaság egy része, rendre hol itt, hol ott... Evés, ivással, énekkel, tánccal, vigalommal... Meglehet, az egésznek tulajdonképpen akkor lett vége, amikor bejelentettük a kitelepedést. Mert hát attól kezdve, ha ugyanegy asztalnál voltunk is, mi már külön asztalnál ültünk. A távozók asztalánál. Hogy az az asztal, amelynél most itt ülök falusi nyári lakomban s fogalmazgatom óvatosan múltat s jelent idéző mondataimat, nos, hogy ez az asztal most kié, nehezen tudnám pontosan megmondani. Az eltávozotté, a megérkezetté, a visszaérkezőé, az el nem távozotté, az otthon vagy az otthontalanság asztala-e, nem látom világosan. Egy biztos: nem az én régi asztalom. Egy faluban vagyok, a domboldalon, s ha kinézek ablakomon, egy másik faluba látok. Egy országban vagyok, s ha kinézek ablakomon, egy másik országba látok. Egy világban vagyok, s egy másik világot érzek a magaménak. Ám valami van itt alatt, kissé távolabb tőlem, ami valós viszonyítási pontom lenne, lehetne: egy templomtoronyra látok. A tetején toronygomb. Gyermekkori emlék-leírásaimat amolyan pszeudo-gombiratokként neveztem meg. De gombiratnak tekinthetem utolsó könyvem három hosszúversét is. Mindenikben egy-egy kisebb-nagyobb közösség élettörténete hagyományozódik tovább. A gombirat negyven-ötven évenként, kiegészülve az időközben történetekkel, újra elhelyeződik a toronygombban. Nos, ez a lenti templomtorony, amely folyamatosan itt áll a szemem előtt, arra figyelmezteti az író, hogy az asztal bárkié is legyen, amit letesz az asztalra, olyan hiteles kell legyen, mint a toronygombiratok, melyek a közös jövő időnek örökítik meg a jelent.

Forrás: Székelyföld, XIX. évf. 3. szám, 2014. március

Első fejezet

1968-1977

Eperfa

Alföldön születtem
súlyos aranyárnyékában a végtelennek
ahol a szekér döngölte földutakon
elguruló nap is
porfelhőt kavart maga után alkonyatkor
nyaranta megcsodáltam
a vándorcirkusz óriás-kürtőjében
kerengő halálmotorost
ott
ahol a háborúból megtért férfiak
már húsz éve mesélnek egyfolytában
kétségbeejtő pontossággal emlékezve
a fontosabb hadműveletek dátumára
csak az asszonyok neve napja
hullott ki végérvényesen az emlékezetből
ott születtem
minden rosszaságom dacára
megáldva egy kicsi jósággal is
ami talán az eperfákhoz tesz
hasonlatossá engem
az alföldön születtem
ahol ilyenkor tavasz felé
úgy sír a föld úgy sír utánad
te akinek nem a szesz akinek esőcsöppek
világították éjszakáit

Családi kör

Dallamok ringatják a befagyott ablakú házat
télbe esteledik a táj
az ablakok mögött
közelebb készülődik egymáshoz a család
a sarokban
hunyorító dobkályha pirongatja a döbleceket

a széles ágyon a másik sarokban
a doromboló nagy dunyha alatt
elhúzódnak egymástól
a nagyleányok riadtan
a szülők
a kenyérhéj száraz zörgésén elmerengve
(levelet kaptak az egyetemről:
baj lesz, fiuk sokat hiányzik)
valami ételen s kulcson túli
szövetségesen gondolkoznak
egészen addig gondolkoznak
míg hirtelen
összezsugorodnak a nagyapák
s a szörcsögő pipák füstjén
ellovagolnak.

Ólomtánc (részlet)

„No, édes fiam, én nem egyezem bele ebbe az idő előtti házasságkötésbe, nem adok segítséget ahhoz, hogy a vesztedbe rohanj két évvel az iskoláid befejezése előtt. Remélem, vagy annyira önérzetes, és nem fogadod el, hogy évekig a fele-séged tartson el a fizetéséből. Kérlek benneteket, ne akarjátok kikényszeríteni a beleegyezést...”

Legénybúcsú nyakkendő nélkül

Zizegő telefonhuzalok
szakadtak anyámék udvarára,
mossák a házat zuhogó, hosszú esők,
az ablakok sorra betörtek,
helyükön reszkető hólyagot zörget a gond.

Lassan majd lekopnak az órák
a hazaváró állomásokról,
mert szívemen gördült velem el a vonat
a homlokcsontok vakító kanyarjain.

Ahogy suhantam kifelé a házból,
egyetlen szál világos ruhában,
még láttam, utánam

mint sötétednek el sorra a szobák,
s mintha rokonok megdöbben kiáltozása
hallatszott volna messziről.

Őrzök egy nyomasztó emléket
kamaszkoromból:
bizsergő srácok tapadtak
sercegő füllel a vécé deszkafalához,
suhogó lányok szoknyasuttogását
hallani túlról.

S hogy most nem elég
szerelemlakásnak annyi tér,
melyet alsó folyosóin felénk tár
zegzugos katakombáiban a vér,
köszönöm a nőnek, ki itt áll mellettem,
akit szeretek.
Elfogadom tőle az ételt, cigarettát,
és holnap az asszonyom lesz.

Lemondok
a rendőrző rokonok tiszteletéről,
ha azt kívánják,
hogy külső renddé hulljon széjjel
a bennem folytatódó új világ,
hiszen ha nem viszik előbbre –
lassan majd úgyis lekopnak
a hazaváró állomásokon az órák.

Homlokcsontok vakító kanyarjain
szívemen gördül velünk a vonat,
állunk a peronon, ajkához simítva
tartja kezemet a nő,
valahol egy házat áztat és fakít
a zuhogó hosszú eső,

látom az ablakot,
a sötét szobában
katonaládámat simogatja anyám,
homlokcsontok vakító kanyarjain
gördül szívemen velünk a vonat,
néhányszor kiáltok hangosan, s messziről
mintha száraz hólyag zörgését hozná felénk a szél.

Leánybúcsú alkonyatkor

A szekrénypolcok lassan ürülnek,
kerengnek a pletykás miniszoknyák,
hold felé táncolnak a fekete harisnyák,

keresem a ruhát, keresem,
de kezeim körül egyre
összebb és összebb szűkül a szekrény

tegnap magamon éreztem
a menyasszonyi ruhát.

Autóúttól elcsigázottan toppan
be hozzám anyám:

a faluban nagyon csodálkoztak
az emberek, tartotok otthon lakodalmat,
pedig már régóta készülnek,
hogy felcsinosítsák udvarunkon a csürt...
Sikerült pénzt szerezni a gyűrűtökre
– itt van az ezres – év végéig kölcsönadták.

A szekrénypolcok már mind üresek,
szűkül a szekrény, egyre kisebb,
egy kirakat üvegén, tegnap délután,
felvettem – s letettem menyasszonyi ruhám,
és fájt nagyon,
hogy bár az asszonyok az irodából
nem láttak benne,
s nem integettek felém, úgy alkonyatkor.

Esküvői fénykép

Tegnap megkaptuk a sorszámat,
még van néhány nap, míg felgombolyított idegekkel
odaállunk a statisztikafejű hivatalnok elé,
elrebecgni a boldogító igent.

Majd kérek kölcsön valami kabátot,
 hogy illendőképpen jelenhessek meg a szertartáson,
 s ti, akik ezt tudván, mégis eljöttök,
 hogy szíveitekkel kipöcögtessétek az utcaköveken
 azt a nyekergő szimfóniát, amit csak mi értünk –
 ti kaptok fejenként egy-egy fél üveg sört.
 Ennyire telik, és kész.

De addig, az egyik éjszakán
álomban kifényesedve hazasuhanok,
hogymeghívjam a hűmmögő rokonokat
egy olyan igazi esküvőre, amelyet mind várnak,
s amit majd egy másik
éjszakai álomban fogok megrendezni nekik.
Ide minden nyájas rokont elvárunk szeretettel.

Emlékmű

Egymás mellett szóttalan estéken
az ismerősök utcáin barangolva
legalább egy éjszakára befogadó
szálláshely után csatangolva

egymás mellett a szóttalan estéken
a kivilágított főtér fényözönében

a vakok villanyfényes körhintáján
körbe-körbe

elnehezdedett nagy hasadat
követelőzőn és védekezéssel
odatartva a fényözönbe

Aztán megint

az ismerősök utcáin barangolva
egymás mellett a szóttalan estéken
estéről estére egyre lassabban
s egyre szóttlanabban

egyetlen éjszakára befogadó
szálláshely után csatangolva

hét hónapos kis magzatunkkal
egyre szűkülő körben
egyre lassabban bandukolva
végül már alig mozogva

s aztán egészen közönséges módon
két árva fogkeféinkre támaszkodva
tehetetlenül szoborrá meredve

elnehezdedett nagy hasadat
odatartva

Délkelet-Európa fényözönébe.

Kék füstben sárga virág

Vonatod házakat dűt föl, iránytűt nem hord az emlék,
te, akit mindig úgy várnak, mindig csak váratlan jössz el.
Kék füstben sárga virág. Vonatod házakat dűt föl.

Nyílik az ajtó halkan, csillagfényt lop be a lábam,
konyhában fekete macska, játszani kezd el véle,
öregék nincsenek itthon, moziban két öreg alszik,
csillagfényt lop be a lábam, két vizeskanna villan,
eljátszik véle a macska, öregék nincsenek itthon.

Zsebórát nem hord az emlék, mindig csak váratlan jössz el,
te, akit mindig úgy várnak, vonattal házat dűtsz össze.
Kék füstben sárga virág. Zsebórát nem hord az emlék.

Ablak pirosul bortól, kezed a kilincsen játszik,
asztal a barátok háza, kopogni illik-e néked.
Ablak pirosul bortól, nyílik az ajtó zajjal,
trombita csigalépcsőjén haverok rángatnak le.
Zászlójuk megfakult emlék, és dobok mélyére szállnak,
itt vannak mégis minden – hát csillagfényt lop be a lábam.
Közöttük mindig jól akartam, magamra nem maradtam,
kopogni nem kell náluk, asztal a barátok háza.

Vonatod házakat dűt föl, vonatod házakat dűt föl,
te, akit mindig úgy várnak, mindig csak váratlan jössz el.
Kaputok nem akar nyílni, meg kell hogy húzzad a csengőt,
rádió halkul el bentről – s kaláccsá omlik a ház.

Homok a bőröndben

A költőknek nincs hátizsákjuk
nincs fényképezőgépük
a költőknek sokgyermekes családjaik
elkövetendő bűneik
és homokkal telt bőröndjeik vannak.

A költők azok
akik nem akarják szeretni a családot
akik nem akarják elkövetni a bűnöket
akik nem akarják cipelni homokkal telt bőröndjeiket

s akik mégis szeretik családjukat
elkövetetlenül is bűnöket követnek el
s egyre több és több homokkal telt
bőröndöt cipelnek magukkal.

A költők nem szeretnek cipőt pucolni
a költők nem szeretnek sorban állni
a költők kipucolják barátaik cipőit
és pultra csapják a húst ha az nem
arisztokrata-rózsaszín.

A költők álmatag szerelmeket írnak s titokban
legkisebb testvéröccsükkel mosatják ki
szinte már lábukra rohadt zoknijaikat.

A költők akik már nagyon sokat cipekedtek
és csupán attól elfáradnak
hátizsákot fényképezőgépet vásárolnak
s egy este eltávoznak közülünk.

Akkor mi a megmaradottak
káromkodva és szidva
de testvériesen elosztjuk
az újabb homokkal telt bőröndöket egymás között
és tovább visszük azokat.

Ennyiben és csak így vagyunk mi igazabbak
mint az eltávozottak.

A szülőföld átrendezése

Nézd csak
ott

az a

varázstalan
kopottas
csúnya

táj

a galamb-piszkított torony körül

az ott

a szülőföld.

No persze
ha válogatni lehetett volna
Párizs
London
Róma
ugye
nos szóval ha választhattunk volna
és
akkor mondjuk ki
ott
az a
varázstalan
kopottas
csúnya
no igen
szóval akkor most jelenthetne valamit
akkor talán lenne értelme beszélnünk róla
hol születtünk
s akkor talán még
a nagy Arany Szülőföld Érmét is
megérdemeltük volna
a férfikorra.
Ha választottuk volna.
De így
ha életünk kerek érme
nem hull szülőföld mellekre
csak úgy teng-peng aprósággént
egy nagy szürke földi zsebben
de Párizsra
és Londonra
se Rómára
be nem váltható
s a szülőföld éppoly árva
s úgy áll a tájban
fiak nélkül
galamb-piszkította torony körül

egyformán születésünk után
és halálunk előtt
nos akkor csak annyit mondhatsz
ha kérdeznek
ott
az a
varázstalan
kopottas
csúnya
az ott a szülőföld
még akkor is
ha nem látszik rajta.

Egy holland ősz háttérében

A holland kakaó üres ragyogása
a sötétben
s a gyermek ragyogása
az ürességben
a holland szélmalomok
megmagyarázhatatlan jelenléte a földes
tanyasi szobákban
s szegélyvonalán
az áhított földnélküli csavargásoknak
a holland korcsolyabajnoknő betoppanása
vidéki látványosságok közé
s a kamaszkor
talizmánokra függesztett
csillagvilágába
úgy tűnt
a világnak az a fele amit nem kaptam meg
hollandnak nevezhető
valamiféle személyes gyűjtőnéven.
Aztán
mikor mindezt már rég el is felejtettem

húszéves voltam éppen
találkoztam valakivel aki járt Hollandiában.

Azt mondta nekem:

öregem tudod milyenek a holland házak
az ablakon
átlátni a szobák során a belső udvari kertekig.

Nem sokkal később
azt hallottam
ebben a fészeknyi országban van a világ legnagyobb repülőtere

majd azt
hogy
Julianna királynő minden délelőtt kerékpározik a főutcán

s azt
hogy
az ország miniszterelnöke parasztfiúból lett.

Egyszer csak azon kaptam magam
hogy
meg akarok tanulni hollandul

a huszonötöt is betöltöttem már akkor

nem sokkal ezután életemben először léptem át egy nagykövetség küszöbét
s legnagyobb döbbenetemre

a nagykövetség hófehér épületében hófehér ajtó mögött hófehér szobában
egy őszi ablak ragyogásában

hófehér inges férfiak hófehér ingujjra vetkőzött férfiak
hatalmas aranyló ládákat szegeztek

egy óriás szoba ürességében

én álltam ott

meg akarok tanulni hollandul mondtam
s ők szegeztek tovább

meg akarok tanulni hollandul mondtam
s ők csak szegeztek tovább

aztán hazajöttem
közönséges
ősz fogadott
itthon

aztán még egyszer elmondtam valakinek hogy én
stb.

a vonat már éppen füttyentett
s én mind csak kisebbedtem a kirobogó vonat
árnyékában
egyre kisebb s kisebb lettem a kiürülő peronon.

Pár napja harminc vagyok
s most
csak úgy megint eszembe jutott ez az egész dolog
gondolkoztam gondolkoztam s az jutott eszembe
lehet
nem is az elérhetetlen nyelvet csupán az elérhetetlent akartam megtanulni
csupán a holland kakaót akartam megtanulni
csupán a holland szélalmokat akartam megtanulni
csupán a holland korcsolyabajnoknőt akartam megtanulni
csupán a holland kertig-ablak házakat akartam megtanulni
csupán a világ legnagyobb repülőterét akartam megtanulni
csupán Julianna királynő délelőtti kerékpárját akartam megtanulni
csupán a parasztfiúból lett miniszterelnököt akartam megtanulni
csupán a világnak azt a felét akartam megtanulni
amit nem kaptam meg soha
s ami ma már ha jól sejtem megtanulhatatlan
s ott van mindenestől bezárva talán
azokban az
óriási aránylós ládáknak
melyeket
szemem előtt szegeztek le ingujjra vetkőzött férfiak
egy
holland ősz háttérében
s ma már
ki tudja hol milyen tenger hátán ringatóznak
s ki tudja hová.

Igaz még semmire sincs késő
még csak harmincéves vagyok még megtanulhatom
(a holland nyelvet)
még csak harmincöt éves leszek még megtanulhatom
(a holland nyelvet)
még csak negyven éves leszek még megtanulhatom
(a holland nyelvet)
még csak negyvenöt éves leszek még megtanulhatom
(a holland nyelvet)
még mindent meg lehet tanulni fiúk fiaim fiatalok

még mindent meg lehet tanulni
csak szorgalom kell
csak kitartás
csak akarat

még nem vagytok fiúk ötvenévesek addig még a holland nyelvet
Is meg lehet tanulni
még nem vagytok hatvanévesek fiaim addig még a holland nyelvet
Is meg lehet tanulni
még nem vagytok hetvenévesek fiatalok addig még a holland nyelvet
Is meg lehet tanulni
márpedig a holland nyelvet megtanulni
amint látjátok
igazán roppant nehéz.

Fúj a szél, vonat jár, madár száll

Túl az ablakon, odalenn vasúti töltés, vágány, sínek
futnak, vajon hova
ötemeletnyi ablak magasába fölfúj a szél, madarak
ringnak a levegőben
majdnem összeverekedtek az asszonyok, lányok, ki
kerüljön az ablakok mellé
természetesen az ablak mellé a legjobb munkásokat
engedhettük csak

egy
mozdulat
jobbra

egy
mozdulat
balra

lecsapni
a kart

darab

nyolc éve dolgozom a gyárban, van televízióm, egyszer
szeretnék elutazni Szovátára

gyorsvonatok robogása, személyvonatok kocogása,
nemsoká itt a nyár

a szomszéd szalagnál dolgozik egy néni, azt mondják,
tavalý Párizsban járt

nemsoká itt a nyár, tisztára dilis az öregasszony,
nyolcezet kiadni ilyesmire
járt bizony, s azt mondja, ha lesz annyi pénze, megint
elmege, bizony, ha lesz annyi pénze
Párizsban járt az ősz, hol is, már nem emlékszem, ki
is, nem emlékszem, kár
én hazamegyek, rendezem az udvart, építjük a házat,
rendezem az udvart, ez is öröm, igen
mutatta a képeket is, megmutatta, sok szobor mellett,
templom mellett lefényképeztette magát, mellett
én a faluban is olyan jól érzem magam, mintha
Busteni-ben lennék, pont olyan jól, ha lennék
pedig a tengeren ám nagyon jó, a hullámok mint a
madarak, engem februárban küldtek, lám
én nem szeretek télen menni, nem szeretek télen menni
a nyárba, én a nyarat nyáron szeretem, menni
fölfúj a szél, az égen madarak ringatóznak, lehull, a
mélyben szelíden porlik a fű, a föld, a szél
egy
mozdulat
jobbra
egy
mozdulat
balra
lecsapni
a
kart
darab
Jön a tíz-húszas személy, ó, jaj, a szívem, ó, jön, igen
ott a fiú is, integet
és jön a déli gyors, vagy tán a téli gyors, hosszú az út
míg ideér, üzen
s megjön a teher, mehet is, kővel, fával, géppel, s
megy is már szívemen, fekete kerékkel
egy
mozdulat
jobbra

egy
mozdulat
balra

lecsapni
a
kart

darab

természetesen az ablakok mellé a legjobb munkásokat
engedhetjük csak

igaz, hogy úgy mondjam, a virágok s a madarak, ugye,
bizonyos szempontból ártalmatlanok

de azért, tudja, mégiscsak. de azért tudja, mégiscsak, de azért, ugye, tudja

ötemeletnyi magasságban csak a megbízhatóak az ablakok
mellett, fúj a szél, madár száll, vonat jár
miért csak a legjobbakat az ablakok mellé, a többinek
miért nem lehet, hiszen

a virágok és a madarak bizonyos szempontból ártalmatlanok,
ugye, ugye, hiszem

fúj a szél, madár száll, vonat jár, fúj a szél, vonat száll,
madár jár, száll a szél, madár száll, fúj a szél.

Csuda jól szórakozunk

Diszkréten csönget s nekilódul,
hökkent kis karszékeinket magasba
rántva, ferde úton az égbe
rándul, röppen velünk a világ
rángva, kapaszkodhatunk láncba,
üveggyöngysorba, napsugárba,
féloldalast röpít az égbe, s
csilingel velünk a világ,
alattunk boruló városok, huppanó
dombok, lebbenő kertek,
szétrepedő tájban mozdulatlan
szüretelők víg csapatban
torkuk szakadtából szüretelnek,
elmozdulnak a táblaképek,
a bódé falán parasztkirályok,

pingálmányok megelevenednek,
mozdulnak, köhentenek, fülelnek,
a népek egyenest a pingált freskókba
lépnek, le sem vetik a munkaruhát,
egyenest a cukorhegyekre
hágnak a dolgos népek, siklik
alattunk, fölöttünk a világ,
egymásba ütköznek a bódé falán
a táblaképek, csecsemők pufók
kottából sírnak és nevetnek, a
rétek és a pillangók ábécéskönyve
egy kicsit eretnek, sorra lényegülnek át és át a bódé
falára festett képek, egyik
karjukat hátra téve, mintha mi sem
történne, családi kör kifestőkönyvét
lapozgatják jól nevelten
az anyukák, az apukák,
körbekörbe te világ, hű, de csuda jó!
Szórakozunk, néhányan mondják,
néhányan már sikítják a
bódé falán már egymás hasába,
nyakára lépnek gyerekek,
parasztkirályok, dolgos népek,
repülve le-föl a kanyarokban,
szóródnak-szállnak a gének,
röppenünk sorban, libasorban,
röppenünk rendre irha-gondban
könnyű, kis bárányfellegekbe,
maszatos, hülye kis egekbe, míg
lecsendesednek a zenégek, s
feneküket hátratulva, ugrándozva,
parasztkirályok, pingálmányok,
rendre behátrálnak a rendbe,
nyugalom lesz keretében
a képnek, furcsa tartással
kiürítjük kis karszékeinket,
s már támolygunk azok felé, kik
odalenn állnak, és semmit nem
vesznek észre, sikongva várnak
kétlejes égre, míg vígan
riszáló kis hányingerünkkel,
mereven alászállnánk, ők,
kik eddig sorukat várták, sötétlő

arccal, mint az árvák, kik fénybe-
szélbe röppenő sorsukat konokul
kivárták, ömlenek is már
zajongva föl elhagyott dobogókra,
röpülnek is már sikongva,
felzúgnak a fénybe-szélbe, már
odafenn kalimpálnak, s mi csak
állunk, szélverésében az égbe boruló
árvaháznak, míg szipogva, megtaposva
génjeink kullogva visszatérnek, s
fújdogni, fújni kezd az ének.

Második fejezet

1978-1980

xyz

Ami egyszer megtörtént a versben
az életben már
visszatörténhetetlen.
.....
élet kinyílhat-becsukódhat
lapozgatják életünk
kíméletlenül a holtak
.....
a kísértés már koronában:
.....
azok mérnek, akik voltak
kortársaink csak bekötöznek
vagy ránk dobolnak
.....
Csillagtervező ácsmesterek,
pecsétgyűrűs kollektivista-lányok,
légcसारfejű barátok
a sorok közül csak úgy kidűlnék,
.....
vége minden eddigi verseskönyvnek.
.....
s mi itt maradtunk
igazában
.....
.....
És most hogyan tovább?
.....
.....
Vonuljunk le, álljunk félre az útból
(gondolom, ezt szabad, nem?)
hatalmas fűvel hatalmas pázsit
(gondolom, ezt szabad, nem?)
üljünk le igazi füvekbe
(gondolom, ezt szabad, nem?)
fáradtság rogyan a kerekekbe
(gondolom, ezt szabad, nem?)
üljünk le egyetlen lomb alá
(gondolom, ezt szabad, nem?)
utaktól távol, egymás mellé
(gondolom, ezt szabad, nem?)

utak törvény után, lám
 (gondolom, ezt szabad nem?)
 íme, ez itt a pázsíté

 Lehetetlen

 Betűink pendelyben, porban
 fegyverekben
 reflektorfényben, gézkeretben

 iskolántúli betűrendben
 hull elénk
 a történelem

 1972
 egy bizonyossággá váló tartomány
 körülhantolása
 1975
 a kilendülés lehetőségének a
 fölmutatása
 1978
 minden mozdulatában valamiképpen
 a magasságot mérte

 Ez tulajdonképpen egy verseskönyv
 végére tett pont átvilágítása,
 az előző könyv végére tett pont
 röntgenképe

 Egy verseskönyv nem a huszonötödik
 vagy a negyvenkettedik versnél végződik,
 hanem ott, ahonnan pillanatnyilag
 nem lehet folytatni tovább

 Nem kell, csak Három Betű!
 mondja a képviselő
 Nem kell, csak Három Betű!
 mondják a képviseltek
 Nem kell, csak Három Betű!

mondják az összesereglettek

.....

.....

Voltunk kakukk a kakukkos órában,

laktunk mennyei kerekék között,

bújtattak tulipános ajtók

aranyköpenyek, fényben ketyegő

kis szerkezetek, kis

porszekerek, fényreteszek

kattogtak-zúgtak köröztünk, egek

helyett

.....

Annyira pontos, megbízható, hű

kakukkok voltunk, ki-kicsapódó

tulipánablakban olyan pontosan

kakukkoltunk, a kakukkszó

létünké lett, és a boltunk,

életünkéből boltot csináltunk

s a boltban olyan boldogan szóltunk,

kakukk voltunk a kakukkos órában

s jobban működünk, mint a faragottak

.....

.....

Lehetetlen kitérni többé,

a földgömb

eloldva tündököl,

.....

egyetlen nyelvelék-sugáron

függ életünk,

az árva-kék ököl

.....

És akik voltak, újra jönnek

tálcán hozzák kihúlt szívünket

fölkínálják csereáron,

.....

perselylyuk homálylik

minden madáron

.....

Bedobsz egy érmét, a madár felrepül,

kattogó szárny alatt óra üt

legbelül

.....

bedobsz egy madarat, a tavasz felrepül,

kattogó sugárban kört repül
 visszaül,

 bedobsz egy tavaszt, az égbolt kiderül,
 kattog az Úristen, előre-hátra dűl,
 feddhetetlenül

 Nem kell, csak Három Betű!.....
 (gondolom, ezt szabad, nem?)
 mondja a képviselő
 (gondolom, ezt szabad, nem?)
 nem kell, csak Három Betű!.....
 (gondolom, ezt szabad, nem?)
 mondják a képviseltek
 (gondolom, ezt szabad, nem?)
 nem kell, csak Három Betű!.....
 (gondolom, ezt szabad, nem?)
 mondják az összesereglettek

 Szitáltuk, válogattuk, előbb
 csak a nagyobbakat, a fontosabbakat
 kapkodtuk össze, előbb csak
 a nagylangos betűket kaptuk
 tíz körmünk közé, aztán a használhatóbb
 kisebbeket, cukorkristálynyi
 kicsi betűinket szedtük, fújogattuk
 kapkodtuk tenyerünkbe, s aztán
 újra át- és átpergettük az ábécét
 ujjaink között, ha esetleg
 valamelyik nélkülözhetetlen betűt
 esetleg elvettük volna, újra
 és újra átpergettük, átválogattuk
 s már a kissé repedezetteket, a kissé
 ütődötteket is felkaptuk
 mignem elhűlve néztünk szét
 magunk körül: hihetetlen
 motyogtuk, nincs többé miből
 Válogatnunk

 Ó, mennyek,
 a kifeszített kötél a talpunk alatt

az elguruló égbolt suttogása,
 a fellegek váltókezelői

 ó, földgolyó
 az édenkerti föld mutatványos porondja,
 a kerekre szerelt, ide-oda
 tologatható történelem,
 a vipera címer kokárda mása,

 ajtók és szárnyak csattogása,
 esernyőt tartó kéz a sivatagban

 virradatonként föl s alá
 a szavakban, Kőműves Kelemenek és
 Kőműves Kelemennék az eltérített
 betűzuhatagban

 Nem elég, amit mondhat az a
 nem elég, amit mondhat az egy
 nem elég, amit mondhat az á,
 nem elég, amit mondhat a kettő,
 nem elég, amit mondhat a bé
 nem elég, amit mondhat a három,
 nem elég, amit mondhat a cé
 nem elég, amit mondhat a négy,
 nem elég, amit mondhat a csé,
 inni elég, amit mondhat az öt
 inni elég, amit mondhat a dé,
 nem elég, amit mondhat a hat,
 nem elég, amit mondhat az e
 nem elég, amit mondhat a hét,
 nem elég, amit mondhat az é
 nem elég, amit mondhat a nyolc,
 nem elég, amit mondhat az ef,
 nem elég, amit mondhat a kilenc,
 nem elég, amit mondhat a gé
 nem elég, amit mondhat a tíz,

 csillagszó tízparancsolat

 pereg a mondat, a mondat pereg,
 tikácsolnak a propellerek,

elsüllyednek a repülőterek,
 itt vagyunk mindnyájan bezárva
 néhányunk kis magasába,
 relikviáink havasába,
 le-föl szállnak kósza hírek,
 hogy a baszkok, katalánok,
 chileiek és az írek,
 le-föl szállnak kósza hírek
 felmutatásba vagyunk zárva
 relikviáink havasába,
 elsüllyednek a propellerek
 tikácsolnak a repülőterek
 csak a mondat pereg, pereg,
 csak a pereg mondat, mondat,

 miközben élni próbálunk
 ha tudni nem lehet
 miközben tudni próbálunk
 ha élni nem lehet

 Nem az a kérdés ma már
 hogy mit képvisel a vers
 hanem az, hogy mit képvisel
 az együttesel szemben
 ami elmaradt, már nem elég
 csupáncsak betűkkel megfogalmazni,
 ami nem történt meg
 arról nem adhat érvényes képet
 a nyelv, az együtt élő vers
 fogalma helyett be kell vezetnünk
 a szemben-élő, az ellen-élő vers
 fogalmát, ami nem történt meg,
 arról nem adhat érvényes
 képet a nyelv
 a „Meg Kell Történnie” már nem
 a nyelv területe
 ha a „Meg Nem Történt” érdekel
 lemarad minden,

 írógépeivel tétován
 Lecseng,
 egy mondatban megáll

a világ

 felszírénáznak
 ibolyáink
 összekuporodnak
 a csigolyák

 Te mivé szeretnél válni
 teszi fel a szerencsétlen kérdést
 szeretett barátnőm
 mivé kell átváltozni, istenem,
 mi mivé,
 mintha a dolognak lenne
 tudott kulcsa, mintha
 a dolognak nyúlkulcsa lenne,
 vagy oroszlánkulcsa, mintha
 itt lenne előttünk mindnyájunk
 egyenkulcsa

 Át kell bucskázunk a fejünkön,
 át kell változnunk valamivé
 különben lehetetlen folytatni,
 különben egyszerűen nem történik
 semmi tovább, történetünk
 csak úgy egyszerűen abbamarad

 Nem elég, amit mondhat az á,
 nem kell csak Három Betű!
 (gondolom, ezt szabad, nem?)
 mondta a képviselő
 Nem elég, amit mondhat a bé,
 nem kell csak Három Betű!
 (gondolom, ezt szabad, nem?)
 mondták a képviseltek
 Nem elég, amit mondhat a cé,
 nem kell csak Három Betű!
 (gondolom, ezt szabad, nem?)
 mondták az összesereglettek

 Mint mikor búzáat

pergetek ujjaim között,
hullnak felétek,
mintha az utolsó betűk
.....
.....
Ez itt nem vers,
ez csak a vers húsa, bőre,
csontja és idegrostja, egyebe
valahogy úgy tessék ezt elképzelni,
mintha valaki a költészetet,
mint egy kilyukadt, meleg harisnyát
a kezére húzta volna, s aztán
csak úgy egyszerűen kifordította
volna, hulltak, hulltak a
mézeskalács-szívek, az édes
kicsi mosógépek, kövérkés pávák,
csak úgy kihulltak a padozatra
s most itt lóg, fityeg előttünk
a vers, összes belsőiségeivel
undorítóan kifordítva,
.....
igen, semmi kétség, ez a vers
teste és lelke
mely megtöretett mindannyiunkért,
.....
mindannyiunkért, akiket eddig
nem tudtam megfogalmazni
s mindannyiunkért, akiket
nem elég, hogy megfogalmaztam,
.....
vegyétek és egyétek,
felebarátaim
.....
.....
Nem kell csak Három Betű?
(mondta a képviselő)
Nem kell csak Három Betű?
(mondták a képviseltek)
Nem kell csak Három Betű?
(mondták az összesereglettek)
.....
íme, a Három Betű:
xyz

vedd és véd meg!

.....

.....

Levegőt, levegőt, levegőt

előbb tessék csak szépen fogat mosni,

levegőt, levegőt, levegőt

előbb lássuk csak, jól fel vagy öltözve,

levegőt, levegőt, levegőt

előbb edd meg szépen az uzsonnádat,

levegőt, levegőt, levegőt

előbb végezd el szépen a házi feladatot,

levegőt, levegőt, levegőt

előbb pucold ki szépen a cipődet

levegőt, levegőt, levegőt,

csitt, egy hangot se, későre jár

levegőt, levegőt, levegőt

felébreszted a szomszédokat, aludj

levegőt, levegőt, levegőt

csend legyen, tőled még sokat várunk,

levegőt, levegőt, levegőt,

holnap, mára már elég volt,

levegőt, levegőt, levegőt,

előbb tanuld meg kívülről szépen:

nem kérek levegőt

nem kérek levegőt,

nem kérek levegőt!

.....

.....

Porszívót, levegőt

.....

.....

a plüsspiros mezőkre, a kirakat-.....

havasokra, a papondekli-rakétákra

a zegzug pedantériába, az iskola-

szertári földdarabkára, a jóváhagyott

töviskoszorúkra, gipszmadonnákra

a nyomásra libbenő desodor-látomásra,

az előregyártott, lajstromozott

glóriákra, porszívót, garantáltat,

levegőt, nem absztraháltat,

.....

.....

legyen irgalmatlan

a Porszívók Istene
 mihozzánk, ámen

 Megérkeznek a lepkék mennydörögve
 xyz
 telefonok és pecsétnyomók múlnak ki
 hörögve-hőbörögve
 xyz
 kiszóródunk szótárainkból
 ejtőernyő nélkül mindörökre
 xyz
 tárt karokon ellebegve
 lefordíthatatlan délkörökre
 x
 y
 z

 Valaki áll a Költészet Harangtornyában,
 lapozgatja a könyveimet
 s időnként rákérdez a sokaságra:
 ez, ez az a mondat?
 Igennel vagy nemmel lehet csak
 válaszolni
 Várom, hogy feleljetek

Szabadon választott gyakorlatok

Lírai játék

Felfokozódó motorbőgés.

Hirtelen csend.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Tornacipő, tornatrikó, tornagatya.

Egy kör.

Két kör.

Három kör.

Terpeszállás, vigyázzállás, guggolóállás. Bemelegítő gyakorlatok. Egy-ke-há-négy. Egy-ke-há-négy.

Könnyű futás.

Futás.

Fészer. Dongómotor.

Nadrág, cipő, egy-ke-há-négy, egy-ke-há-négy, szélvédőszemüveg, hátizsák, egy-ke-há-négy.

Lazítás.

Kitaszított dongómotor.

Csend.

A csendben, harminc és negyven között, hatalmas motoros szemüveggel a nyeregben.

Csend

A pasas időnként megringatja a térdeit, mintha az út, az út, a kivédhetetlen siklana ívesen alatta el.

Előtte kapu.

A postaláda alatt két üveg tej minden reggel.

Felfokozódó motorbőgés.

Hirtelen csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Ott sorjázta a hatalmas eperfák a városból kivezető országutak szélén. Szállást, élelmet nyújtani vándoroknak.

Nincsenek ma már annyira igényes utazók, akiket csak az út érdekelt. S ne az, hogy mi van az út végén.

Nincsenek ma már olyan utazók, akiknek szükségük lenne az eperfákra. S nincs ma már az eperfák alatt senki.

Csak mi állunk ott még ma is, rövidnadrágban, a bendőnk teli eperrel, érezzük, úgy jóllaktunk eperrel, hogy míg a világ világ, mind csak vándorolhatnánk a bendőnkben ennyi eperrel, de hol vannak ma már azok az utak az eperfák alól, hol, hol, ma már itt is, ott is, minden fánál, valahogy mindegyiknél egyből az út vége bukkan elő, nem az út, hanem az út vége.

Itt is, ott is egyre inkább minden eperfa alatt egy-egy út vége.

Állunk a fák alatt. Mert mit is lehessen csinálni rövidnadrágosan, utak végén, bendőnkben ennyi eperrel?

Valamit tenni kellene.

Felfokozódó motorbőgés.

Hirtelen csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Ez az utolsó nap. Ma mindenképpen kiviszem a csészét a konyhába. Lehetetlen tovább halasztani.

Ez az utolsó nap. Ma mindenképpen beleürítem a hamuzót a szemetes-vödörbe. Lehetetlen tovább halasztani.

Ez az utolsó nap. Ma mindenképpen lemegyek az udvarra szőnyeget rázni.
Lehetetlen tovább halasztani.

Ez az utolsó nap. Ma mindenképpen elviszem a szakadt táskát a javítóba.
Lehetetlen tovább halasztani.

Ez az utolsó nap. Ma mindenképpen megnézem a ház mögött a virágokat.
Lehetetlen tovább halasztani.

Ez az utolsó nap.

Ez az utolsó nap.

Semmi kétség nem férhet hozzá.

Lehetetlen tovább halasztani.

Holnap ugyanis, ugyanis holnap – holnap az utolsó nap. Holnap mindenképpen...

Felfokozódó motorbőgés.

Hirtelen csend.

Elhaló India-Song.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Szépek a madarak.

Szépek a madarak a színes lexikonokban. És szépek a madarak ott, a fa alatt didergő kisfiú képzeletében. És hát igen, ez sajnos tagadhatatlan, szépek a madarak a kalitkában is.

Ám a legszebbek akkor, amikor nem látszik belőlük más, csak a szárnyalásuk.

Akkor, akkor a legszebbek a madarak, ha nem jut eszedbe se a búzaszem, se a golyó. Amikor nincsen közelben puska. Se eledel. Amikor csupán a kísértés s a gyönyörűség párosul a szárnyalásban. Amikor a madár nem a félelem miatt repül, s nem a gyomráért ereszkedik alá. Hanem mert ez neki „létéért cserében” megadatott.

Fogd csak kézbe ezt a messzelátót, nézd, ott, ott a második utca sarkán, abban a tornyos kicsi szobában, az az ember ott az ablakban, látod, hogyan áll ott s nézi a madarak röpködését? S mintha a karjait próbálgatná?

Épp akkor nyomja meg suttyomban ajtócsengőjét az idő.

Golyó és búzaszem tarsolyában.

Felfokozódó motorbőgés.

Hirtelen csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Mozgó háttér.

Mozgó előtér.

Csak mi vagyunk, a célpont, mozdulatlan.

A könyvek felröppennek, lehullnak, mint a hétvégi szárnyasok. Kapkodjuk a fejünk erre-arra, hol látni akarunk, hol védekezni.

Fúj a szél is, pompás margarétás mezőket sodor néha ablakunkhoz, máskor meteorfényes palacsintasütők, fémhintaszékek, réztörvénytáblák zuhannak felénk.

Nagyapák trikóban, gatyában.

Ablakon átzúgó margarétás mezők.

Hipp-hopp.

Nagy ámuldozás.

Valahol óramű, valahol holdfogyatkozás – bármerre néznék, delejben, mint a kóristalányok, kis csoportok a fogyó hold alatt, kezükben órával, itt is, ott is, a kitelő holdról énekelnek.

A talaj sima, egyenes.

Hosszú-hosszú rúd a kezemben – kissé előretartom, keresztben, vízszintesen.

Fűrészgépsikítás.

Hirtelen csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

A haditudósítók, ha legelső vonalig mennek, a harc vagy az írás miatt – de csupán e kettő közül választhatva – utálhatják meg az életet.

„Mi itt ismét győztünk!” – küldi sorait a haditudósító, hogy azok, akik ott hátul vannak, s a helyzetet nem ismerhetik pontosan, lelkesek maradjanak – vessenek, arassanak.

„Otthon az idén gyönyörű a búza!” – jő a felperzselt földek felől az üzenet visszafelé, s a hadtest ámultan, tátott szájjal, könnyedén dül le a hirtelen fűre.

Vér fröcskölődik készségesen a sorokra.

Illedelmesen leég a búza.

A haditudósítók végül is nem tehetnek semmit.

A haditudósító csak írja tovább, hogy mi itt ismét győztünk, hogy otthon gyönyörű az idén a búza, hisz a haditudósító nem tehet semmit, a haditudósító nem arra kell, hogy a harcot szolgálja, és nem arra, hogy a békét – hanem az egyensúlyt a kettő között.

Vajon, mit csinálnak a haditudósítók békeidőben?

Én nem akarok tovább haditudósító lenni.

Gépfegyverropogás.

Hirtelen csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Esztergagépek.

Marógépek.

Hatalmas síkköszörűk.

Némán, mintha az égen át, siklik a híddaru az ég egyik végéből másik végébe az égnek.

„Pár perc s ezzel a darabbal is megvagyok!”

Esztergagépek.

Marógépek.

Hatalmas síkköszörűk.

Az egyik ládán a Swiss-Air színes reklámplakátja: hatalmas, hófödte hegy-csúcsok égbe törő ívelése, s az égbolt kékje, olyan teli, örömteli kék, melynél kékebb csak a fájdalom lehet...

– Mire gondol, mikor ezeket a hófödte hegycsúcsokat látja?

– Semmire.

Esztergagépek.

Marógépek.

Hatalmas síkköszörűk.

Internacionálé-refrén.

Hirtelen csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Először a mályvaszín porcelánkészlet került ki a házból. Alig jelent meg az apróhirdetés, egyvégtében húzták a csengődrótot az érdeklődők.

Aztán a Tolnai Lexikon és a Révai Lexikon vaskos, préseltvirág-szagú kötetei kerültek le a polcról.

A hajlított hintaszék.

A szétszedett, sárgaréz falióra.

A rózsaszín paplan és a kobaltkék porcelán éjjeliedény.

„Drága Sanyim!”, „Drága Gyurikám!”, „Drága Máriám!”, „Drága Zsófiám!”, „Drága Lacim!”... „Tudatom veletek, jól vagyok!”

Ahogy jöttek az érdeklődők, úgy ürült ki mind jobban és jobban a város-széli kis házikó.

Pár nap múlva nem is maradt benne más, csak egy üres madárkalitka. A konyha gézfüggönye mögött, az asztal sarkán, egy csomó papírpénz. S a kalitkában egy kicsi öregasszony.

Nem csinál semmit.

Tányérkájában víz. Körötte kenyérmorzsa.

Ajtaját nyitva hagyta.

Felfokozódó motorbőgés.

Hirtelen csend.

Leesett pléhtányér perdülése.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Melyikünk nem gyűjtött bélyeget gyermekkorában?

Ki ne emlékezne azokra a nyári délutánokra a hűs verandán, a vadszőlő ringó árnyékára, mely India, Trinidad, Jamaica távoliságát hozta közel széthulló-újrarajzolódó vonalaival?

Elég volt lehajtani fejünk a repedt szélű márványasztalkára, s máris hűs

óceáni fuvallatok futottak végig fölöttünk a nyitott verandán, korallszigetek, csilló halak akadtak fenn pár pillanatig a vadszőlő puha árnyhálóiban, majd oldódtak föl hirtelen, váratlanul és megfoghatatlanul, az utca fölé lebbenő madarak röptében.

Országokat, birodalmakat csereberéltünk mi akkor tulajdonképpen.

Egész kontinenseket kótyavetyéltünk el könnyedén egy-egy verandán.

És megalázónak éreztük, hogy szüleink ilyenkor valami furcsa büszkeséggel megsimogatták a fejünk. És nem sírták el magukat, hogy odaajándékoztuk Indiát.

Nem, nem sírtak.

Később se.

Soha.

Sirályok hangja.

Csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Előre-hátra. Előre-hátra.

Előre.

Hátra.

A templomtorony csak úgy alázuhan.

Előre.

A cipésműhely csak úgy föl a légbe.

Hátra.

Az ablakmosó asszony a tizedikről le.

Előre.

Egy kosár cseresznye a fűből föl az égbe.

Előre-hátra.

Előre-hátra.

A szeletek eltolhatók. De kimozdulni csak le és föl lehet. Helyreigazítani és kibillenteni: csak le vagy föl.

Le.

Az aktatáskás férfi egy felhő csücskére lép.

Föl.

Szemeteskukába ugrató lovas szobor.

Le.

Pincér egy adag tejszínhabos fagyival a nyárfa lombjai között.

Föl.

Palotahomlokzat a széttört utcaköveken.

A szeletek eltolhatók. Jobbról, balról egyformán szorítják egymást. Kimozdulni és kimozdítani csak le-föl megengedett.

Holdrakétadörej.

Hirtelen csend.

Leesett pléhtányér perdiülése.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Az utca végében a parkocska teli öregasszonyokkal, kutyákkal, ugrándozó gyerekekkel, sétáló fiatalasszonyokkal és napsugárral. Valahonnan fentről, közeli fenyőfák tetejéről galambbúgás hallatszik, búg a galamb, míg egészen galambbúgás-színe lesz ennek a délutánnak.

Árnyékon átragyogó bicikliküllők.

Kis öregasszony, kezében fehérlő, pici főkötő.

A fák fölött, a levegőben, mozdulatlanul egy szívpiros labda.

...Most, most, most le kellene tenni a szatyrot a kézből, s könnyedén, csak úgy beszaladni a fák közé, fák, füvek közé, ebbe a délutáni sétakertbe, beállni dobogó szívvel a mozdulatlan labda alá, mely talán a gyermekkorból maradt, felejtődött itt a levegőben, vagy más korok, égtájak pattangósabb tereiről került egünk alá, igen, ha néha ilyenkor le lehetne tenni a szatyrot, s úgy beszaladni a fák alá, csak úgy letenni a szatyrot s be a fák alá, igen, ha csak úgy ott lehetne hagyni azt a szatyrot, benne... a mindennapi kenyérrel.

Rendőrautó szirénázása.

Hirtelen csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Mindaz, ami önmagaként érvénytelen.

A jelképből is valahogy csak annyi, ami lényegtelen és tulajdonképpen közönséges.

Valamiből az, amihez nincs közünk:

az oroszlánnak csak a szőre.

a báránynak csak a füle.

a kutyának csak a veséje.

a papagájnak csak a szemgolyója.

Ezen belül, természetesen, minden lehetőség adott. Minden lehetőség a kombinációra.

Az oroszlánszőrű papagáj.

A kutyaveséjű bárány.

A bárányfülű kutya.

A dolgokat persze nem kell tragikusan felfogni. Nincs ebben semmi különös.

A gyermek másnap ugyanannyira felkészítetten indul az iskolába: uzsonna, füzetek gondosan becsomagolva.

A nő ugyanúgy csak az apróhirdetéseket olvassa el az újságból, mintha az még a tegnapi újság volna.

És a férfi ugyanúgy vonul lefele a lépcsőn a szeméttel, mintha az ma is csupán a mindennapi szemét volna.

Fűrészgépsikítás.

Csend.

Két üveg tej hideg koppanása.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

Figyelve, gondosan, szinte rajzolgatva húzta a betűket. Utána-utánagondolt a szavaknak, meg-megállt, eltűnődve egy-egy vessző s pont után.

Három.

Négy.

Öt.

Mikor tizedszerre írta le ugyanazt a szöveget, már könnyedén füttyörészett is, de itt már két vesszőhibát ejtett.

Húsz.

Huszonöt.

Harminc.

Az ötvenediknél valami furcsa émelygést érzett, s rajtakapta magát, hogy szinte az egész szöveget gépiesen írta.

Hatvan.

Hetven.

Nyolcvan.

Ekkor már egyáltalán nem figyelt a szavak értelmére, sem a betűk formájára, nem ügyelt a pontra, vesszőre sem, csak írta szaporán, hogy mielőbb túl legyen rajta.

Kilencvennégy.

Kilencvenöt.

Kilencvenhat.

Fölkapta a fejét, gyorsan körülpillantott: néhányan idegesen, kapkodva törülgették a szemüvegüket, mások mániákusan mozgatták ajkaikat.

Kilencvennyolc.

Kilencvenkilenc.

Elborult tekintettel hirtelen felállt. Megtörölte izzadt homlokát.

Előtte a papíron, a felismerhetetlenségig torzult betűkkel, százszor leírva a pár soros fogalmazvány: „Az élet értelme”.

Felfokozódó motorbőgés.

Hirtelen csend.

Nagy csattanás.

Papír, ceruza. Írásba kezdeni.

S akkor az emberek egyszerre csak megpillantják a piros léghajót odafönn, fönn, fönn, valahol...

S mintha égi jelet látnának mindannyian, kis csoportokba verődnek, karjai-

kat szinte kapaszkodásra készen, kissé lazán, felfelé nyújtva, csoportokba verődnek a téren, ahonnan jól látni a piros léghajót odafönn, fönn, fönn, valahol...

Öregasszony madárkalitkában.

Rövidnadrágos felnőttek iskolatáskával.

Kezslábasban levő munkás, földgömb lecsupaszított drótvázával.

Gyermekek, fejükön bűvársisakkal.

Elegáns férfiak, kezükben teli szemetesvödrök.

Aggastyánok, egyensúlyozó-rudakkal.

Kikozmetikált arcú, pirosposzgás, halott kiskatona.

Könyökvédős kishivatalnok, karján Marilyn Monroe-val.

Gyermekek, zsinóron húzott, felnőtt-élő-bábukkal.

Motorosruhás hippi-pasas, mézeskalácsszívvvel.

...A piros léghajó odafönn, fönn, fönn, valahol, jól látni a térről, ahol csoportokba verődve összegyűltek, karjaikat kissé lazán, mintha üdvözlésre, de kapaszkodásra is készen, felfele nyújtva, mintha égi jelet látnának mindannyian, nézik a piros léghajót, szorongásteljes reménységgel, mint akik mindent, igenis mindent, még a leghetetlenebb dolgokat is, igenis, kiérdemelték.

Nagy csattanás.

Csend.

Alázuhanó szatyrok, cekkerek.

Csend.

Csend.

S a nagy csendben, valahol egész távol, az ég alján, pici piros léggömb tűnik fel, lassan imbolyogva jól láthatóan egyre növekszik, s közelebb, közelebb szállong, s egyre növekszik közben, aztán átszáll érinthetetlenül, csak úgy átszáll fölöttünk, egyre hatalmasodva-növekedve átszáll a fejünk fölött, s eltűnik közülünk.

Felfokozódó motorbőgés.

Hirtelen csend.

Elhaló India-Song.

Kinn, kinn az utcán, lebegő óriás piros

labda a téren,

lehetőleg hatalmas hóban.

Légvilág

Alálebegve, hatalmas hóban,

megérkezik fölénk a páva,

omlik a hó a tetőről,

gőzölög az ablak a fája.

s mi, miként a kiválasztottak,
megremegünk hóhomályban,
szivárványlik kinn a ház,
ott ülünk benn, ablakában,
öröklétünk szalmájában,
elrendeltség homályában.

Megkeressük prémes létránkat,
s körül omló pirossal, hulló hóval
föllépkedünk a pávába,
almányi kis motyónkkal.

Lopózunk felfelé észrevétlen,
mintha a mennyekbe mennénk,
lopózunk oda észrevétlen,
ami a mienk volt nemrég,
s mire felérünk, oda felérünk,
a fent is, lent is nemlét.

Valahol mintha hegedű szólna,
ajtó csapódna, ablak csukódna.

Ház megdöccen fehér havon,
s lassan iramlík hátra,
és hull a hó, s a vér marad,
a vér marad csak hátra:

eltűnik minden, mint amit
madár se látott, senki se látta,
csak akiben ott remegünk,
nem látta más, csak a páva.

Ülünk a padkán szóotalan,
mellettünk a palatábla,
mintha rendet lehetne tenni
a füvek közt s az árulásban,
ülünk a padkán szóotalan,
nézi ki-ki a táblácskáját,
törölni kell, vagy összekötni
olvashatatlanná vált ábrácskáját.

Röpül a páva szenvtelen,
némán ülünk a szívkamrában,
nyomjuk a dermedt billentyűket,
le-föl libben a páva.

Lebben a madár s mi benn, a tokban,
egymásra hullva a kanyarokban,
s lenn, ablakaikkal hóba merülve,

morzsába-függönybe elterülve
azok sora, kik pávára várnak,
földrengésében a kalácsnak.

„Lenne egy kis pávaszonka?”
„Hát egy kis pávaszalonna?”
„Ó, hiszen az páva mája!”
„Hát a páva mejje hol van?”

Röpül a páva szenvtelen,
némán ülünk a szívkamrában,
hajtjuk felváltva, megpihenni
alászállunk a zúzába.

Dörgés folyton valahonnan,
mintha ülnénk a malomban,
fejünk fölött, talpunk alatt,
mintha őrlés alattomban,
láthatatlanul potyogva
alma pottyán, koppan, huppan.

Suhan a páva, leszállna néha
kékhavú röptérre,
labodás sivatagba.
Nyakunkon-lábunkon köteléssel,
légnehezéssel, mintha ott
fenn, fenn lennénk,
ahonnan a föld csak emlék,
kívül lépünk az űrpadáron,
lebegve-úszva körülnézünk,
hol lehetne menedékünk,
kívül is már a padáron.

„Lenne egy kis pávaszonka?”
„Hát egy kis pávaszalonna?”
„Ó, hiszen az páva mája!”
„Hát a páva mejje hol van?”

Majd megjavítjuk a madár testét
kis található ezzel-azzal,
űrtapasszal, légszínórral,
meglebbentjük lepkezajjal,
és beszállunk kóválygó,
fura mozdulattal.
Kívül sincs már maradásunk.

Röpül a páva szenvtelen,
némán ülünk a szívkamrában,
nyomjuk a dermedt billentyűket,
le-föl száll, száll a páva.

Szállunk, szállunk.
Integetünk lent elúszó
házi gyártású havas kéknek,
összeeszkábált Mont-Blancoknak,
Lédák, Ginák figyelik röpülésünk,
integetnek s egyre fogynak.

Lédák aranyban mosogatnak,
Ginák ezüstben teregetnek,
meg-megremegnek s egyre fogynak,
míg énekelnek tengereknek,
s mind arra várnak, hogy a madár
ott álljon szépen, preparálva,
dunyháik fölött, nagytotálban,
álljon úgy ott, liba-kékben,
preparátum-édenében.

„Lenne egy kis pávaszonka?”
„Hát egy kis pávaszalonna?”
„Ó, hiszen az páva mája!”
„Hát a páva mejje hol van?”

Röpül a páva szenvtelen,
némán ülünk a szívkamrában,
nyomjuk a dermedt billentyűket,
le-föl libben a páva.

S vannak, akik nagy titokban,
befizettek inkognitóban
egy-egy kis könnyű repülésre,
befizettek konyhapénzből,
kiloptak malacperselyből,
nem veszi senki észre,
se anyuci, se a gyerek,
és beszálltak észrevétlen
kényszerleszállások szünetében.

„Tour de l’amour”, hajtjuk
felváltva, megpihennénk,
bezuhanunk a zúzába,
ülünk a padkán szóttalan,
nem merünk ránézni egymásra.

S akik csak úgy beszálltak,
le-föl halkan himbálóznak,
üldögélnek padkán halkan,
karjukon kis szív-karszám van,
nem akarnak semmit tudni
túl egymáson, csak éldegélnek
a madáron, élőködnek potom
áron, remekbe szabott ejtőernyő
lapul a szégyenlős sok kis háton,
mi fel s alá rohangálunk,
nyomjuk a dermedt billentyűket,
már ordítunk s kiabálunk,
de nem veszi senki észre,
úgy tűnik, hozzátartozik
ez is az utazáshoz, látványossághoz,
nem veszik észre, többhöz van köze:
egyedül csak a madárhoz.

„Lenne egy kis pávaszonka?”
„Hát egy kis pávaszalonna?”
„Ó, hiszen az páva mája!”
„Hát a páva mejje hol van?”

Égen-földön csak a páva,
sehol se a röpkölése.

Már csupa vér, lucsok vagyunk
bensejében a pávának,
lággy kamrából arany tatba,
szárnyzsinórtól kék garatba,
madárszemet nyitogatni,
szellőztetni, padkát mosni,
csupa vér és lucsok vagyunk,
bensejében a pávának,
közös éden vér-egében,
röpkölünk a magzat-mélyben
ikreként gondolva a világra,
páva-szűkre, páva-tágra.

Míg csak lassúdón meg nem áll,
mozgásba dermedve, árva,
kéklő csillagfényt zihálva
égitestként a páva.

Úszik, tündöklük körbe-körbe,
csillagport csapva,
tejutat szítva,

s már több ezeren rohangálunk
szívkamrából a zúzába,
millióan kiabálnak padkákon,
a bordaházban,

milliónyi szívszorongás
lett a kimért körbe-pálya,
nyüsletés és sürgés-forgás
fényugárból jajsugárba,

égi létünk földi teste,
földi létünk égi teste
lett, istenem, mindörökre,
észrevétlen, jaj, a páva.

„Lenne egy kis pávaszonka?”
„Hát egy kis pávaszalonna?”
„Ó, hiszen az páva mája!”
„Hát a páva mejje hol van?”

Ím, repülünk. Hát hihetetlen,
hogy kegyetlenség lenne e versben,
csupán mert a pávát Ádám,
a pávát, mely eljött értünk,
széttrancsírozta a kertben,
éppen mire odaértünk,
csupáncsak mert Éva hóban,
megvonagló, hosszú ó-ban,
elrekviráltatik szárnyadóban,
hogy a páva repülhessen,
ahogy mi már soha ketten.
Egyszer majd széria-száma
lesz minden madárnak. S
leltári száma minden vágynak.
S bekerülünk majd okkal-joggal,
papír-nyiszitelő kis ollónkkal
valamiféle múzeumba,
rengeteg színes sztaniollal,
hogy nemlétünkben eljátszogassunk,
azzal, hogy egyszer madár voltunk.

(1980)

Harmadik fejezet 1981-1985

Királytörvény

Íme, a trón, tied, elfoglalhatod.
S a palást is itt van, köpenyed.
Belül véres, kívül csillagos.
Forgathatod. Vedd a koronát
is, csillag-lyuggatott.
Ennyi a birodalom. A vérebrekre
én vigyázok, a bolondot
magad választhatod. Uram,
elkezdheted! Ja, igen:
a nép nyugodt!

Egyre fölnebb

Miféle hatalom
emeli egyre fölnebb s fölnebb
az eget?

„Hogy legyen nagyobb a tér!”
„Hogy legyen még több
levegőtök!”

„Hogy ne mondhattok:
nincs terünk,
nincs levegőnk!”

Ám az emberek mégis
gázmaszkokat vásárolnak
egymásnak ajándékba
s egyre kisebb s kisebb
számú cipőkben
járnak.

Egyszercsak

Merről, honnan
érkezettek ezek a nagy
madarak,
melyeket

egyszer csak megpillanthatunk itt-ott,
a szomszédainknál,

kitömve
a konyhakredenc tetején.

A háziak csak
most veszik észre, hogy
de hiszen tényleg:

ez madár lehetett
valamikor.

Attól kezdve este
már nem jön olyan könnyen álom
a szemekre:

ismeretlen földrészek
türemlenek-gyűrődnek sötéten a
mennyezet alá

s a család úgy fekszik,
elnehezedetten,
mint akik valamilyen
tévedés folytán – amit mindig
csak utólag vesznek
észre – megint csak
fűrészporral ették állatian
teli magukat a
vacsoránál.

Hát így aztán

Az út
a délibábig s vissza
könnyen bejárható

nincsen tolongás
arrafelé
és visszafelé
sincsen

csupán
gyermekek menetelnek
időnként

tömött sorokban
maszatos arccal
arrafelé.

A délibáb közelében
kötelékszerűen
lazán fölsorakozva
felnőttek állnak

mint akik
már eleve oda születtek
a délibáb alá

és nádpálca van a kezükben
mint a legközönségesebb
községi tanítónak.

Mire a kisgyermek
a délibábtól visszaérnek

már szakálluk
diplomatatáskájuk
családjuk van.

Ám hogy e kettőt:
ami történt s ami van
miként lehet
összeegyeztetni

nem árulják el
senkinek.

Hát így aztán
hogyan az út
a délibábig s vissza
továbbra is
könnyen bejárható.

Hogy, vagy, avagy

Mi ez a tétovaság
mintha
galambházban ülnénk
valamennyien

ám mintha nem tudnánk
mi magunk sem
hogy tulajdonképpen
megbújni jöttünk ide
vagy tulajdonképpen
menekülni szeretnénk
innen
avagy csupán
egy galambért
szalajtottak le
a Madarak Védőszenije
tiszteletére rendezett
vacsorához.

Ott mintha

Egy bomba ül
velem szemben
a cukrászda asztalánál.
Nem együtt jöttünk.
Nincs semmi közünk egymáshoz.
Egyáltalán: hogy is gondolhat
valaki ilyesmire?
Mindenesetre
az emberek eléggé furcsán
néznek reám.
Ott valakik
mintha elfordultak volna.
Ott valakik
mintha összesúgtak volna.
Ott valakik
mintha fizettek volna.
Pedig nem történt semmi
különös.
A bomba belépett.
Megkérdezte: szabad-e a hely?
Azt mondtam: szabad.
Hát így élünk.

Latin-Amerikában is élnek latin-amerikai írók

Igen, tudom én jól,
a pék kenyeret süt, az író ír.
Igen, tudom én jól,
a kubikos árkot ás, az író ír.
Igen, tudom én jól,
vannak, akik ládákat cipelnek,
míg az író ír.
Igen, tudom én jól,
míg harsonál a harsonás,
az író ír.
Igen, tudom én jól,
korallzátonyokon és forradalmakban is,
az író mindig csak ír.
Ha vernek egy embert
a háza előtt, az író akkor is
ír, ír, ír –
de meddig,
kérdézném tisztelettel,
írhat az író úgy,
hogy közben a vasútállomás
vagy a postahivatal környékén
halomban mészárolják
a tegnapi,
a mai,
s a holnapi
olvasókat?

Egy távoli házban

Hosszú történetek
kacsaringóznak le a
hegyekből
miközben itt, apró súlyokkal,
mint a mérget,
úgy mérik az ígét.
Tömött sorokban
erdőket hajtanak el valamerre
az ablakaink előtt,

majd szekerekre
kötözött hatalmas hófúvások
nyikorognak át,

aztán a mesék,
tántorogva, fehér kendővel
szemük fölött.

Illeg-billeg a táj.

A házakon belül
kicsi helikoptereket szerkesztenek
gyufaszáלבól, ebből-abból
az emberek,

apró
repülő-szerkezetekkel telik meg
lassan minden házban
a pince és a padlás,

ülnek az emberek
az ablakok mögött s a fiókák
szárnyait nyesegetve

kis repülő-szerkezetek
készítésére oktatják őket.

„Tehát mi szeretnél lenni?” –
kérdi a tanító bácsi
mosolyogva.

Farkas!
Farkas!
Farkas!

mondják a gyerekek,
rendre,
szolgálatkészen.

Egy távoli házban
szüleim ülnek, értetlenkedve
néznek felém.

Borsszem-ökröcskéivel
szánt-vet a végzet, gyűszűnyi
birtok peremén.

Valamilyen földrészek

A bálna maga sem tudta
valószínűleg
hogy került ide.

Feküdt elnyúlva a földön
a házak között
és nagyokat szusszantott
néha.

Akárhogy is nézem
volt valami ocsmány a
jelenlétében
de volt valami fenséges
is.

A villanydíjbeszedő
és a postás
még oda is lépett
s mintha csak egy
közönséges
disznó feküdne a földön
meglapogatták a hátát
a füle tövét.

Hogy a bálna itt van
engem
eléggé meglepetésszerűen
ért a hír.

Ha egészen röviden
akarnám magam kifejezni
azt mondhatnám:

nem éreztem magam
eléggé felkészülve.

Nem volt mit tennem.

Sietve megcsókoltam
a feleségemet megöleltem
gyermekeimet –

az egész jelenetben
volt valami elképesztő
és nevetséges

s beszálltam gyorsan
a bálna hasába.

Mennyi idő
telt el azóta –
nem tudhatom.

Merre milyen
földrészek vizein úszkálunk
azóta –
nem tudhatom.

Persze
történhetett rosszabbul is
a dolog:

fekszik a bálna
azóta is
gyomrában velem
a házunk előtt
a porban.

Jégkirálynő

A világ nem sokat tudott
róluk.
Időnként felröppentek ugyan
bizonyos furcsa híradások,
hogyan ott, valahol messzi,
jéghegyek honában,
gleccserek szakadékaiban,
szurdokaiban,
jégtáblák lapályain is
élnek emberek, de
távolról ez olyan jelentéktelennek
tetszett,
s olyan hihetetlennek
a jéggel táplált állatokról,
a jégre nyomtatott újságokról
szóló mesék,
hogyan ezeket lassan-lassan
azok sem hitték már, akik
pedig
valamikor, hajdanában maguk is

onnan származtak el.
Egyedül egy dolog járt
továbbra is szájról szájra
az emberek között, hogy ott
valahol, messzi, távoli
zugában a világnak
él a jégkirálynő.

Szárnyszülött

A kezem, istenem,
mint mindenkié, ki
égenfutóvá lett, csak úgy,
hirtelen. Kissé gyanús.
Szárny-e vagy kéz,
felfedhetetlen, s ha
érdekes is, úgy az csak a
boncnoknak vagy a
tollfosztónak legyen.
Hogy szárny-e vagy kéz
a kezem, kideríthetetlen.
Nekem csupán annyi
adatott: tudjam, el nem
rejthetem, égenfutóvá
lettem, s iskolástáskáitokat
többé nem vihetem.

A hollywoodi temető

Turisták jönnek messzi tájról,
mintát venni a szivárványból,
mely üveg alatt működik szépen,
klinikai inkubátor edényében.
Hollywood már borostyánban.
Mindenki tud pontosan mindent,
az igazgató s a teremőrök,
nem is fordulhatsz persze máshoz,
gipszből a katonák s a dizőzök.
Hollywood már borostyánban.

Megöregedtek mind a sztárok,
a korszak lejárt, nem jönnek újak,
megírni emlékirataikat
ezüstdióba, aranydióba bújnak.
Hollywood már borostyánban.

A „hogy volt az úgy volt?” – lám,
ez lett a szeme a szitának,
és fehér köpenyben jó az est,
s a leszről már nem itt vitáznak.
Hollywood már borostyánban.

Zajlanak néha nagy ünnepélyek,
s ott ül mindenki, mintha élne,
s díszül a habostorta tetejére
egyszer csak odacseppen valaki vére.
Hollywood már borostyánban.

Emlékezéskor épp mintha laknák,
csak aztán hunynak ki a fények,
felügyelők lettek az egykori statiszták
a villanyfelelősök meg moziszínészek.
Hollywood már borostyánban.

A kellékek megvannak mind. No, persze
megtépázva. Időnként bérbe vesz
ezt-azt valaki, jó idők járnak
a mutogatókra s a reklámirodákra.
Hollywood már borostyánban.

Meg lehet élni abból, hogy valami
volt itt, még ha nem is tudni,
hogy mondjuk, mi lesz most, kedden,
tükörbe ütött fejjel állunk s
az életvize szétdúlt üvegekben.
Hollywood már borostyánban.

S akit még megtűr e látványváros,
csak azért tűr meg, hogy szerepeljen:
hogya az ajtókat nyissa-csukja,
s hogy víz legyen a ketrecekben,
ha Hollywood már borostyánban,
azok előtt, kik itt maradtak,
oroszlánná omolva, nyúllá verve,
szopizza békén zugpiáját
a leborotvált sarki medve.
Hollywood már borostyánban.

Fontosak voltak mind, míg ének
és szellem volt a tereken,
amíg a sztárok lelkesedtek
e pappundekli-hegyeken.
Hollywood már borostyánban.

Míg váratlan ki nem derült,
hogymilyen nincs rendben a vérrel,
hogymilyen-pungákból hull alá,
banis lyukakból s özönével.
Hollywood már borostyánban.

Hát valahol itt történt a vétek.
Aztán már hiába álltak fel a sztárok.
Az aranykőd sírok fölött ragyog,
másként játsszák már a világot.
Hollywood már borostyánban.

Akik a fénykort jelképezték,
szerepeiket eljátszották.
Akár élnek, akár nem élnek,
múltjuk teszi ki jellemük nagyját.
Hollywood már borostyánban.

Képeik ott vannak kiakasztva,
színiiskolákban, rózsaszínben,
s a jó tanulók majd megtanulják,
hogyan játsszák el, ami nincsen.
Hollywood már borostyánban.

Szóval hát ennyi a legendaváros.
És hősei a legendának.
Anyám fekete szilvaízt főz,
így lesz vége a ragyogásnak.
Hollywood már borostyánban.

Aki valamit látni akar még,
abból, ami volt, hát jöjjön gyorsan.
Álmodozzon csak elrévedezve
a fekete-fekete vagonokban.
Hollywood már borostyánban.

És átalakul az álomváros,
az égen hulló virág megy át,
már nem a vásznon, a díszlet mögött
történnek meg a tragédiák.
Hollywood már borostyánban.

Csak mikor vér folyt, igazi vér,
le a falakon, szanaszéjjel,
akkor derült ki igazából
mi történt itt-ott, egy-egy éjjel.
Hollywood már borostyánban.

A sztárok, persze, még szerepeltek,
interjút adtak, mosolyogtak,
ahogy fényesedtek a jupiterlámpák,
úgy sötétedtek el a kapualjak.
Hollywood már borostyánban.

Mind, aki eddig rajtuk csüggött,
már egyébbel foglalkozott régen,
Hisz itt is, ott is pokolgép robbant
az iskoláskönyvek vitrinében.
Hollywood már borostyánban.

Hiába léptek ki a sztárok
hófehér erkélyre, pávakertbe,
meg-megreszkettette a levegőt
a polgárjogi mozgalmak csendje.
Hollywood már borostyánban.

Ma zarándokhely az álomváros.
Kik nagyok lettek, a nevük kőben.
Ám irgalmatlan idő sír föl
a ma született csecsemőkben.
Hollywood már borostyánban.

Voltak, persze, kis tüntetések,
Hollywood mellett, Hollywood ellen,
nem engedték, hogy földbe szálljon,
nem engedték, hogy mennybe menjen.
Hollywood már borostyánban.

És fölsorakoztak mind a szabók,
kik rangot varrtak a nevekre,
de az aprópénzt megtartották,
kuncogva hullott a zsebekbe.
Hollywood már borostyánban.

Mígnem a világ összefogott,
megmenteni a látványvárost,
gyűjtés indult nagy hírveréssel,
lávaként öntötte el a világot,

ám ahogy alábbhagyott a láva,
úgy fagyott bele a csodaváros
hirtelen kihűlt tajtékjába:
belefagyott a borostyánba.

Turisták járnak kívülről körbe,
ám mi odabenn nem élünk könnyen,
csodálják e borostyánvárost,
annyi a levegőnk, amennyi tüdőnkben,

élünk benn az aranygömbben,
jönnek kívülről s körbejárnak,
ahogy mi látjuk odabentről,
arányló holdak és aranyárnyak,

élünk e sárga mikroszkópban,
arannyádermedő hazánkban,
s az remeg minden dobbanásban,
hogy Hollywood már borostyánban.

Negyedik fejezet

1986-1988

Utazók nemigen járnak erre

Utazók nemigen járnak erre.
Az országutak elkanyarodtak.
S messzire kerültek csillagaink.
Így próbálunk tájékozódni, hol
is vagyunk, merre is lehetünk.
Reggelente jeleket látunk
az ajtainkon. Angyalé a szózat,
de ördögé a festék. Egyre bennebb
s bennebb ébredünk az ingoványon.
Egyre barátnélkülőbbek az esték.
Egyetlen iránytűnk így lesz
lassan a kés.

Nem vagyunk elveszve

Nem vagyunk elveszve.
Helye s felelőse megvan mindenkinek.
A Számontartás Istene legelteti
rajtunk a szemét, s hízik kövérré,
mint egy nulla. A porkolábok
derűsen harmonikáznak az
esti violák között, a szomszéd
csendesén kimásol az ábécéskönyvből
egy feljelentést.
Én a gyermekeknek a jövő időt tanítva
hamuba dugott ujjal
írok nékik.

Tele vagyok írva, kitöltve

Tele vagyok írva, kitöltve,
nincs egyetlen kis üres hely se
rajtam. Megcímeztetek, föladtatok,
a szöveg a tietek, nem számított
hogyan akartam, vagy nem akartam.
Sokszor és sokat vakartam, lekapartam,
ám valakik újraírtak, újra belém

írtak valamit, amit újra nem akartam,
kapartam, újra írtak, kapartam,
míg a festék átütött rajtam,
s amit mondtatok, minden betűt,
az egész szöveget, alulról,
jól láthatóan a visszájára
írtam. Most lepecsételhetek,
föladhattok, így viszem szét
üzeneteket a világban,
szétszakadóban, összevissza
írtan, már nem is anyag, csak
a betű vagyok, a betű, amit
visszaírtam.

Ez volt a csatamező. S most...

Ez volt a csatamező. S most
egy helyben, tatár időnk végezetéig.
Se jobbra, se balra. Egy tapodtat se.
Helytállva. Be a földbe egyre.
Mérhetetlenek a lehetőségek lefele.
Nézni a keselyűket, amint lassú
körökben elmondják fölötted
a zsoltárt.
Se jobbra, se balra. Egy tapodtat se.
Be a földbe egyre.
Keselyű-glóriásan.
A Spartacus szívéig.

Ha mindenki csak trombitával léphetne

Ha mindenki csak trombitával léphetne ki
az utcára, bárhova menne,
ha az utcán mindenki csak trombitával
járhatna-kelhetne, bizonyára
nagyon furcsa lenne. A világ
sok tekintetben bonyolultabb lenne.
Hiszen képzeljük csak el a trombitával
telitömött autóbuszokat, vonatokat.
Persze, a világ sok tekintetben

egyszerűbb is lenne, ha mindenki csak
trombitával járna-kelne.
„Fújjon csak bele, ha' lám, hogy szól!”
– szólhatnának a rendfenntartó közegek
egy-egy ellenőrzéskor.
Egyszerűbb és bonyolultabb lenne.
De legfőképpen, persze, furcsa lenne.
Mint ahogy az is nagyon furcsa nekem,
hogy mostanság nem látni senkinél,
de még a kirakatban se,
sehol egy trombitát.

Átutazóban a japán tanítónő...

Király Lászlónak

Volt-e japán tanítónő az ágy alatt?
Volt, kérem.
Egy tanítónő volt, vagy több?
Egy volt, kérem.
Egészen benn volt az ágy alatt?
Csak félig. Lehasalt s úgy, kérem.
Mit keres egy japán tanítónő itt, nálunk, az ágy alatt?
A gyerekeimet kereste. Játszott a gyerekekkel.
Na, ne mondja!
Nem mondom, kérem.
De mondta! Azt hiszi, hogy én hülye vagyok?
Én igenis, kérem, nem.
Ehhez tartsa magát! Szóval...?
Ennyi... ennyit tudok mondani... momentán...
Momentán?... A feje, az persze, benn volt az ágy alatt?
Nem, nem volt benn a fejem.
Nem a magáé, hanem a japán tanítónőé!
Annak benn volt. Lehasalt, s úgy. A lábai kilógtak.
De a gyerekei is benn voltak az ágy alatt!
Azok is benn voltak, kérem.
A gyerekei benn voltak teljes egészében az ágy alatt?
Benn... benn voltak... még kicsik, kérem.
S csak úgy a japán tanítónő is...
Lehasalt s úgy ...
Biztos maga abban, hogy csak egy japán tanítónő volt ott?
Biztos vagyok, kérem. Csak kettő láb látszott ki...

S nem volt ez magának gyanús?
Nem... ott akkor nem gondoltam ilyesmire...
Hogy egy japán tanítónő van az ágyuk alatt ?!
Hát... csak hasalt ott, és mosolygott...
Ha én magát most beküldeném az ágy alá, lenne kedve mosolyogni?
Nem hiszem, kérem.
No látja! Most hazamehet.
Igenis, kérem.
Csak vigyázni! Ha még egyszer meglát egy japán tanítónőt az ágy alatt
– jönni és szólni!
Megértettem.
És szóljon a gyerekeinek is! Jönni és szólni! –
Igenis, kérem!

A címerzöld mező

Árkossy Istvánnak

Sokan voltunk együtt.
Ültünk a fűben,
ahogy parádék előtt szokás,
kis petárdákkal
vígan
felfegyverkezve.
Az elnökség
elfoglalta helyét
a dísztribünön.
Felcsendültek
az első zenekari akkordok is.
Igaz, hófehér korlátokon túl,
de ott volt, végre ott volt
előttünk az örületes,
címerzöld mező.
Kicsi petárdáinkat
viháncolva
térdünkre fektettük
jó előre,
vártunk,

hogy végre jöjjenek már a hintók, a
hintók, a hintók, a
hintók

mikor a hófehér korláton át
bezuhan egy oroszlán véres feje,
aztán a hófehér korláton át
egy bárány véres feje,
a hófehér korláton át aztán
egy ló véres feje,

többet nem láttunk semmit,
akkor már fejvesztve
futottunk
a hófehér korlátok között,

vékony kis pukkanások hallatszottak
mindenfelől,

sírva és üvöltve
szaladtunk a hófehér korlátok
között,

midőn az utolsó pillanatban
bocsánatkérő lihegéssel feltűntek
a bejáratnál szüleink s egykori
tanítóink, s taszigálva-karolva
egymást, a legkisebb feltűnést
keltve igyekeztek elfoglalni
kijelölt helyüket
a tömött tribünön.

Az elmaradt előadás

Farkas Ibolyának

Alig érkeztek meg
a jegyszedők, egy-kettő kiderült,
hogyan az előadás elmarad.

Csak hogy akkor
már nem volt mit tenni.
Akkorra már
a terem telis-tele volt
galambokkal.

A jegyszedők
kétségbeesetten rohantak be
a széksorok közé,
s izgatottan hadonászva
kiabálták:
„A jegyüket kérem!”
„A jegyeket kérem!”
„Hogy kerültek maguk ide?”

Ez a dolog viszont
a galambokat lepte meg nagyon.

Szemmel láthatóan
nem nagyon értették, hogy miről
is van szó,

csak a fejvesztett hadonászást
látták,

s azt, hogy valakik megijedtek
attól,
hogy ők jelen vannak.

Ám a helyzeten már
nem lehetett változtatni.

Akinek szerepe volt,
akinek el kellett mondani egyszer
miként van az,

hogy az erőszak képviselői
a szárnyak láttán hökkennek meg
mindig a legjobban,
az elmondta ezen az estén.
Elmondta ezen az estén.

Másnap a munkáskantinokban
furcsa kis apró húsocskák, csontocskák
tornyosodtak a levesekben.

Ötödik fejezet 1989-1992

Első budapesti vers

Hát nem édes?
Nézzétek, kedveseim,
nézzétek, hogy tartja,
milyen hősiezen tartja
fölemelt jobb kezében azt a
tisztá-rongy zászlót, nézzétek
azt a végső kétségbeesést és
azt az elszántságot, azt a tiszta,
hófehér homlokot, amelyik,
hogy úgy mondjam, fejjel nekimegy
a falnak, azt a szétlibbenő kabátot,
a megfeszülő inget a kabát alatt,
azt a helyes kis tartást, ahogyan
szinte már elbukik, de azért mégsem,
vettem belőle a fogorvos úréknak is,
meg egy illetőnek az adóhivatalból,
hiába, itt is, ott is, le vagyok kötelezve,
nagyon jól megáll a kandallópárkányon,
vagy a zongora tetején, úgy, ahogy
tartja ott azt a tisztá-rongy zászlót,
nagyon helyes kis dolog,
csak tudja, ne kellene egyfolytában,
mert hol ide teszem, hol oda teszem,
ne kellene egyfolytában a
zongora tetejéről, a kandalló párkányáról
egyfolytában törölgetni a vért utána.

Második budapesti vers

Ahogy jöttem haza
Az utolsó kínai császár-ból
gyalogszékemben a körúton át
a Keleti pályaudvarig
lefüggönyözött ablakomon át is
láttam a port a kirakatokban
pedig a gyalogszékvivők a Baross téren
trappban vágtak át aztán trappban
végig a Thököly úton
lefüggönyözött ablak mögött ültem

senki nem tudta ki ül az ablakfüggöny mögött
még a Román Nagykövetség emberei sem tudhatták
így hát eléggé nagy meglepetés volt
amikor a hordvivők hirtelen megálltak
felség hajolt be az egyik finoman félrevonva a függönyt
régóta ismerem mandzsúriai akárcsak én
felség mondta ujjával éppen csak érintve a függönyt
kenéz ferenc született nagyszalontán ezerkilenszáznegyvennégyben
hallottam hirtelen a függönyön túlról románul
édesanyja mogyorós gizella apja neve kenéz ferenc
mit marhászkodik itt szálljon ki azonnal ebből
testvére ferenc gizella született ezerkilenszázharminchétben
szálljon ki azonnal ebből a gyaloghintóból
sógora farcádi istván született ezerkilencszáznegyvenkettőben
ide azonnal a császári pecsétet koronát címeres gyűrűt
átülni a hetvennyolcas autóbuszra
és nehogy még egyszer ilyet csináljon
mert soha nem látja meg mandzsúriát.

Harmadik budapesti vers

Egyik oldalon volt a
„Jobb oldali pénztárfülke”
másik oldalon volt a
„Bal oldali pénztárfülke”
mind a kettő előtt álltak
és mind a kettőben volt
egy kivilágított pénztárosnő
no de én hova álljak
siessünk siessünk siessünk
hajtogattam végig az úton
most meg újságíró igazolvánnyal a zsebemben
állok teljesen megrökönyödve
s bámulom a két egyforma pénztárt.
Aztán ott bennebb a folyosó mélyén
ahova szinte nem lehet belátni
ott a harmadik pénztár
a negyedik pénztár
az ötödik pénztár
a hatodik pénztár
hazafelé jövet
elcsendesedtem

s csak otthon szoltam
a feleségemnek:
„Légy szíves, adjál
két mozijegyet!”

Nyolcadik budapesti vers

Egyszer csak befut
a rettenetes távirat, ugyanúgy
mosolyogva nyújtja át majd a kézbesítő,
ahogy eddig a többit is átnyújtotta.
„Távirat!” – mondja majd kissé énekelve
és mosolyogva,
állok a nyitott ajtóban, a folyosó huzatában,
egyik kezemmel aprópénz után kotorászok,
másik kezemben a rettenetes távirat,
noha akkor még nem tudom, hogy az,
ám egyszer csak már nincs több távirat,
egyszer csak itt a rettenetes távirat,
minden egyes távirattal egyre közelebb
van az a távirat, és nem tudom, hogy
milyen pillanatban ér az a távirat,
ki tudja, lehet, hogy éppen tortát eszünk,
még elgondolni is szörnyűség, ahogy csak úgy,
kissé ragacsos kézzel átvesszük
a rettenetes táviratot, vagy abban
a pillanatban épp tisztátalanok vagyunk,
mint az állatok, s úgy kell átvenni
a rettenetes táviratot, ne adjatok innom se,
ennem se többet! Étlen és szomjan kellene
kibírnom most már, míg
megcímzik címemre a rettenetes táviratot.
Nem tudom, hogy anyám, vagy apám írja-e
majd a rettenetes táviratot. Az egyik még
írja, hogy a másik már halott. Az eddigi
közös golyóstollal tölti ki
a megoszthatatlan űrlapot.

Tizedik budapesti vers

Ezt egy akármilyen vendég, csak úgy
nem engedheti meg magának. Az ilyesmihez
természetesen az kell, hogy te légy
a legszeretettebb vendég, a legtávolabbról
érkezett s legelesettebb – azok között,
akiknek korallszigetek s jéghegyek
vannak birtokában. Amikor az ünnepi
asztalra felkerül az ünnepi sonka,
s az olyan, mintha vendéglátóid egyenesen
a disznók mennyországából hasították
volna, nos, akkor te,
a legelesettebb, legtávolabbról érkezett
és legszeretettebb, tedd föl a disznókirály
koronáját, csapd a fejedbe, ülj be
az ünnep parazsának a közepébe
s üvöltsd, üvöltsd világgá
a sonka becsmélésének művészetét!
Vegyék észre a sonkatulajdonosok:
a világ legelesettebbjének is
a jéghegy kell – egy szelet jéghegy,
egy szelet korallsziget.

Tizenegyedik budapesti vers

Az olvasók mostanság
a Kenéz-verseket szeretik a
legjobban. Szoktam hallani
a villamoson és az autóbuszon:
Te, baszd meg, olvastad a
legújabb Kenéz-verseket?
Ilyenkor rettenetesen elcsodálkozom:
baszd meg, miért is szeretik annyira
a villamosok és autóbuszok utasai
manapság a Kenéz-verseket?
Bizonyára azért, mert a
villamos és autóbusz utasai
manapság oly ritkán jutnak
Kenéz-versekhez, hiánycikk
a Kenéz-vers, mint mondjuk
az elefánt füle. Egy-két

beavatott tud róla,
ám különben nemigen lehet
hozzájutni, itt-ott eldugva
talán, baszd meg, már ha egyáltalán
el lehet dugni valahol is
az elefánt fülét.

Tizenharmadik budapesti vers

Legfölül egy kislány trombitál.
Alatta a kötözködő Pálinkás Józsi bácsi.
Alatta a kövér szakácsné fehér köpenyben.
Alatta Zizike karba tett kézzel.
Alatta a hétrét görnyedő kéményseprő.
Alatta törökülésben a kártya-spekuláns.
Alatta a Szegényeket Támogató Alap tisztviselője.
Alatta kék egyenruhában a villamoskalauz.
Alatta a hat nyelvet beszélő tanár.
Alatta a kövér katonatiszt, sapka nélkül.
Alatta a lakatosmester kis ládikával.
Alatta a sárgafülű lapszerkesztő.
Alatta a görögdinnyés kiguvadt szemmel.
Legalul én, lélegzetvisszafojtva.
Semmit nem tehetek. Kétségbeesetten tartom őket
a ceruzám hegyén.

Tizenötödik budapesti vers

Mily pompázatosak a hattyúk és
sasmadarak, irgalmatlan köreiben
az égnek, alázuhanásokkal, felröppenésekkel
tornyot, csak tornyokat mérnek,
hogyan szerettem volna, hogyan szerettem
volna hattyú, sasmadár lenni én is,
úgy kerülni be az egekbe, ahogy
az egy kisfiúnak szép is, valahogy úgy,
ahogy a kovács a kovácsműhelybe
lép be, ahogy a kerékgyártó előtt
ajtót nyit felesége, lebegni úgy,
szárnyakon, az égben, mint aki földet

csak csipeget s valami másról van szó
egészen, aki miatt a kerékgyártó is
lebegni akar az égben, hiába nyitná
ajtáját a felesége szépen, s libbenne
föl a kovács is, nagy bőrkötényében,
röppennének utánuk megvasalt kerekek,
s aki csak elhasalt a réten, mind-
mind utánuk röppennének, hattyúk,
sasmadarak között kalimpálnának mind
a gyerekek, eget-érten, szerettem
volna úgy kerülni be az egekbe,
mint aki földjét égre cserélte,
és sasok s hattyúk közt hajolva, csak
tornyot, csak tornyot mér, halomra,
nem gondol többé földi létre, másra,
se a búzaszemre, sem a lent hagyott
ikes igára. Se a kerékgyártóra,
se a kovácsra. Így szállnak hát ma is
nélkülem hattyúk és sasmadarak
irgalmatlan köreiben az égnek.
Tornyot mérnek. Tornyokat mérnek.

Tizenhetedik budapesti vers

Jól van, fiúk, jól van, csak ti
vagytok a hősök, legyen tietek a
muzsika s legyenek csak a tietek
az azsent provokatőrök, ne lábatlankodjam
fejetek körül, ne fejetlenkedjem
lábatok körül, a koszorúfonásnál
szemek közé már be ne keveredjek,
lábszentelővízbe már bele ne bukjak,
alá ne merüljek, el ne keveredjek,
jól van, fiúk, jól van, csak ti legyetek
hősök, végtére is elég a hősből annyi
nekem, ahányan a számlálásnál elé-
jelentkeztek, nehogy már újabb hősöket
akarjak én, akit úgy féltettetek,
hogy még a jobb szalámiszerzési technikákba
sem avattatok be, elég volt,
ha csomagotokat elvittem a megadott házszámra,
mintha bomba lett volna,

titokban, a lehető legnagyobb titokban,
persze, megtörtént ennek a fordítottja is,
hogy én tettem ki egy bombát a főtéri szobor
közelébe, s ott, mindenki szeme láttára, beállítottam,
akkor meg odajöttetek s azt sugdostátok
a fülembbe, hogy milyen ügyes, milyen rafinált kis
szalámiszeletelő gépet szerkesztettem,
így hát a helyszíneink nagyjából közösek
voltak, csak a kódjaink nem, volt, hogy aranyló
könyvekbe írtatok a neveteket, én meg
a gyárkapuk belépőcéduláira, néha
császári ágyasokat kaptatok, és nemegyszer
a másik császár hálójából. „Te csak állj
itt a kapuban, tudod!” – mondtátok rejtelmesen,
ujjaitokkal felfelé bökve,
jól van, fiúk, jól van, csak ti
vagytok a hősök, legyen tietek a
muzsika, s tietek az azsent provokatőrök,
csak éppen néha nem tudom, néha azok
az esték, mikor a holdat nem nálatok,
de épp nálam keresték, és azt mondtam,
hogy nem tudom, keressék messzi égen,
nem volt-e vajon nálatok
és mosogatott éppen?

Huszonharmadik budapesti vers

Igen, a trófeák ott vannak,
kétségtől. Beragyogják a házat.
A vadászok elhíresültek. A félvér
személyzet egy-egy vendégjárás előtt újra
és újra kipucoválja a régi trófeákat,
s a legendás vadászcsizmákat. Midőn
a vendégek megérkeznek, olyan minden,
mint amilyennek remélte: jól látható,
hogy vér nem tapad a trófeákhoz,
a csizmát mocsok nem érte. Bor, kacska
és vadászkaland egyszerre kerül terítékre.
A távoli vendégnek semmi sem sok:
fülel és emészt gondolkodás nélkül,
mint kilövés előtt a trófeás állatok.
Hogy hogyan is volt igazából?

Hogy hányan vesztek a mocsárba s
hányat is koncolt föl az állat?
Hogy kik és kiket rúgtak el a sajkáktól,
odavetve persze, hogy – „Bocsánat!”,
hogy hány kézen és élet árán került
a trófea a szétsugárzó házba – nem
tárja fel a ház ura, a házat
nem hozza lázba. A látszat
a kibic eledel – az Úr étke a magyarázat.
A vendég elmegy, ahogy jött. S otthon
gyártani kezdi majd legott s ajánlja
utcahosszat a papírból kivágott,
elhíresült, hasonmás trófeákat.

Hatodik fejezet 1992-1999

Hetedik fejezet 1999-2008

Ház a hegy oldalában

Egykori barátom a hegy oldalában lakik.
Volt neki kése, bicskája régen.
Most egy nagy macska uralja a házat.
Egykori barátom időnként nekiveselkedik.
Hogy megemelintse a világmindenséget.
Megvan mindene hozzá.
Általában ragyogóan megy minden.
A macska szakértőmód figyeli a munkafolyamatot
Az utolsó pillanatig.
Ám akkor valami bekattan a
Macskának s megszólal:
Te, hol a kisbicska?
A világegyetem kibillen
Egyensúlyából.
A barátom rohan a telefonhoz
Az éjszaka közepén,
És száraz szemekkel sírva
Tárcsázza számom.
A macska közben ásít
Egy nagyot. Rég tudja: a világegyetem
Jól elvan kisbicska nélkül.

A lisztvilág

Házunkkal szemben a Pityegő-malom,
S a reszkető fényű nyárfasor.
A liszt szítál gyermekkoromra,
S én kéklek, villámllok legalól.
Fújom a lisztet, nagy pofával,
Fúvom az égbe, fúvom a mennybe,
Ahogy csak a szívem bírja,
Fúvom a lisztet szét az egekbe,
Nem e világ kell, nem kenyérvilág,
Zsákos gazdák meg ne lássák
Mit rejtek s mint rejtekezem
Távolabb s távolabb egyre,
A lisztvilágon átosonva,
Messzelátót szorítva szívemre.

A ceruza árnyéka

Ez a táj szebb minden megírható
költeménynél. Hát hagyom
fejem fölött a cseresznyefát:
írjon bele a versbe. Az árnyék
ráhajol a papírra, mozdul, a
cseresznyefa lágyan beleír
valamit a versbe, megnézem,
ám mielőtt fejcsóválva
belejavítanék, már a pillangó
rója a maga sorát a füzetembe,
ezzel a dolog, persze, még
jobban el van rontva,
ám jön a rózsza, illata beírja
a maga sorát a sorba,
majd a nyikorduló kapu
következik, beleszól a szóba,
utolsó sorát ő írja meg
e költeménynek.
Tétován nézem a papírt:
hogyan is lehetne belejavítanom
a cseresznyefa, pillangó, rózsza
megmásíthatatlan üzenetébe?
Tétován nézem azt az
óriás, jutalom-radírgumit,
mely életem pályadíjául
nekem íteltetett.

Kívül az ajtón

Nagy ember lesz belőled, ha rám
hallgatsz! – mondta a társadalom.
S aztán munkába vette a fejemet.
Úgy tett, mint a nagyszalontai Jenci borbély.
Munkálkodni kezdett sebbel-lobbal
rajtam, iszonyatosan csattogtatta
a szépirodai ollót az érzékelők,
a látó-, a szagló- és a hallószerveim
közeliében, elmondta, miként kell
bánni a lányokkal, hogyan
viselkedjünk tanárainkkal, s miért

kell tisztelnünk az öregeket.
Teledumálta a fejünket
mindazzal, aminek ő már semmi
hasznát nem vette. Aztán
hirtelen kikapta nyakunkból a
fehér kendőt, s kipenderített
az utcára. „Készen vagy, kisfiam!”
Gyámoltalanul nézünk körül,
tapogadjuk a fejünket,
s nem akarunk hinni a szemünknek:
eltelt ötven év!
Tanáraink óvatoskodva állnak
a végső ítélszék előtt,
a vagányok régóta egészen másfajta
frizurát viselnek, a lányok meg
tojnak a költészetre.
A túlvilágról szüleink riadt
korholása hallszik: „Kisfiam,
miért nem mondtad Jenci borbélynak,
hogy kicsit szolidabbra vágja a hajad?”

Áramtalanított kert

Hát persze, most már szabad mindent.
Lépkedünk puhán, kissé megilletődve
Az áramtalanított kertben,
Nagyvadak kószálnak jobbra-balra,
Az apraja elhullva, összegereblyézve,
Szőröcsomók kavarnak az avarban.
Tábla áll minden fa és virág mellett,
A felszabadított kertben minden fűszál
Fajtanilag – előre s visszafelé – megjelölve,
A sétányok lesöpörve, hangulatos kis
Irányítótáblák figyelmeztetnek kötelességeidre.
Enyhe gyomoridegességgel, cigarettázva
Sétálunk az áramtalanított kertben,
Valami felszabadító magyarázatra
Várva, némileg restellhető
Számonkéréssel arra várva,
Hogy mindazt, ami történt,
Az Úristen még egyszer,
Elölről, elmagyarázza.

Bog és bog

Az iskolatáskában hitelesebben
Mutatkozik meg az idő, mint a
Hosszú-hosszú annalesekben.
A kisfiú hátára csapja az egész
Világtörténelmet, a kémiai
És matematikai tudományok
Összességét, a csillagvilág és a
Fűszálak birodalmának
Titokzatosságát. Nem
Rendül meg a súlya alatt.
Nem esik hasra.
A gyermek a tanító nénitől fél,
Nem a világtörténelemtől.
A nyalókának örül s nem
A galamb csőrében tartott
Olajágnak. Bog és bog között
Véti el minduntalan az utat.
Bog és bog között halad.

Nagy csaták idejéből

Volt a nagy csata.
Parancsok teljesítése.
Parancsok megtagadása.
Győzött, aki győzött.
A csatáról írtak egy könyvet.
Aztán külön-külön minden
Ütközetről.
Később már minden
Kisebb összecsapás is
Külön könyvcímként szerepelhetett.
Aztán a tudósítások, elemzések
Szerzői megöregedtek,
S alighogy eltávoztak az élők
Sorából, megjelentek róluk
Az első cikkek, monográfiák,
Majd néhány évtizeddel később
A monográfia-írók
Monográfiái is.
Pontosan tudható, ki emelte

Magasba a zászlót
Az utolsó métereken.
Ki lopott először kenyeret
A hadikonyháról.
Ám az, hogy mi,
A sorkatonák leszármazottai,
Veszteseik vagy győzteseik vagyunk-e
A nagy háborúnak –
Hitelt érdemlő módon
Semmilyen számlakönyvből
A mai napig
Ki nem derülhetett.

A pillangó röpködése

Mint kinek élete függ tőle,
Úgy méregetem a köztem
És a pillangó röpködése közötti távot.
Hagyd abba! Hagyd abba! –
Szólongatom mániákusan, hozzátéve:
Ez mind nagyon szép, de most
Én következem!
A pillangó ilyenkor félrelibben,
Kissé csúfondárosan talán,
Utat enged számomra a légtérben.
Hagyd abba! Én következem! –
Üvöltöm irtózatosan, hadd
Hallják a szentek is az égtérben,
Akik mindent tudnak rólam,
Tudják, hogy valaha én is
Milyen szépen repültem!
Hagyd abba!
Pillangók, félre az útból!
Én következem! – üvöltöm
Az Üllői út 68. szám alatt.

Hegy, centi

A fiúk, kis ceruzáikkal, gyorsan
Bemérik a hegyet.

Egymásra néznek, bólintanak.
Ettől eddig.
Hát akkor – ennyi.
Vihetitek! – szólnak hátra félvállról
Valakihez.
Hegy másik, centizés újra.
Újra hegy, újra centi.
Hegy. Centi.
Az irány tartható.
A centi szabályos.
A tüzes mélységek lakói
Persze, tudják: így történik ez
Minden indulóval.
Kihívás mindnek
A keze ügyébe kerülő centi.
És kihívás minden
Útjába kerülő vulkán.
Villám és oskolamesterek
Dolga a többi.

A város egykori bajnoka

Vár engem ott egy hely,
A nagyszalontai főtéren,
Ahol az almát majd én mérem,
Almát, körtét és egyebet,
Mint apámról, rólam sem tudnak
Majd egyebet,
Ki is kacagnak tán a gyerekek,
Összesúgnak és kikacagnak,
Hogy lóg a cipőmből a madzag,
Nem tudják majd, mennyi ideát
Temettem én el odaát,
Furcsállják tán, hogy mindig
Mosolygok, ismerni fogják
Az almás bolondot,
Ismert leszek, mint kamasz koromban,
Mikor a város friss bajnoka voltam,
Tehetségesnek mondott,

Jóravaló diák,
No persze, ez a város
Már nem ismeri amannak a fiát,
Nem tudja majd ünnepélyen a diák,
Hogy a verset, mit oly szépen szavalt,
Az öreg írta, a kisöreg,
Ki örökké ott ül
A főtér sarkán,
Mosolyogva a sorsán s az almán,
Mert a kettő, lám, összefutott,
Ágtalan lett és
Lepotyogott.

Ácsolat üres terekben

Elvoltak jól egy ideig, kredencen,
konyhapolcon, szobasarokban.
Volt olyan köztük, amelyiket
selyempapírba csomagolva kaptuk,
születésnapra. Volt olyan, amit
valami eszement napon mi magunk
láttunk szépnek, s vásároltunk meg
a gyűjteménybe. S volt olyan, amely
szerelmes levélbomba-ként
érkezett a házba. Mint a gyűjtők,
szemrevételeztük, iktattuk,
lajstromoztuk őket akkurátusan.
Polc mellé polc, majd egész
polcrendszerek kerültek életünkbe.
Egyre több ácsolat került
az üres terekbe. S mennél több
terem lett teli, annál jobban
féltünk. Tökéletesen elsajátítottuk
a reteszelés tudományát és
lassan már csak jelszóra
nyitottunk ajtót.
Egy-két földrengés aztán
véresen helyükre rázta a dolgokat.
S ma tűnődve nézzük a precíz
polcokat, ácsolatokat:
hiába próbálkozunk, sehogy sem
sikerül pontosan megfogalmaznunk,

mit is rejtegettünk, mit is
gyűjtögettünk, mit is tároltunk
mi itt tulajdonképpen?
Kapuink kitárva, kiszakadva.
Jelszónkkal odafönn madarak
repülnek, szinte már kihűlve,
egyre hidegebb úrból
egyre hidegebb ürbe.

Bajtársak konyhafényben

Tudtam: nincs semmi bűnöm.
S tudtam: le fognak löni.
A golyó puhán indult el,
puhán ment át a dunyhán,
ugyanolyan puhán a testünkön is,
és puhán esett le a kőpadlóra.
A felszakított cihából piros
tollpihék szálltak szanaszét,
de vércsöppet nem láttam sehol.
Kikeltem az ágyból.
Nagykabátban voltam, mint aki
éjjel-nappal útra készen áll.
Hátramentem a lepkeházba,
elláttam a lepkéket,
ahogy a disznókat szokás,
téli délutánokon.
Ez volt az egyetlen feladat,
amit a társadalmi kiegyezés
alapján elfogadtam.
Tudtam, csak ennek alapján
ítélkezhetnek fölöttem.
Mire visszamentem, a feleségem
(aki a népi ízeknek
igen jó ösmerője)
már főzte a konyhában
a golyólevest
a katonáknak.

Nagyváradi emlék

A Hattyú utcában rémisztő volt,
Hisz meztelen voltál s meztelen voltam.
A vasgyár környékén csend honolt.
A sztahanovisták már rég aludtak.
Taxival érkeztünk a kis proliházba,
Hol először vetkőztünk meztelenre.
A sofőr, gyanítom, mindent látott.
A Hattyú utcában fura lett minden,
Hisz meztelen voltál s meztelen lettem.
És szállt fölfelé a két égitest:
Én földed voltam s te a holdam.
Az ablakon túl fiúk lesték:
Milyen a mennyszínű festék.
Ám amit láttak, két pucér test volt,
Talán csak fél föld, talán csak fél hold,
Amint távolodnak és közelednek,
Ártatlanul és tudatlanul,
Mikor a föld holdul tanul,
Mikor a hold földül tanul.
Másnap motoron hazavíttek,
Léda kimosta kicsi inged.

Néhány lépés

A szomorúság bejött,
szegre akasztotta kalapját
s leült a kisszékre.

A feleségem előkereste
az évtizedek óta írogatott,
lajstromba szedett,
hosszú-hosszú listát,
s kissé kapkodva
olvasni kezdte.

A szomorúság
hallgatta, kelletlenül,
majd a földet
bámulta egykedvűen,
a végén pedig megkérdezte:
És most mi legyen?

Hitelesítést szeretnék! –
mondta a feleségem
kissé ingerülten.

S te, fiam? –
fordult felém a szomorúság
kedvetlenül.

Erre én odaléptem a fogashoz,
s egy nagyot káromkodva
a kalapját leütöttem
az enyém mellől.

Szét és össze

Dicséret és a gyalázat
az tartja össze a házat.
Az égbe boruló függönyök,
s mi megbúvik a gyöngy mögött.

A porcelánbolt elefántja,
mikor a konyhát szétdobálja,
a dundi-rózsaszín kisbaba-béke,
s a popsikrémek égi pépje,
a szét és össze száz alakja
a házat rúgja és belakja.

A szét és össze reggelre kelve
egyszerre ébred,
kóc a szöszre,

egyik méznyalókával kél,
másik szénlapáttal,
egyik békít,
a másik
harákol,

az össze vetkőzik, a szét kabátol,
futna mindkettő a
háztól,

ó, csakhogy dőlne már szét,
vagy állna meg ez a ház
egyszer már magától.

Úristen, mi lesz itt estig,
ha az eget, ők ketten,
percenként újra és újra
át- és átfestik?

Ám láss csodát, így tart
napestig, s reggel dolgukat
mindketten újrakezdik,

a szét tombol,
az össze lapátol,
és nem búcsúzik egyik
sem a háztól,

a dicséret és a gyalázat,
az tartja össze a házat,
míg béke száll az Ararátra
s a házak népét egybefogja
a szét és össze óceánja.

Holddal a fejem alatt

A feleségem bemenekült
a szobámba. A szívem, a szívem! –
kiáltott elfehéredve.
Vegyél mély lélegzetet! – mondtam.
Igyál egy korty pálinkát!
Nem értesz semmit!
Ne a levegőddel, ne a pálinkáddal traktálj!
Hát nem érted?
Azt szeretném, hogy a vers,
a te versed, a te értem írott versed,
az mentsen meg engem,
te boldogtalan, szegény,
szerencsétlen, író, aki vagy,
holddal a fejed alatt,
szegényem!

Levél a Monarchia idejéből

Kedves Barátom!
Rég nem írtam neked,
és rég nem találkoztunk.

Lassan úgy érzem már, mintha
örökké itt, és csakis itt éltem volna,
ebben a városban. A kedvtelésekből
lassan szokások lettek, a
szokásokból pedig kedvtelések.
Néha régmúlt időkre emlékezem,
midőn együtt kóboroltunk szabad
kikötőkben s a tengeri sellők
valóbb dolgok voltak, mint
a bálozó lányok a táncparketten.
Néha megbékélek már azzal is,
ami van, ezzel a látszólag
teljesen kockázatmentes
helyőrséggel a helyőrségben,
hivatásommá vált, hogy úgy érezzem:
igenis, jól szolgállok.
Csak nem tudom, hogy vajon nem
hajtók-e ezzel is olyan hatalom
malmára vizet, mely a jószolgálatok
megvámolásából telítkezik
nap mint nap?
Besétálok naponta a helyőrségre,
a helyőrségről naponta hazasétálok.
Ennyiből áll a világ.
Noha te tudod, hogy én mennyire
egy szép, igaz életet kívántam élni.
Remélem, lesz még rá időnk.
Feleséged önegyságának kezeit csókolom,
ölel régi barátod...

Post scriptum:

Holnap kiviszem a lányaimat
habosrolót enni a promenádra!

Kelt: 1914. június 27-ikén,
Szarajevóban.

És ne az átlótt szívet

A tarantella pók is lehet
jó hazafi
de nem lehet jó matematikus.

Így hát akinek egzaktabb tudásra
van szüksége
az ne forduljon a tarantella pókhoz.

A legelképesztőbb mutatványokat is
produkáltathatják vele
de ne forduljunk hozzá tanácsért
például nemzeti ügyekben
csak hagyjuk meg jó hazafinak.

Ám hasonló ügyekben a
matematikushoz se forduljunk
mert hamar kiderülhet
hogy az ő tudománya számára meg
a tarantella pók nem létezik

s akkor mit kezdünk
a csomó derék hazafival?

Évfordulók táján
nemzeti ügyekben
ajánlatos a legnagyobb
körültekintéssel eljárni.

Ne a tarantella pókot
ne a matematikust kérdezzétek.
És ne az átlótt szívet.

A kokárdát
mint egy iránytűt
tegyétek a tenyér közepére.

Bizton meg fogja mutatni
a puliszkához vezető
egyetlen igaz utat.

A világ sora

Nem sok mindenben vagyok
különösebben jó,
kiemelkedő pedig talán már
semmiben,
egy dologban azonban, úgy hiszem,
mindenkit überelek,
hisz Kelet-Európában,
de talán nyugodtan mondhatom: az

egész egykori keleti tömbben,
Novoszibirsztól Halléig
senki nem volt, aki huszonöt éven át
olyan birkatürelemmel tudott
volna állni a sorban, mint én,
ebben, talán azt is mondhatnám,
igazi világnagyság vagyok,
no persze, nem volt könnyű,
ehhez már kora
gyermekkorban elkezdtek treníroztatni
bennünket, persze, akkor még csak
valaki helyett álltunk a porban,
tartottuk a szüleink helyét a sorban,
de aztán mi is szülők lettünk,
aztán majd nagyszülők, s most,
ha visszatekintek életem folyására,
elégedetten tehetem,
szép hosszú, kövér sorokat látok
minden kanyarban, minden fordulóban,
s ott vagyok minden fontos sorban,
szatyromban hol cukorral, hol sóval,
írtam én is a történelmet a szatyrommal
a sorban,
határtalan birkatürelemmel, mint most,
az ég felé kígyózó sorban,
mert ott is sor van,
sor van.

Soron kívüli sor

Én is voltam izzadt fenegyerek,
persze, ez most nem látszik,
ahogy itt állunk a sorban,
a csillagok ablakát néha bedobtam,
köptem a császár becsületére,
az édenkertből pávát loptam,
robbantottam vonatot, alagút előtt,
no, persze „abban a korban”,
ami nem látszik már innen,
ahogy itt állunk a sorban,
dobtam macskát mágiszterek
parókáira és táncoltattam

patkányt azon a téren, ahol
beszédet mondtak a miniszterek,
volt, megvolt minden,
talán csak a bűvárharangban
mélybe merülőket
s a szappanbuborékban
égbe szállókat szerettem
a kelleténél jobban, de
hiszen fenegyerek voltam,
én is, mint ti, no, persze
„abban a korban”,
sajog át rajtam most itt,
ebben a sorban,
talán csak a lencseválogatókat
szerettem egy kicsivel kevésbé,
mint ahogy az az Istennek
tetszhetett volna,
morfondírozok itt,
a sorból kissé kilógva.

A sokfiókos emberek között

Akinek sok kis fiók
van a fejében
igen példamutatóan élhet.

Hiszen leggyakrabban valami
rémületesen kicsi apróságra van
szüksége az emberiségnek.

Így hát csodával határos módon
tud segítségünkre lenni
a sokfiókos ember.

Irigylem ezeket az embereket.
Olyan rend van a fejükben mint
a gyógyszerertárban.

A nap huszonnégy órájában
bárkinek bármikor
segíteni tudnak.

Az én fejemben igaziból
egyetlen kis fiók
sincsen.

Hát hogyan, miben is
lehetnék én hasznára
földi hazámnak
azzal a fejemben lakozó
óriási
üres repülőtérrel
mely mindig csak
az éppen felszállni vagy leszállni
készülő
csillagközi járatok fogadására
mutatkozik
egyedül alkalmasnak?
Nincs semmi más benne.
Nincs.
Még egy talicska se.

Festjük, festjük

Aki befesti a fejét zöldre
zöldre az egész fejét
és kisétál az utcára
azt vasárnap magammal viszem
a lányokhoz
vigyorog zoli az aranyfogú
festjük
festjük a fejünket zöldre
s te is zöldre festetted a fejed
mielőtt
elvittek volna a lányokhoz?
én tökmag én?
én nem kellett
zöldre fessek a fejem azért
hogy a lányokhoz mehessek
engem ott kaptak el a nagyfiúk
a lányoknál
persze aztán ott a lányok előtt
belenyomták a fejem
egy vödör zöld festékbe
festjük festjük a fejünket zöldre
készülünk a lányokhoz.

A kamaszkor vásznai

Reggeltől délig szedtük
lányokkal a paradicsomot,
s mire a déli gyors a nyárfák alatt
s a hídon átrobogott, már forróbbak
voltunk, mint a legforróbb paradicsomok,
egy-két pillanatra megállt velünk
a mindenség, míg a déli gyors
a nyárfák alatt s a hídon átrobogott,
csak álltunk ott, tartottuk kezünkben
az utoljára leszakított paradicsomot,
míg a déli gyors a nyárfák alatt
s a hídon átrobogott, s bennünket,
mint megannyi mozivásznat,
csak úgy átszakított, és életünkön
valami édes, szétszivárgó,
fájdalmas, szégyellni való,
paradicsomlészertű
vércsíkot hagyott.

Csaptuk sapkával, vonalzóval

Az iskolában hogy kimérték,
hogy mi a pelyva, s mi az érték,
úgy jöttek be a kis tanárok,
kis mécseikkel minden reggel,
elénk kitettek egyet-egyet,
s lesték, mint kinek a szíve ég el,
mi meg, rendre, óvatlan pillanatban,
csaptuk a mécset, csaptuk
sapkával, vonalzóval, irkalappal,
csaptuk a lángot nagy hapticokkal,
s hahotázva, vad torokkal
lestünk titokban a tanárra,
s lestük titokban a lányok mellét,
vártuk a piros szívekkel
teli estét, hagytuk, mondja
a kis tanár, mi a pelyva s mi az érték,
lángjainkat a mécsek el nem
érték, haptic, haptic, fújtunk,
tüsszentettünk a világra,

csaptuk sapkával mécs-jövőnket,
míg ránk nem köszöntött
pisla világa.

A megállapodás lényege

Csak nyulak, kalapok,
nyulak, kalapok.
Azt kellene éreznem: összeégek,
azt kellene éreznem: szomján halok.
De csak nyulak, kalapok,
nyulak, kalapok.
Az élet idelökte a varázspálcát,
s eltulajdonított egy vándorbotot.
Nyulaimmal, kalapjaimmal
egyre kisebbedve, a föld széle
felé ballagok.
Madarak maradnak egyre jobban
el tőlem, apróka nyulaimmal,
pici kalapjaimmal
a barázdába beolvadok.

Bámulnám egész éjszaka

Ha ledobnának
egy kötélhágcsót az égből,
kissé álmélkodva
megköszönném.
Aztán hátrabaktatnék
a valamikori kertbe,
megkeresném a tyúkszaros létrát,
s a csillagokkal teli égboltot
bámulnám egész éjszaka,
míg csak le nem szédülök
a csirkeól tetejéről,
vagy míg halott édesanyám
be nem kiált a házba.

Az aranymosó balladája

Az aranymosó megérkezett.
Ledobta magát egyből a konyhai
kis dikóra.

Megint semmi? – kérdezte a feleség.
Megint semmi – felelt ő.

A többiek, persze, mind – kezdte az asszony.
A többiek, persze – folytatta az aranymosó.

Rossz már az én szitám – így a férfi.
Rossz már a te istened – így a nő.

Rossz már az én istenem – bólintott a férfi.
Rossz már a te szitád – bólintott a nő.

Új szitám és új istenem pedig
már nem lesz – morfondírozott a férfi.

A vásártér teli
szitákkal, istenekkel.

Őszi, tavaszi mérgek

Véletlen?
Az lett volna?
Hogy rátaláltam a táltos csikóra?
A kisvárosban, ahol éltem,
akkoriban már nem volt becsülete
se a lovaknak,
se a papnak,
se a péknek,
s feljelentésre okot adó hír lehetett,
hogy a poros szomszéd utcába
egy csillagász érkezett.

Véletlen? Véletlen
lett volna, hogy
rátaláltam a táltos csikóra? –
tűnődöm majd ötven év múlva,
miközben a feleségem
dérrel-dúrral a falusi ház bútorait
tologatja, hogy őszi egérméreg
kerülhessen a zugokba.

Per pillanat

Igen, tudod, hát van, van
az az egy számítógép, de hát
most már kettő kéne,
és persze, tévé, nézhessem én is,
tudod, csak úgy magamnak, külön,
abból is jó lenne még egy,
s akkor a kocsiról még
nem is beszéltem, mert hogy
csak egy van abból is,
és abból is jó lenne kettő,
no, persze férjből is, tudod,
egy ilyen is, meg egy olyan is,
neked mondjam,
nos, aztán már igaziból
csak az kéne, haha,
legyen istenből is kettő,
s ez a másik éljen itt lenn,
lássa ő is, milyen az, ha,
per pillanat,
a világból nincsen másik,
csak mit adott
a teremtmő.

Rendje-módja szerint

Bizonyos értelemben
ez itt már a történelem előtti kor.
A látványtárak, a kipreparált
társadalmi modellek, a kissé
koszlott eszmerendszerek,
az üvegszívek kora.
Persze, némi élet azért
maradt itt még a múltból.
A kissé nehezebben megközelíthető,
kevésbé kivilágított,
hátsó fertályokon.
Az iskolamester
időnként odavezeti a színjeles
nebulókat, s míg azok
perecet hajigálnak, kiflivégeket

dugdosnak át, kajánul,
a deszkák között,
az iskolamester,
maga sem tudva,
hogy sírjon-e vagy hahotázzon inkább,
végül is ennyit mond: „Látjátok,
hát ilyenek a bőlények az istállóban!”
Másnap a nebulók,
annak rendje s módja szerint,
megírják jeles dolgozataikat
a történelem előtti korról,
az élet nagy körforgásáról,
tíz és tizenegy között,
farkaséhesen,
a nagyszünetig.

Szálazva, bogozva

Minél inkább kiszálalódsz,
ott lelsz hazát, csak a bogban,
szétszálalva meg nem érted
mi tülekszik benn a bogban,
ki megért, csak úgy segíthet,
hogy becsomóz egyre jobban,
beköt jól a bogvilágba,
ott érdesedsz s érdeemesedsz
lassan te is boggá válva,
másként nem is folytatódhatsz,
csak a boggal, csak a bogban,
a szálad megőrző csomóban,
a kibontás szertekuszál,
nem leszel más, csak kurta szál,
ha kihullasz a kötésből
senkit nem látsz a nyomodban,
és magad is semmivé válsz,
semmivé válsz, szétsodorlón,
kesze-kósza pamutokban.

Az élet divatja

Egyesek lámpaboltokat járnak
egész nap hogy megfelelő fényben
lássák az életüket

mások táskaszaküzletekben
kajtatnak nap nap után hogy
fontos dolgaiknak fontos helye legyen

én a hozzám legközelebb eső boltba
ugrom le néha: bekukkintok
az időkereskedőhöz.

Néha egymásnak átkiálnak

Befonhatatlan, lenge szál,
babrálgat rajta a halál,
s babrál, persze, az élet is,
észre is veszi, meg nem is.
simítja, fogja, gyürködi,
ujja körül tekergeti.
A halálnak friss, jóízű szál,
az életnek tán megunt fonál,
a halálnak minden kanyar
új izgalom,
a lét legyint: megunt szlalom.
Lehet, fölöttem így vitáznak,
néha egymásnak tán át is
kiálnak,
amit az élet lassan elfelejt,
izgalommal fedezi fel azt
a halál magának.

A fejések balladája

Elvesztettem a fejemet.
És szeretnének egy új fejet.
Íme, a kérvény, bélyeg is van.
Jól megnézik a hivatalban,
jól megnézik a fejemet,
mit elveszetten viselek.

Kérnék tehát egy új fejet.
Megnézik és megbámulják
fejemet az emberek,
merthogy vannak, állnak sokan
ott a sorban,
és fejesek, mind fejesek,
adnának, vennének új fejet.
Ámde fejből csak használt van,
fejet csak second hand vehetek,
nézik, mérik, tapogatják
hivatalnokok saccolgatják
a fejemmel mit érhetek,
cserepolcon bőven van fej,
polcon van fej, garmadával,
lestrapált és alig használt,
ha okos vagy, kettőt is kapsz,
egy sajátért cserébe,
ki gondolta volna,
hogyan lesz a vége,
hogyan a végéhez fejcsere kéne,
ám ami ott vár rám, a polcon,
alapos megfontolásra késztet,
jónak mondott, de viharvert készlet,
noha egyik-másik szólni sem árt,
kiszól suttyomban a sorból:
Uram, szeretnék beszélni magával!
Tudja, én jobb fej vagyok,
mint aminek látszom,
jobb fej voltam valamikor,
véletlen csupán, hogy idekerültem,
idejekorán, kimerültem.
Ne tolakodjon már! –
szól egy másik fej ingerülten.
Mindnyájan ki vagyunk suvickolva!
Hagyja az urat válogatni!
Néz, néz sok fej, pislan, lopva,
mert a sok fej, mi standolva,
szeretne mind kikerülni,
menekülve sikerülni,
ebből a nagy fejraktárból,
a volt-élet rakományból,
elfekvő fejállományból,
ha más testtel, más lélekben,

ne múljék ezen a véletlen,
úgy tán hátha rátalálna
a világ nyitjára, titkára
mitől van az, hogy elromlott a vége,
annak, mi az elején, maga
volt az élet tuti reménye.
Szavukat szótlan hallgatom,
nézem a sok lejárt fejet
esélyemet latolgom,
s már nem szeretnék másik fejet,
viselem azt, mi elveszett,
csak fejre lelnék, nem igazságra,
hát egy fejet se hozok lázba,
elballagok fejetlenül,
kerül majd, amibe kerül.
Másnap reggel szól a tejes:
ha ennyi fej felesleges,
akkor én vagyok a fejes!

Az élet tuti reménye

(Magyar misztériumjáték a XXI. század elejéről)

Sétálni az utcán, vagy
otthon tenni-venni,
hohó, ha lenne otthon,
ha nem országnyi, fejnyi,
egy fejnyi legalábbis,
benne egy jó nagy asztal,
megtöltött kalamáris,
ahol lehetne írni,
novellát, regényt, verset,
de főleg életet írni,
s mit megírsz, újraélni,
életet, de nagyon
akarna mindenki írni,
életet, de nagyon
tudna mindenki írni,
itt nem lehet, csak ríni,
így lesz mindükből INRI,
de a keresztt csak simli,
lattal balján, jobbán

lenne, ha lehetne, csakhogymár már senki nem kárhoztatikerre a szerepre,
latornak lenni szégyen
az idő balján-jobbján,
így szentül meg mindenki,
lassacskán, alkalomadtán,
felmentik a bírák,
azt, ki hitet másol,
fel a hites társak
azt, ki jól mismásol,
ki az óriás kardról
kis bicskákat másol,
s a szent birodalomban,
hol kell, ott miskárol,
hú, de messze esett
ez a latoreset
a kereszt fájától,
írni kell hát, újra,
újraírni, írni,
Jézust és világot,
embert és barátot,
sapkát és kabátot,
még azt is újraírni!
Hogyha kizuhannál
fejnyi otthonodból
a sétálóutcába,
csak-csak rátalálnak
sapkásra, kabátra!

A döbbenet mindennapjai

Úgy ébredek nap nap után:
szemben a tökéletes toronnyal.
S aztán modellezem, rajzokat,
maketteket készítek napestig.
Néha tucatszám állnak
a próbatornyok a szobámban.
Egy idő után aztán már látni sem
bírom őket. Szinte rosszul vagyok
a tornyocskáktól.
Így hát időnként kiviszem

a terekre, s szétsztom azokat
a toronytalan emberek között.
„De bájos! De helyes kis torony!”
hallom innen is, onnan is.
Aztán másnap zúgó fejjel ülök
ismét a terepasztalhoz.
Szemben a tökéletes toronnyal.
Odakinn, az ajtón túl,
azaz a hátam mögött,
időnként dörömbölés hallszik,
valakik eszeveszetten nyomják
a kapucsengőt odalenn,
majd a lépcső alján vihogva,
szamárfület mutogatva,
intégetnek a tökéletes
torony felé.

A szégyenvers

A szégyenverset meg kell írni,
meg kell írni a szégyenverset,
azt a verset, mit nem írtunk meg
s így az a vers csak szégyenkezhet,
mert arról szólna, mit megértünk,
csak megértünk, de meg nem éltünk,
meg nem éltünk, mert elfordultunk,
elfordultunk, amikor láttuk,
amikor láttuk, azt, amit látunk,
úgy tettünk, mintha kiabálnánk,
mikor a lámpást földhöz vágták,
mintha dühünktől beborulna,
az igazság meg kiderülne,
azt gondoltuk, a dühből kilátszik,
ami a szavakból hiányzik,
tudjátok jól, miről beszélek,
ugye, drága jó fivérek, vitézek,
jó vitézek a felkent rendben,
kik közé magam is felkenettem,
és teltek így évek, korszakok,
kőkorszakok, jégkorszakok,
melyeknek mélyén ott morajlik,
ott morajlik még ma is minden,

minden, mit láttunk, s meg se láttuk,
mert elfordultunk valahányan,
elfordultunk, hogy látva lássunk
valami mást mint amit látunk,
elfordultunk, hogy meg ne értsük,
elfordultunk, hogy meg ne éljük
amit látunk s mindenki lát:
Isten szenvedő egy fiát,
elfordultunk, így meg nem éltük,
meg nem éltük, csak megértük,
jó vitézek, a felkent rendben,
kik közé magam is felkenettem,
(a rend, amely levitézlett,
csak levitézlett, nem kivérzett),
elfordultunk, hogy látva lássunk
valami mást, mint amit látunk,
elfordultunk, s így meg nem éltük,
meg nem éltük, csak megértük,
így az a vers csak szégyenkezhethet,
az a vers, amit nem írtunk meg,
meg kell írni, a szégyenverset,
másképp minden, vers vagy nem vers
mindörökké csak szégyenkezhethet.
Felmentést semmilyen földi helytartó
nem igényelhet, és nem ígérhet,
nem prédikálhat, nem misézhet,
a szégyenverset meg kell írni,
meg kell írni a szégyenverset,
senki nem írja meg helyettünk,
helyettem s helyetted,
mindenki arra van ítélve, hogy összes egykori
de, csakhogy, ámbár; mégis
szavának hitellelét kikérje,
hogy elszámoltassunk tételesen,
vagylagosan és véglegesen.
Meg kell írni a szégyenverset.
A szégyenverset meg kell írni.